

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata
49. (XIII/1.) szám
2017

SZERZŐK

Deák Viktória Hedvig OP
Dr. Dolhai Lajos
Dr. Fabiny Tamás
Farkas Péter
P. Horváth Árpád SJ
P. Koronkai Zoltán SJ
Köntös László
Maklár Ákos
Dr. Obbágy László
P. Patsch Ferenc SJ
Rochlitz Bernadett
Sárai Szabó Katalin
Dr. Seregély István
D. Szebik Imre
Telepóczki Márta
Dr. Zsugyel János

Tartalomjegyzék

ARANY JÁNOS (1817–1882)

Él-e még az Isten? (3)

„A hazáról” (4)

Palóczy halálakor (4)

Juliska sírkövére (4)

ÜNNEPEK – ALKALMAK

Egyesíts bennünket a szeretet kötelékével! (5)

EGYHÁZ ÉS TÖRTÉNELEM

FABINY TAMÁS: Lund üzenete (12)

Sokféle tradíció, egy Krisztus (16)

KÖNTÖS LÁSZLÓ: Lehet-e a reformációt ünnepelni? (18)

DOLHAI LAJOS: Ötszáz éve (20)

Malusztól bónuszig (22)

DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG OP: Szent Margit, a legmodernebb magyar (24)

SÁRAI SZABÓ KATALIN: Nők a református egyházban a 20. század elején (32)

EGYHÁZAK, TEOLÓGIÁK, HITVALLÁSOK

SEREGÉLY ISTVÁN: Fatima centenáriuma (36)

KORONKAI ZOLTÁN SJ: A család ereje (45)

EGYHÁZ ÉS TÁRSADALOM

A keresztény boldogság sugárzik (58)

MAKLÁRY ÁKOS: A keresztény házasság védelme az ember érdekében (61)

A szenvedő igaz (67)

A hűséges sáfár (68)

EGYHÁZ ÉS KULTÚRA

FARKAS PÉTER: Korunk antropológiai és kulturális változásainak hatása társadalmunkra (72)

HORVÁTH ÁRPÁD SJ: A szellem és a lélek megkülönböztetése (77)

PATSCH FERENC SJ: Lelkivezetés – elvárások nélkül (84)

A Károlyi-biblia hasonmás kiadása (91)

KÖNYVISMERTETŐ

Testben élünk (92)

ARANY JÁNOS

Él-e még az Isten?

Él-e még az Isten... magyarok Istene?
Vagy haragra gerjedt népének ellene,
És elhagyta végkép,
Hogy rabló, zsvány had, bérbeszedett csorda
Égesse, pusztítsa, öldökölje sorba
Régi kedves népét?

Él-e még az Isten - az az Isten él-e,
Ki e dús Kanaán országba vezérle
Mint Izráelt hajdan,
Hozván őseinket füstnek fellegében,
Égre felpirosló tűz-oszlop képében,
Véres viadalban?

Él-e még az Isten, - az erős, hatalmas,
Aki elleninken adott diadalmat
Száz-meg-száz csatákon?
Aki ujjainkat kardhoz egyengette,
Nevünket dicsővé, félelmissé tette
Széles e világon?

Él-e még az Isten, ki erős karjával
Megtartott, megőrzött ezer éven által
Egész mostanáig?
Ki annyi veszély közt nem hagyá elveszni,
Töröknek, tatárnak martalékul esni
Árpád unokáit?

Él még, él az Isten... magyarok Istene!
Elfordítva sincsen még e népről szeme,
S az még, aki régen:
Harcra hát, magyar nép! Isten a vezéred:
Diadalmat szerez a te hulló véred
Minden ellenségén.

(1848)

„A hazáról”

A hazáról egy merész szót
Én is ejték hajdanába’
Mikor annyit is nehéz volt:
Most közömbös lettem s gyáva.
Most!... mikor szabad sajtó van,
És üvölt a pajkos gyermek,
S vénasszony az utc’ajtóban
Nagy-bátran fülébe ordít
A királynak, miniszternek.
(1877. júl. 12)

Palóczy halálakor

1861. ápr. 27
Menj, fáradt veterán!... Egy nemzet látta halálod,
Kézben fegyverrel, harcon elesni dicső!

Juliska sírkövére

I.
Midőn a roncsolt anyagon
Diadalmas lelked megállt;
S megnézve bátran a halált,
Hittel, reménnyel gazdagon
Indult nem földi úton,
Egy volt közös, szent vigaszunk
A LÉLEK ÉL: találkozunk!

II.
Férj, szüle, testvérnek szakad érted szíve, Juliskám!
Csak, ki legárvább lőn, egy mosolyog: csecsemőd.
Benne mi kárpótlást keresünk nő, néne, leányért;
Jaj neki: búra ha nő, hol keres édesanyát!
(1865)

(A költő 200 éve, 1817. március 2-án született)

Egyesíts bennünket a szeretet kötelékével!

ÖKUMENIKUS ISTENTISZTELET AZ EGYETEMEN

A Miskolci Egyetem aulájában január 21-én rendezték meg az ökumenikus imahét kiemelt istentiszteletét, melyen a történelmi egyházak püspökei is részt vettek. Az evangélikus egyetemi lelkész vezette a szertartást, ami előtt *Óváriné dr. Balajti Zsuzsa* rektorhelyettes

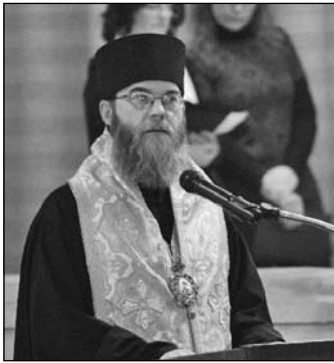
és *dr. Deák Csaba* kancellár köszöntötte a résztvevőket az egyetem képviselőjében. Az Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium két kórusa működött közre. Az első szentbeszédet *dr. Orosz Atanáz*, a Miskolci Görögkatolikus Egyházmegye püspöke tartotta, a Ter 50,15–21 olvasmányhoz fűzve gondolatait.

– A katolikus szóhasználatban a Teremtés Könyvének mondjuk azt a most olvasott könyvet,

amelyet 1Mózes könyvként emlegettünk. Ennek nagyobb része a pátriárkák történetéről szól. A pátriárkákról, akik, be kell vallanunk, olykor turpisságokat is követtek el. Ebben a könyvben nem egyszer súlyos vétkekről, gyilkosságról, testvérgyilkosságról, vérbosszúról is szó van. Most, ennek a könyvnek a záró fejezetében drámai szavakkal tisztázza az a pátriárka, aki hozzánk legközelebb áll, hogy van-e szükség bosszúra?

József története különösen is tele van ármánykodással, testvérviszályal, bosszúval. Mégis, ennek a történetnek a zárófejezetében a megbocsátásé, a kiengesztelődésé az utolsó szó. Figyeljük csak, hogyan küldenek követet azok a testvérek, akik igyekeztek Józsefet eltenni láb alól. Mivel testvérük helyzetbe került, apjuk állítólagos végrendelete ürügyggyé lett, hogy maguknak is jobb helyzetet teremtsenek. Hogyne látta volna át ezt a furcsa gesztust József, aki Egyiptom legbölcsebb emberévé vált. Átlátott a szitán, de nem reagált azonnal, hanem sírt. Sírt ugyanúgy, mint amikor meglátta testvéreit, akik őt első alkalommal elveszíteni akarták. De aztán következik a személyes találkozás. József nem forralt bosszút. Megdöböntő, hogy még próbára sem teszi testvéreit. Megbocsát nekik.

Elismeri, ti rosszat tettetek velem szemben, de az Isten jót hozott ki ebből, és ez a fontos. Nem a rosszat hánytorgatja fel, hanem a gondviselő Isten jótéteményeit emlegeti, s ennek alapján megfogadja, hogy ő ezt a népet nem elveszejteni, hanem táplálni, éltetni fogja.

A záró vers különösen kedves számunkra. József nem a követekkel üzenget, hanem szívhez szólóan beszélget és vigasztalja testvéreit. Ő, akit el akartak tenni láb alól, ő vigasztalja megrendült testvéreit. A pátriárkák története okulásunkként lett megírva. Nem azért, hogy minden testvérvizsályt és turpisságot kövessünk, hanem azért, hogy a kinyilatkoztatás teljességének fényében újra olvassuk és értelmezzük ennek mondanivalóját.

József számunkra az Úrjézus előképe. A húsz ezüstartó eladott ártatlan József előképe a Mennyei Atya fiának, Jézus Krisztusnak, akit harminc ezüstartó adtak el, hogy keresztre juttassák. A Mennyei Atya fia nem várt különös atyai végrendeletre, hanem magától, önszántából fohászzkodott így az Atyához gyilkosaiért: Atyám, bocsás meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.

A bosszú minden formájához bocsánatot, megbocsátást, kiengesztelődést hozott nekünk. Ezt az örökséget kell, hogy átvegyék az egyházak képviselői. Az elmúlt évtizedek során a pátriárkák és egyházi vezetők József határozottságával képviselték a múlt felhántorgatásáról való lemondást és a megbocsátás jogát. Évről évre újabb, váratlan és nagyszerű gesztusokról, szavakról értesülünk, amelyek kifejezik, hogy egyházfők, egyházi vezetők le tudnak mondani a múlt felhántorgatásáról és a jelent, a jövőt nézve a kiengesztelődés útjait keresik.

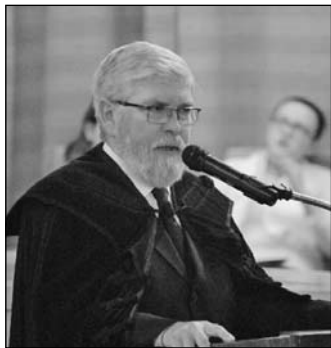
A mai találkozásunknak és istentiszteletünknek első, fontos üzenete az, hogy hallgassunk mi is a jó pátriárkára, hallgassunk azokra az egyházi előljárókra is, akik a kiengesztelődés útján már nagyot léptek előre. Ne hánytorgassunk fel egyéni, vagy közösségi, csoportos sérelmeket, hanem a jelent és jövőt tekintve lépünk előre. Azt hiszem, nem az a fontos, hogy ki, mikor tett rosszat a másikkal. Az a fontos, ahogyan a gondviselő Isten, a történelem ura, a jót hozta ki a történelmi eseményekből. Ezekre tekintve, ezekre gondolván tervezzük azon összefogást, együttműködést, amely Krisztus híveinek és tanítványainak hitét előre viszik. Adj a Isten, hogy mi, jelenlévők, máától fogva soha ne sértegezzük egymást, véglegesen mondjunk le a bosszú, vagy bármiféle megtorlás minden gondolatáról és tudjuk megvalósítani azt, amit a gondviselő Isten akar általunk felépíteni. Ámen.

A következőkben *Csomós József*, a Tiszáninneni Református Egyházkerület püspöke a 72. (71.) Zsoltárhoz fűzte gondolatait. – Németországi testvéreink megalkották azt a programfüzetet, amit úgy katolikus, mint protestáns részről közösen elfogadtunk és ennek alapján imádkozik a világ kereszténysége ezekben a napokban. Ebben a füzetben adva van erre a napra négy igehely. Amikor elolvastam a 72. zsoltárt, megállapítottam, hogy ez a zsoltár Salamoné és itt fejeződnek be Dávidnak imádságai. Mit keres ez a zsoltár az imahéten? Mint már annyiszor, most is, az Isten Lelke segítségével a szöveg kinyílik, és mutatja, hogy miről is van szó, és miért itt van most erről szó.

Ez a zsoltár pontosan arról beszél, hogyan működik az, amit József mondott testvéreinek. Ti rosszra gondoltatok, de Isten jóra akarta fordítani. Hogyan, miként és ki

által fordítja jóra az Isten? Kiderül, hogy az utolsó versben, amit így olvastam, hogy itt végződik Dávidnak, Isai fiának imádságai. Ez a *végződik*. Ez még egy helyen fordul elő ebben a formában a Szentírásban. Mégpedig a Teremtés Könyvében. A második rész első versében azt olvassuk: így készült el a menny és a föld és annak minden serege. Elkészült, teljessé lett, alkalmas arra, hogy átadja. A 72. zoltár, Dávid imádsága nem Salamoné, hanem Salamonnak szól. A hagyomány szerint akkor született, amikor Salamon anyja Náthán próféta biztatására bement Dávidhoz, amikor a királyfiak éppen lakomáztak, és készültek, hogy az elsőszülöttet királlyá tegyék, s Náthán próféta biztatására kérdezi Dávidtól Betsabé, hogy mi van azzal az ígérettel, hogy utánad Salamon lesz a király?

Nem az anyai szeretet mondatja ezt, hanem a prófétai szó, mert emlékezzünk, Dávidnak más asszonyától született gyereke és meghalt. Vagy azt olvassuk, hogy megvigasztalja Dávid feleségét, és Isten áldásaként fiút szül, Salamonnak nevezi, és az Úr befogadja őt szeretetében, az apja, Dávid pedig rábízta Náthán prófétára.

Mindig gyönyörűség a Bibliában a sorok között olvasni. Egy újszülött, akit az Isten befogadott szeretetében, az apa felelőssége, aki a prófétára bízta, amikor eljön egy pillanat, amikor az a kérdés, hogy ki viszi tovább azt, amit te vittél, király. Így szól Salamonnak Dávid imádsága: Add törvényedet a királynak, az igazságot a király fiának. Hogy teremjenek a hegyek békét és a halmok igazságot a népnek.

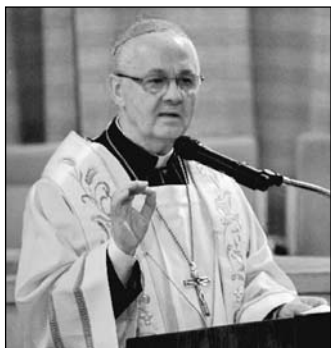
Amikor Dávid a trónra ül és szembesül azzal, amiről vár, nemcsak mint feladat, hanem mint küldetés, akkor azért imádkozik, hogy ő nem akar foglalkozni ellenségeivel, nem akar foglalkozni bosszúval, nem kér gazdagságot, hanem azért imádkozik, hogy adj a te szolgádnak engedelmes szívet, hogy tudja kormányozni ezt a népet. Az engedelmes szív, ami által elvégzi Isten azt, hogy valóban a hegyek békét, a halmok igazságot teremjenek. S nem véletlen, hiszen Isten örök szövetségével is így kezdődött. Annak idején, amikor Ábrahám kész volt feláldozni az Úrnak egyetlen fiát, Izsákot, akkor az ígéretek között elhangzik, hogy benned áldatik meg a föld minden nemzete. Így emlékezik erre Dávid és köti Salamon szívére, hogy ebben a névben mondanak áldást. Ez így van, mind a mai napig. Mert ez a szövetség az, ami minket is összehoz, ez a szövetség az, ami által a benne lévő ember eszközzé válhat annak, hogy az Isten jóra fordítsa mindazt, amit az ember rosszul oldott meg.

Mind ezt azért meri ilyen határozottan mondani, mert még van egy érdekessége ennek a bizonyos szónak. Annak, hogy így készült el Dávid és lett teljessé az ő imádságainak összessége, így volt az, hogy így készült el a menny és a föld minden serege, és előfordul még egyszer a Bibliában ez a szó. Amikor visszafordították a görög Újszövetséget héber nyelvre, ebben is előfordul egy helyen. A kereszten, amikor a Megváltó azt mondta: elvégeztetett. Elvégeztetett az, amit József testvérei nem ismertek, elvégeztetett az, amit József megértett, elvégeztetett az, amit az öreg Dávid életapasztalatával átadott fiának, s

elvégeztetett az, amiben ma is ennek a világnak, az egyháznak, és benne nekem és neked, reménysége lehet. Tudjunk ennek örülni minden nap. Ámen.

Dr. Ternyák Csaba egri érsek a szentlecke, 1Jn 3,16b–21 alapján mondta a következőket.

– 2017 a reformáció emlékéve, és ez jó alkalom a katolikusoknak és a protestánsoknak arra, hogy hitelesebben éljék meg a hitet, újra fölfedezzék az evangéliumot és újult erővel tanúskodjanak Krisztusról – mondta Ferenc pápa, akkor, amikor egy finn ökumenikus küldöttséget fogadott. Mi is, akik ma itt együtt imádkozunk, római katolikusok, görögkatolikusok, evangélikusok, reformátusok, metodisták, baptisták – nem tudom, van-e még más felekezetből valaki –, mindannyian azt szeretnénk, ha hitelesebben tudnánk élni kereszténységünket. Ha újra felfedeznénk az evangélium éltető erejét, és ha újult erővel tudnánk tanúskodni Jézus Krisztusról.

A reformáció ötszázadik évfordulójára való emlékezés könnyen lehetne a régi sebek felszakításának alkalmá. A kölcsönös vádaskodás ideje, amikor a téli hidegben nemcsak a Duna vize, hanem a mi ökumenikus kezdeményezéseink is befagynának. Milyen nagy bölcsességre vall protestáns testvéreinktől, hogy ezt az évfordulót tudatosan nem ünnepelni akarták, hanem emlékezni akartak rá, közösen a protestáns felekezetek és együtt velünk, katolikusokkal, mondván, hogy a szakadáson nincs mit ünnepelni. Emlékezésnek kiváló példája volt, amikor tavaly Ferenc pápa is részt vett Lundban azon a találkozón, amelyen ismét kifejezésre jutott a vágy, hogy mindinkább törekedjünk arra, hogy egyek legyünk.

A megemlékezés kapcsán megtapasztaljuk azt a Szent Pál-i igazságot, hogy az Istent szeretőknak minden a javukra válik. Az elszakítottság után érezzük egyre kiáltóbban annak igényét, hogy együtt legyünk, hogy egyek legyünk ismét. Ezért olyan fontos nekünk a János levél tanítása a szeretetről, amelyet az imént hallottunk. A katolikus fordítás egy kis árnyalattal más szavakat használ, ugyanarról a szövegről. Mi így fordítjuk: Ne szeressünk se szóval, se nyelvvel, hanem tettel és igazsággal. Az idős János apostolról a hagyomány azt tartja, hogy élete végén az általa hirdetett evangélium szinte erre szorítkozott, már nem is nagyon mondott mást, mint hogy Fiacskáim, szeressétek egymást. Az evangélium jó híre valóban éppen ebben áll. Összefoglalható ebben, hiszen a szeretet forrása az Isten. Összefoglalható így, ahogy szintén János írja evangéliumában: Úgy szerette Isten a világot, hogy megszületett Fiát adta érte, hogy aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.

János evangélistának egészen különleges adottsága volt a belső látásra. A szeretett tanítvány nemcsak a szemével látott. Mintha csak róla beszélne Saint-Exupéry A kis hercegen: Jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán fontos, az a szemnek láthatatlan. Eszünkbe jut a két tanítvány története, akik húsvét vasárnap reggelén siettek Jézus sírjához. Mindketten ugyanazt a jelenetet nézték, Péter is és János is és mégsem ugyanazt látták. Mert míg Péter apostol csak az üres sírt látta, addig János, aki a dolgok mélyére nézett, a feltámadt Krisztust látta. János apostolnak ez a jellegzetes tulajdonsága. Ez nem csak

húsvét reggelén mutatkozott meg, hanem máskor is. Ő volt az, aki az újszülött kisdedben Isten megtestesült örök igéjét látta, ahogy a János evangélium elején, a prólógusban olyan csodálatos, mély szavakkal összefoglalja ezt. Ő az, aki a feltámadás utáni napokban, a Galileai tó partjáról nézi a felénk ingető idegent, és felismeri benne a feltámadt Jézust. Ő lesz az, aki aggastyánként Patmosz szigetén, száműzetésben nézi a csillagos eget, de valójában a mennyei Jeruzsálemet látja, mint ahogy leírja a Jelenések könyvében. János olyan ember, aki földi dolgokat néz és közben mennyei valóságokat lát. János képes arra, hogy felfedezze az igazán fontos dolgokat, azokat, amelyek a szemnek láthatatlanok.

Mi, idősebbek még emlékezünk arra a slágerre: Láss, ne csak nézz! János látott. Szert tett egy belső látásra, és ezért képes volt megragadni azt, ami mások számára nem érzékelhető. Valóban érvényes rá: jól csak a szívével lát az ember. Szeretnénk ma mi is megtanulni tőle ezt a belső látást, hogy jól tudjuk látni, érteni, saját életünk és közösségünk életének eseményeit is, és felismerni azt, ami a hétköznapi szemnek láthatatlan. Isten ugyanis nekünk is üzen az események által, amelyeket átélünk. Olykor csak későn döbbenünk rá, hogy életünk eseményeinek legtöbbször van egy mélyebb olvasata. Egy mélyebb üzenet, és arra a látó szemre szeretnénk szert tenni, hogy megértjük ezt az üzenetet. János példáján keresztül tanulhatjuk meg. Neki elég volt a tekintet az üres sírra, hogy lásson és higgyen. A másik apostol ugyanazt nézte, mégis mást és mást látott. Az ő szerető nézése felfogta Jézus újdonságának a jelenlétét. Megértette, mit jelentenek a gondosan összehajtott leplek az üres sírban, még az előtt, hogy a feltámadt Krisztussal találkozott volna. A szív, a szeretet tesz bennünket kitartóvá. János hűséges, kitartó szeretete volt az a titok, amely megtisztította a látását. Nem véletlen, hogy ő volt az is, aki mindvégig kitartott Jézus mellett. Amikor a többiek félelmükben elmenekültek, ő akkor is vele maradt, még a kereszt alatt is.

Ez a János apostol, ma hallottuk, azt ajánlja nekünk, hogy szeretettel tekintsünk egymásra, és ismerjük fel a másokban a benne lakó Krisztust. Gyermekeim, ne szeressünk se szóval, se nyelvvel, hanem tettel és igazsággal.

Ismét csak Saint-Exupéryt idézem, aki nagyon jól értette Szent Jánost. Szerinte ugyanis szeretni nem azt jelenti, hogy egymás szemébe nézünk, hanem azt, hogy együtt nézünk ugyanabba az irányba. Amikor mi az ökumené következtében nem csupán egymásra nézünk, nem csak egymást szeretjük jobban, hanem a szeretetszolgálat, és a karitás segítségével azokra tekintünk és azokért teszünk, olykor együtt, máskor külön, akik rászorulók és akik még távol vannak Krisztustól, akkor mindig tettel és igazsággal szeretünk. Így teszünk szert Szent János belső látására. Ámen.

Az utolsó prédikációt *dr. Fabiny Tamás* evangélikus püspöktől hallottuk, aki Jn 17,20–26 alapján Jézus egyházának egységéről beszélt.

– Mózes első könyvének szerzője és Dávid király, majd János apostol után most Jézus maga is megszólalt. Egyre mélyebbre hatolunk, egyre személyesebb ez a hang, hiszen negyedikként most, a mi Urunk, Jézus Krisztus szavát, és nem is akármilyen szavát, imádságát hallhattuk. Az imádkozó Jézus van előttünk, és ennek jegyében lehetünk együtt az ökumenikus imahéten. Mi is Jézussal tudunk imádkozni, azért, mert Jézus imádkozott értünk. Imádkozott a tanítványaiért, imádkozott a tanítványokkal és azo-

kért is, akik majd a mi szavunkra, lelkészek és hívek szavára hisznek majd őbenne.

A következő nemzedékekért, a gyermekekért és fiatalokért is imádkozik Jézus, és azt kéri, hogy mindnyájan egyek legyenek. Fájdalmas, hogy az emberek mégis ilyen sokszor nem tudnak egyggyé lenni a másikkal, inkább a különbséget keresik, és nem azt, ami összetartja, összefogja őket.

Kortárs írónknak, Görgey Gábornak van egy fanyar verse. Az a címe: Nincs közös akarat. Így szól: „*Valahány-szor minden lakó / Egyszerre sóhajt, / A bérház fölemelkedik, / Mint egy kivilágított léghajó, / Csakhogy egyszerre sohasem / Sóhajt minden lakó, / Ezért nem emelkedik föl a bérház, / Mint egy kivilágított léghajó.*” De jó lenne együtt sóhajtani, de jó lenne együtt imádkozni. Hogy emelkedő nemzet, emelkedő egyház lehessünk. De sokszor nincs közös akarat. Nem tudunk együtt imádkozni. Hiányzik az összefogás, az összetartás.

A magyar történelemben is fájdalmasan voltak erre példák. A mohácsi vész utáni időben jelentésében a pápai követ ezt írta: Ha Magyarországot 3 forint árán ki lehetne menteni a veszélyek örvényéből, nem akadna három ember, aki ezt az áldozatot meghozná. Nincs közös akarat? Ennyire nem tudunk egyek lenni? Ennyire nem tudunk összefogni?

Istennek hála, vannak a történelemből is ezzel szemben vigasztaló és szép példák, 1956, 1989 és talán 2017. Ahol nincs közös akarat, ahol nincs igazán közös összefogás, ott az egyházak adhatnak ehhez példát. Igen, Magyarországon is. 2017 Magyarországon, ahol fájdalmasan szembe tud állni egymással ember és ember, közösség és közösség, párt és párt, ott mi egyházak szeretnénk példát adni az összefogásra. Nem azért, mert mi okosak és bölcssek lennénk, hanem azért, mert Urunk, Jézus Krisztus erre tanít minket. Azért, mert ő így imádkozik az egységért.

Walter Kasper bíboros, nyugdíjas püspök újonnan megjelent könyvében, amely Luther Mártonról szól – írt ő könyvet persze Ferenc pápáról és az irgalmasságról is –, a Lutherről szóló könyvében megkülönbözteti az egyháztörténelem különböző korszakait. A patrisztika és a középkor a katolicitás kora, írja, aztán következik a 16. századtól a felekezetek kora, a 20. század elején aztán a harmadik korszak, az ökumenizmus kora. Ebben élünk most, legalábbis 1910 óta, amikor a Világmissziói Konferencia Edinburghban összeült, és épp a misszióban érezték az összefogás fontosságát. A 20. század második felében különösen is elérteztünk ide, az ökumenikus korszakba. Ez lehet a konszenzus keresése, hogy egyek vagyunk a gondolatban, egyet tudunk érteni, azonos véleményű tudunk a viták, a beszélgetések nyomán megfogalmazni.

Azóta olyan a helyzet, hogy a konszenzusra nem jutunk el, a konkordiára viszont igen. Mert a konszenzus az értékek, az értékek, a gondolkodásnak az összefogását jelenti, a konkordia viszont a szívek találkozását. Szépen egymásra épültek nemcsak a mai igék, hanem az igehirdetések is, hiszen az első igehirdetésben arról hallottunk József szava nyomán, ahogy az utolsó mondatban volt, hogy József szívhez szólóan tudott beszélni, szólani a testvéreikhez. Szívhez szólóan beszélt Dávid is, imádkozott szívhez szólóan János apostol

is, ahogy érsek úrtól hallottuk, ezt a szívet tette középpontba, és valóban, ahogy a francia író, Saint-Exupéry mondta, jól csak szívével lát az ember.

Milyen jó, hogy a konkordia ezt jelenti, hogy szívhez szólóan tudunk beszélni. Jól csak szívünkkel látunk, és ahol a konszenzusnak talán még hiánya van, ott a konkordia, a szívek találkozása már megvalósulhat. Mindez azért, ahogy Jézus ebben az imádságban zárja: hogy elhiggye a világ, hogy mi a tanítványai vagyunk, hogy ő küldött minket. Igen, szolgálatunk a világhoz szól. Ahhoz a világhoz, annak a világnak, ahol annyi a fájdalom és a szenvedés. Gondoljunk a tegnapi szörnyű buszbalesetre, az áldozatokért, a családtagokért mindjárt fogunk imádkozni. Szükséges, hogy imádságban, ahol lehet, valóságos, tevékeny szeretetben tudjunk odafordulni az Úristenhez imádságban, és az emberekhez szeretetben, mert amikor ilyen fájdalom ér embereket, családokat, nemzeteket, akkor nagyon eggyé kell lennünk. Egynek kell lennünk, össze kell találkozni a híveknek. Az lenne a legszebb, hogy ne történjenek ilyen katasztrófák. Ne kelljen ilyen tragédiákat átélni ahhoz, hogy találkozzanak a szívek, hogy megrendülten az Úrhoz imádkozunk és odaforduljunk tevékeny szeretettel felebarátainkhoz. Ámen.

A könyörgések után a közbenjáró imádságok következtek. Teremtő Istenünk, te a saját képmásodra alkottál bennünket és megváltottál minket Fiaid, Jézus Krisztus által. Szánd meg az emberiség egész családját, vedd el a gőgöt és gyűlöletet, amely megfertőzte szívünket! Rombold le a minket elválasztó falakat, egyesíts bennünket a szeretet kötelékével! Gyengeségünkön keresztül is munkáld szándékod beteljesülését a földön, hogy minden ember és nemzet egységben szolgálhasson téged a mennyei trónus körül. Könyörögjünk az Úrhoz!

A Miatyánk elimádkozása után következtek a felekezetek püspökeinek elbocsátó áldásai, majd a záróének: *Ha szétszakadva él az egyház, Jézusban mégis egy lehet. Ha el is választ annyi korbát, testvérnek adj testvér kezét! Ha egy a Pásztor, egy a nyáj, Őnála mind helyet talál.*

(Fojtán László felvételei)

FABINY TAMÁS

Lund üzenete

IRGALMAS ISTEN ÉS IRGALMAS FELEBARÁT

Ábrahám vendégsége

„Ez a mostani pápa nagyon segíti a hajléktalanokat” – mondja a vasárnapi ebéd közben Terike, aki maga is az utcán él. A Keresztény–Zsidó Tanács és a magyarországi muszlim közösségek által szervezett ebéden kerültünk egy asztalhoz.

A nap délutánján egyházi vezetők és szakemberek az irgalmasság témájáról tartanak majd előadásokat, azt megelőzően pedig *Ábrahám vendégsége* címmel nehéz sorsú hajléktalan és menekült testvéreinket hívtuk közös ebédre a Deák téri gyülekezet termébe.

Az ötletgazda, a magyarországi Sant’Egidio közösséget vezető Szőke Péter barátom hangsúlyozza, hogy ez most nem népkonyha vagy ételosztás, hanem ünnepi ebéd. Egy gyakran érzéketlen társadalomban így próbálunk jelt adni arról, hogy lehet egymást segítve is élni. Ennek megfelelően fehér abrosz, gyertya és virág is kerül az asztalra. Önkéntesek szolgálják fel kedvesen a forró levest, a sült csirkét, majd a süteményt és a kávé. Egy fasori diák halkán zongorázik. Ordass Lajos és Keken András egykori Deák téri lelkészek képe a falon: biztos vagyok benne, hogy az ő lelki örökségük jegyében vagyunk együtt.

Beszélgünk ünnepről és hétköznapokról, távoli unokákról és közeli betegségről. Terike újra szóba hozza Ferenc pápát: „Ő még a Szent Péter téren is tisztálkodási lehetőséget biztosít nekik!” „Holnap találkozom vele. Átadjam a köszöntését?” – mondom neki. Terike nevetve válaszol: „Jaj, de vicces maga!”

Budapest–Augsburg–Lund

Terike nem tudja, hogy komolyan beszéltem. Persze korántsem csak én találkozom a svédországi Lundban Ferenc pápával, hanem, mondhatni, a Lutheránus Világszövetségbe tömörülő több mint hetvenhárommillió evangélikus. Nem is akár-

Ferenc pápa és Fabiny püspök

mikor, hanem október 31-én, a reformáció emléknapján. Hosszú előkészítés után megtörténik az áttérés: evangélikusok és katolikusok együtt adunk hálát a reformáció kincseiért, az újra felfedezett bibliai örökségért, a kegyelemért – és közösen kötelezzük el magunkat amellett, hogy a Szentlelket segítségül hívva még erőteljesebben fáradozunk az egyház megújulásáért és Krisztus népének látható egységéért. Azért megyünk éppen Lundba, mert 1947-ben itt alakult meg a Lutheránus Világszövetség (LVSZ).

Urunk ajándékeként élem meg, hogy életemben úgy másfél évtizedenként különleges jelentősége van a Lutheránus Világszövetségnek. 1984-ben segédlelkészként ott lehettem a budapesti nagygyűlésen. Átéltém a találkozó minden örömét és kínját, az egyik esti áhítaton igehirdetéssel szolgáltam a Budapest Sportszarnokban, valamint a nemzetközi előkészítő csapat tagjaként egyik szervezője voltam az ifjúsági találkónak. 1999. október 31-én pedig a Duna Televízió szerkesztő-riportereként jelen lehettem Augsburgban, ahol a Vatikán és az LVSZ képviselői aláírták a megigazulásról szóló közös nyilatkozatot. Az „*Egyedül kegyelemből...*” című műsorban a kiemelkedő fontosságú alkalom minden jelentősebb szereplőjét megszólaltathattam.

Augsburgban nem kevesebb történt, mint a két egyház egymást kiátkozó formuláinak érvénytelenítése. Talán nem véletlen, hogy ezekben a hónapokban az egyik aláíró, Walter Kasper bíboros három, magyarul is olvasható könyve van folyamatosan a kezem ügyében. Az egyik egy Ferenc pápát bemutató mű, a másik az irgalomról szóló munka, a harmadik pedig egy könyvecske, amely Luther életét és művét ismerteti.

Az egyetem, mint a reformáció kohója

A nagy izgalommal várt ünnepi istentiszteletet megelőzően a háromszázötven éve alapított Lundi Egyetemen a rektor ad fogadást a világ minden pontjáról érkezett kétszáz vendégnek. Köszöntőjében Antje Jackelén uppsalai érsek asszony elmondja, hogy a hitújítás is az egyetemen kezdődött, hiszen Luther a wittenbergi biblikus előadásaira készülve formálódott reformátorrá. A nagy forgatagban sok futó, de szívet melengető találkozásra van lehetőség.

Mielőtt az egyetem épületét elhagyjuk, szigorú biztonsági ellenőrzésen kell átesnünk. A püspöki keresztek és a pásztorbotokat is alaposan átvizsgálják. A székesegyházhoz egy kis parkon át vezet az út. A kordon mögött lelkes tömeg, spanyolul, svédül és más nyelveken énekelnek. A háztetőkön gépfegyveres mesterlövészek.

A szembenállástól a közösségig

Legtöbben természetesen a pápát akarják látni. Nem árt persze hangsúlyozni, hogy a hivatalos egyházfői látogatás majd november 1-jén lesz, amikor is Ferenc pápa misét mutat be a malmói stadionban. Amire most készülünk, az közös megemlékezés a reformációról. Az említett 1999-es augsburgi aláíráson személyesen nem volt jelen a pápa: II. János Pál az aznap déli *Úrangyala* imádságában kért áldást a közös nyilatkozat elfogadására.

Személyes lundi jelenlétével Ferenc pápa mintegy a nevére veszi a reformáció emléknapját, ezzel is bátorítva a helyi egyházakat, hogy október 31-én közösen tartsanak istentiszteleteket. Ez következik az immár magyarul is olvasható, *A szembenállástól a közösségig* című irat szellemiségéből is.

Pax

A liturgiában apró szerepem van: egy svéd katolikus asszonnyal a harmadik ökumenikus felszólítást olvassuk fel, amelynek lényege: törekednünk kell az egyház látható egységére. Közben gyermekek és fiatalok gyújtanak gyertyát.

Az igényesen összeállított liturgia keretében elhangzik a „köszöntsük egymást a béke jelével” felszólítás, amely után Ferenc pápa nemcsak az LVSZ elnökét és főtitkárát – és természetesen a liturgiában még szolgáló katolikusokat – öleli át, hanem Jackelén érsek asszonyt is. Némelyek ebben annak jelét látják, hogy a katolikus egyház fő nem zárja ki annak lehetőségét, hogy egyháza nőket is felszenteljen.

Talán az esetleges félreértéseket tisztázandó – és egyháza keményvonalasainak engedve – tesz majd néhány nap múlva Ferenc pápa a Róma felé tartó gép fedélzetén olyan nyilatkozatot, hogy a katolikus egyházban soha nem lesznek női papok. Az ökumené útját nemcsak sikerek és ünnepek szegélyezik, hanem küzdelmes tárgyalások és bizony csalódások is.

Oltárközség?

Az istentiszteleten két prédikáció hangzik el. Ferenc pápa és Martin Junge LVSZ-főtitkár egyaránt spanyolul beszél. A latin-amerikai környezetet idézi meg a szép színes kereszt is, amelyet salvadori keresztények készítettek, középpontban a Szentlélek motívumaival.

A chilei származású Junge előbb azt hangsúlyozza, hogy sokkal több köt össze minket, mint amennyi elválaszt, majd a kő metaforáját használva arról szól, hogy nem egymást vagy másokat kell dobálnunk, hanem utakat, hidakat kell építenünk. Valamint asztalokat – vagyis oltárokat –, amelyek körül az úrvacsorában is egyik lehetünk. (A figyelmes szemlélőnek azért feltűnhetett, hogy a közös úrvacsora iránti vágyat mi, evangélikusok fejeztük ki szenvedélyesebben.)

Ferenc pápa azzal kezdi beszédét, hogy bocsánatot kell kérnünk egymástól az okozott sebekért. Egy fontos mondata így hangzik: „Hálával ismerjük el, hogy a reformáció segített még inkább központi jelleget adni a Szentírásnak a katolikus egyházon belül.” Végül máig tartó érvényességgel a híres lutheri kérdést idézte: „Hogyan találok irgalmas Istent?”

Irgalmas felebarátok

A vívódó Ágoston-rendi szerzetes 16. századi kérdése a 21. században kiegészül a „hogyan találok irgalmas felebarátot?” sikolyával. Ezért jó, hogy a lundi istentisztelet folytatódik, mégpedig a malmói sportcsarnokban. Itt a középpontban az egyház társadalmi szolgálata áll. Ennek jegyében együttműködési szerződést ír alá a katolikus

Nemzetközi Karitás és az LVSZ világszolgálati osztálya. A színes műsor keretében négy tanúságtétel hangzik el. Az indiai asszonyé, aki a klímaváltozás ügyében sürget összefogást. A bogotái katolikus papé, aki a paramilitáris szervezetekkel száll szembe. A dél-szudáni atlétanőé, aki a Lutheránus Világszövetség menekülttáborából indult, és a riói olimpián a menekültek csapatában ért el számottevő eredményt. Az afrikai asszonyé, aki a Karitás segítségével üldözött gyermekeknek működtet árvaházat. Ötödikként aztán a különösen sok szenvedésnek kitett Aleppo katolikus püspöke, Antoine Audo szólal meg. Abból a szíriai városból hozott üzenetet, ahol most olyan sok a könny, a rom és a szenvedés. Békeüzenet Aleppóból! Jézus szavát visszhangozza ez az üzenet, aki így szólít meg minket az evangéliumban: *„Békességet hagyok rátok. Az én békémet adom nektek. Nem úgy adom nektek, ahogy a világ adja. Ne nyugtalanodjék a szívetek, s ne csüggedjen.”* (Jn 14,27)

A beváltott ígélet

A hosszúra nyúlt alkalom után a sportcsarnok egyik különtermében szűkebb körben találkozunk Ferenc pápával. Tudom, hogy ilyenkor persze nincs lehetőség hosszabb beszélgetésre, ezért cselhez folyamodom. Kézfogásunkkor szóba hozom Leskó Béla magyar evangélikus lelkészt, akiről egy korábbi interjújában elismerően szólt. Ez Ferenc pápából az egykori Buenos Aires-i püspök emlékeit hívja elő: hiszen a jezsuiták szemináriuma szorososan együttműködött a Leskó Béla által vezetett evangélikus teológiával. Ezen a barátságos fogadtatáson felbuzdulva megemlítem még Ferenc pápának Ábrahám tegnapi vendégségét Budapesten – és átadom neki Terike köszöntését...

Ekkor még nem tudom, hogy néhány nap múlva a világ minden tájáról Rómába érkező ezer hajléktalant fogadja Ferenc pápa. A szálak összeérnek: lélekben Terike is ott lehet.

(Evangélikus Élet)

Sokféle tradíció, egy Krisztus

ÖKUMENIKUS PÜSPÖKTALÁLKOZÓ OTTMARINGBAN

Németországban, Augsburgtól alig negyedóranyira található Ottmaring, ez a másfélezer lakosú község, ahol ökumenikus közösségben élnek katolikus és evangélikus családok, s ahol a Fokoláre mozgalom testvéri fáradozása konferenciacentrumot, lelki házat hozott létre. Ebbe a különös hangulatú helységbe érkeztek a közelmúltban minden égtáj felől katolikus, ortodox, anglikán, evangélikus, methodista, baptista és uniált püspökök, hogy együtt imádkozzanak, ígét hirdessenek és hallgassanak, megéljék a keresztény testvéri összetartozást és a maguk liturgiája szerint ünnepeljék az eucharisztia örömet, a találkozást az Úrral és egymással.

D. Szebik Imre

Az ökumenikus püspöktalálkozó közös beszélgetéseinek témája idén az elhagyott Jézus személye volt; Jézus szenvedése, magára maradottsága gondolkoltatta el a többségében nyugállományú lelki vezetőket. A 22. zsoltár magyarázata mélyen megrendített bennünket, hiszen maga Jézus is ennek szavaival kiált ahhoz, aki az elhagyatottságában mégis egyetlen menedéke, akinek megváltó szándékát valósítja meg szenvedésében, halálában és feltámadásában.

A dachau haláltáborban való látogatásunk megrendítő élménye mindnyájunk lelkébe véste az elhagyottakért való imádság és tette készség megbízatását, hogy soha ne ismétlődjék meg a 20. század egyik legnagyobb tragédiája, amelyben sok-sok zsidó testvérünk mellett kétezer keresztény papot, lelkészt is meggyilkoltak.

A napjaink kilátástalanságában szenvedő, elhagyott, magukra maradt embertársaink milliói élik át a kiszolgáltatottság nehéz élethelyzetét. Menekültek áradata érkezik földrészünkre, akiknek otthonát lebombázták, családtagjaikat keresztény hitükért kegyetlen módon kivégezték, akiket földönfutókká tett az emberi kegyetlenség és a háború. Ahogyan az Atya nem hagyta magára Jézust a kereszten, hanem igazolta feltámadásában, és elfogadta áldozatát, akként bízva ránk a sors száműzötteit, a történelem kilátástalan helyzetébe sodródott embertársainkat. „*Legyetek irgalmasok, amint a ti Atyátok is irgalmas!*” (Lk 6,36) – ez nem azonos magatartás a gonosz szándékú emberek keblünkre ölelésével, amikor magunk és mások életét kockáztatnánk.

A Fokoláre mozgalom kitüntetten tűzte zászlajára a keresztény egység megvalósítandó jézusi gondolatát. Ez vezeti a keresztények Krisztusban való összetartozását

mindenütt a világon, ahol megélik az evangélium hitelességét felmutató egységet. Ennek meghitt hangulatú alkalma volt az az istentisztelet Augsburgban, a Szent Anna evangélikus templomban, amelyen közösen emlékeztünk meg a megigazulás értelmezéséről szóló evangélikus–római katolikus dokumentum aláírásáról – az esemény e templomban zajlott 1999. október 31-én. A *Közös nyilatkozatban* a két egyház együtt kijelenti, hogy Isten előtt egyedül kegyelemből, a Krisztusért nyerjük el az örök életet.

Christian Krause egykori lutheránus világszövetségi elnök – egyike az aláíróknak – nagy ívű előadásban emlékezett vissza a történelmi jelentőségű eseményre. A püspökök és a különböző felekezetű hívek pedig együtt könyörögtek az egység ajándékáért, illetve Ferenc pápa – akkor még előttünk álló – lundi és malmói látogatásáért és a világ evangélikusságának képviselőivel való találkozásáért. Számos személyes tanúságtétel hangzott el a Krisztussal való járás és a neki való szolgálat örömeiről a helyben lakó keresztények képviselőitől, akik minden kudarc vagy megtorpanás ellenére sem adják fel az ökumenikus együttélés küldetését.

Ismereteinket gazdagították azok az előadások, amelyeket a katolikus–anglikán dialógusról és a pánortodox zsinat eseményeiről hallhattunk. Kitűnik ezen alkalmakkor, mennyivel könnyebb volt az egyet nem értést kijelenteni, mint napjainkban az egyetértést újra megtalálni, akár egy egyházon belül is.

Az egymás istentiszteletein, miséin való részvétel újra meggyőz bennünket a közös evangélium drága kincsének sokszínű megszólaltatási lehetőségéről, gazdag liturgiai hagyomány keretében. Ugyanakkor nyilvánvalóvá válik az egy Krisztusban való gazdagodás lehetősége a sokféle tradícióban. Az ökumené nem egymás meggyőzésének az alkalma, hanem az egy Krisztushoz való tartozás, a benne való megváltásnak és új élet ajándékainak felismerése a testvéregház közösségében. Mert sokkal több az, ami összeköt, mint az, ami elválaszt bennünket.

A közösség megélése egy héten át nagyszerű alkalmat kínált a programok között az elmélyült, őszinte, egyéni beszélgetések folytatására, amelyekben felcsillant egy-egy egyéni életsors lelki ajándékainak gazdagsága, egyházaink közös küldetésének felelőssége a szekularizált világban, az evangélium hiteles megszólaltatása a fellazult erkölcsi értékek válságát mutató európai társadalmakban.

Képeslapot tartok a kezemben, az ottmaringi találkozás háza látható rajta, és a biztató felhívás: „*Magasztalja lelkem az Urat, és ujjong az én lelkem megtartó Istenemben.*” (Lk 1,46–47). (Evangélikus Élet)

D. Szebik Imre
nyugalmazott püspök

Lehet-e a reformációt ünnepelni?

„A reformáció egyszerre hálaadás és kritikus szembenézés önmagunkkal” – kezdte ünnepi beszédét Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere, a Reformáció Emlékbizottság ügyvezető elnöke, majd hozzátette: a reformációt nem lehet úgy ünnepelni, mint katolikus testvéreink felett aratott győzelmet, hisz hitünk szerint mind egy egyház részei vagyunk.

„A reformáció civilizációs korszakalkotó szerepe abban rejlik, hogy meghirdette az emberi gondolkodás szabadságát, az egyén méltóságát és felelősségét, minden ember egyenlőségét Isten szemében” – mondta Kövér László házelnök a reformációi emlékév állami megnyitóján.

Egy pillanatra megállt bennem az ütő, amikor Balog Zoltán miniszter a reformáció évét megnyitó ünnepségen azt találta mondani, hogy a „reformációt nem lehet ünnepelni”. Már hogyan lehetne, gondoltam abban a pillanatban, hiszen mi erre készülünk. S még arra is gondoltam, hogy ez egy eléggé ünneprontó mondat, ott rögtön, az elején. Aztán a miniszter rögtön így folytatta: „Úgy végképp nem, mint valamilyen katolikusok felett aratott győzelmet.” Ez ugyan helyre tette az előző mondatot, de a miniszter szavai finoman, de azért mégis nagyon is pontosan utalnak egyfajta zavarra, amellyel ma is, a reformációhoz való viszonyban számolnunk kell.

A reformáció történelmi jelentőségéről a szó mindenféle értelmében ezúttal most nem írnék. Ez vitán felül áll. Ám külön óriási téma magának a reformációnak az értelmezéstörténete, avagy inkább története, attól függően, hogy a különböző korok meghatározó történet-és emlékezetfilozófiai hova tették a hangsúlyokat. Ugyanakkor túlzás lenne azt mondani, hogy mára a reformációértelmezések körüli viták kora lezárult, s immár úgy vagyunk ezzel a kérdéssel is, mint annyi sok történelmi konfliktussal. Begyógyulnak a sebek.

Ne kerteljünk: a reformációhoz való viszonyban azért lehet zavar, mert míg az egyik oldalon európai szintű hatástörténetről van szó, a másik oldalon mégis csak megtörtént valami, aminek nem lett volna szabad megtörténnie: az egyházszakadás. Mondhatjuk persze, hogy a reformátorok messze nem akartak „új” egyházat létrehozni, de ettől még sajnos bekövetkezett valami, ami ellentmond az egyház amúgy önmagáról vallott hitének. Mi több, ez a szakadás nem valamiféle múltba zárható elvi vita volt, amelynek nincs semmiféle időben is kiterjedő következménye. Ebből a szakadásból közösségi-felekezeti identitások nőttek ki, sőt ezen identitások épp arra épültek, hogy egymással szemben határozták meg önmagukat.

Az sem mondható, hogy az elvi-teológiai nézetkülönbségeken túljutottunk volna. Mivel nyilván túljutottunk a felekezeti szembenállások durva történelmi korszakain, addig vannak témák például a katolikus-református viszonyban, amelyekben továbbra sincs egyetértés. Ilyen például a sákramentális közösség (közös úrvacsora), a lelkipásztori tisztség értelmezése, avagy a női lelkészség kérdése. Az igaz ugyan, hogy a reformáció a katolikus

Köntös László

egyháza is hatott, ám ez még nem szünteti meg azt a körülményt, hogy a katolikus egyház a protestáns egyházakat csak „egyházi közösségeknek” ismeri el.

Míg tehát a reformáció jelentősége elvitathatatlan, másrészt kétségtelen az is, hogy az az óriási hatás, amelyet kiváltott, sajnálatos és máig ható módon egyházszakadáson keresztül valósult meg, amely ráadásul ma is áthatja emberek millióinak a hétköznapi életét is. Innen érthető a zavar a reformációhoz való viszonyban.

Fel kell tennünk a kérdést: lehet-e ünnepelni a reformációt? Reformátusként nyilván azt mondom, hogy lehet és kell is, sőt borzasztóan csalódott lennék, ha az ünnepség azért maradna el, nehogy mások érzékenységet megbántsuk. Ugyanakkor abban teljesen igaza van Balog Zoltánnak, hogy szó nem lehet itt valamiféle, a „katolikusok felett aratott győzelmi ünnepről”. Már csak azért sem, mert a különböző keresztyén felekezetek közötti ma is folytatódó finom szemcséjű küzdelemben a katolikusok egyáltalán nem állnak olyan rosszul. (Tehát igaz sem lenne egy efféle „győzelmi” érzet.)

De a lényeg nem ez. A lényeg az, hogy a jelenkorunk, amelyből ma visszatekintünk a reformációra s értelmezni próbáljuk, alapvetően változott meg. Ne felejtjük, a reformáció mégis csak egy, a nyugati keresztyénségen belüli konfliktus volt. Minthogy az egész Európa keresztyén volt. Mára pedig létrejött itt, Európában egy olyan értelmezési helyzet, amely felől nézve a keresztyénség – minden belső pluralizmusa, sokrétűsége ellenére – mégis csak egységes. Ez egyszerűen azt jelenti, hogy a keresztyén önmeghatározáshoz megjelent egy új viszonyítási pont, mégpedig a nem keresztyén, szekularizált világ, s ez óhatatlanul is egy új nézőpontot jelöl ki a nyugati keresztyénség egészének értelmezéséhez, s az egymással szembeni felekezeti önmeghatározást sok szempontból okafogyottá teszi.

Szó nem lehet tehát valóban, a katolikusok feletti „győzelem” ünnepéről, ám szerintem ünnepelni lehet, sőt kell is. S ez az ünnep lehetne akár az egész nyugati keresztyénség ünnepe is, amelynek az lenne a lényege, hogy a reformációban átütő erővel megjelent valami, ami a nyugati keresztyénség alapvető, lényegi eleme. S ez a prófétikus, önreflexív jelleg, amely éppen abból következik, hogy Jézus maga nem az Ószövetség törvényvallási hagyományait, hanem annak éppen prófétai vonulatát folytatta.

Ez a prófétikus, önreflexív, önmagára mindig rákérdező jelleg az, ami szerintem a nyugati kultúra pulzálását is adja. Helyesen mondta Kövér László házelnök: „A reformáció civilizációs korszakalkotó szerepe abban rejlik, hogy meghirdette az emberi gondolkodás szabadságát, az egyén méltóságát és felelősségét, minden ember egyenlőségét Isten szemében”. Csakhogy ez a reformációban is megjelenő prófétikus, önreflexív keresztyén jelleg az egyén szabadságáról, méltóságáról, a hitének a voltaképpeni értelméről egyúttal visszatalálás is volt az eredethez. S ez az, amit Európa mára elfelejteni látszik. Míg egyúttal a reformáció akár értelmezhető úgy is, mint a későbbi, sőt a mai szabadságtörekvések és -értelmezések előfutára is, s valahol nyilván az is, addig nem kérdéses, a reformáció valódi tette mégis csak az volt, hogy visszament az eredethez, s azt üzenté, hogy a Bibliát mindig újra kell olvasni. Nincs más forrás.

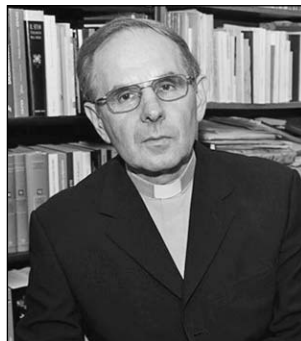
Ezért a reformáció igenis lehetne az egész nyugati keresztyénség, sőt az egész Európa ünnepe is. A keresztyénségnek azért, mert a reformációban kétségtelenül ott van a nyugati keresztyénség önreflexív jellegének egyetemes mozzanata. A „szekularis” Európának meg azért, mert a keresztyénség önreflexív jellege nélkül nem is létezhetne az, amit ma nyugati kultúrának nevezünk – még ha erről sokan nem is akarnak tudomást venni.

DOLHAI LAJOS

Ötszáz éve

A protestáns világ 2017-ben emlékezik a reformáció kezdetének 500. évfordulójára. 1517. október 31-én Luther Márton kiszögezte 95 pontból álló tételét a wittenbergi vártemplom kapujára, és ezzel kezdetét vette a reformáció, amelynek eredménye lett a nyugati egyházszakadás.

2016. október 31-én, a svédországi Lundban Ferenc pápa jelenlétében kezdődött meg ez a sajátos jubileumi esztendő. Azért itt, mert e városban alakult meg 1947-ben a Lutheránus Világszövetség, melynek központja ma Genfben található. Az újságírók úgy beszéltek erről az eseményről, mint Ferenc pápa „újabb forradalmáról”. A katolikusok közül is sokan

Dolhai Lajos

megleپödtek, mert az elmúlt évszázadokban még soha nem fordult elő, hogy a pápa együtt „ünnepelte” volna a reformáció évfordulóját protestáns egyházi vezetőkkel. A Szentatya, egy olasz katolikus újságnak (Avvenire, 2016. november 18.) adott interjújában rögtön válaszolt is a meglepő látogatással kapcsolatos megjegyzésekre. Rámutatott a találkozó igazi okára és magyarázatára, vagyis a II. Vatikáni zsinatra utalt, amelynek egyik fontos célja volt a Krisztusban hívők egységének a megvalósítása. Ő folytatni kívánja elődeinek, II. János Pálnak és XVI. Benedek pápának a művét, akik kinyilvánították, hogy a katolikus egyház végérvényesen elkötelezte magát az ökumené ügye mellett.

A magyarországi jubileumi év megnyitása 2017. január 6-án, vízkereszt napján volt Budapesten. A protestáns egyházak sokféle rendezvénnyel emlékeznek eredetük kezdetére, és azt szeretnék, hogy protestánsok és katolikusok közösen emlékezzenek a reformáció kezdetekre.

Nemcsak a katolikusok, hanem az evangélikus egyházak vezetői, kiemelten Fabiny Tamás evangélikus püspök is úgy gondolják, hogy ebben az évben nem ünnepeljük a reformációt, hanem megemlékezünk róla. Az ökumenizmus szellemében gondolunk a 16. században megtörtént sajnálatos, szomorú eseményekre. Mert nyilvánvaló, hogy egyetlen felelősen gondolkodó Krisztust követő ember sem ünnepelheti az egyházszakadást, a keresztények egymástól való elszakadását. Egyre inkább beláthatjuk, hogy Krisztus Urunk csak egy egyházat alapított, és azt akarta, hogy követői hitben és szeretetben egyek legyenek. A keresztényeknek az a megosztottsága, amivel találkozunk, nincs összhangban Isten ígéjével, sőt „botrány” a nem hívő emberek számára.

Ferenc pápa és a Lutheránus Világszövetség elnöke a tavalyi találkozó alkalmából

egy olyan közös nyilatkozatot írt alá, amelyben azt tanácsolják, hogy ökumenikus lelkiülettel emlékezzünk az 500 évvel ezelőtt történt eseményekre. „Bár nem változtathatjuk meg a múltat, de az emlékezetünket és az emlékezés módját átalakíthatjuk”. Azt is kéri, hogy „imádkozzunk sebeink gyógyulásáért, és emlékezetünk gyógyulásáért is, mely elhomályosítja egymás látását”.

A reformáció emlékévében gyakran gondoljunk arra, hogy a történelmi protestáns egyházakkal is összeköt bennünket a Szentháromságba, Jézus Krisztusba és a megváltás művébe vetett hit, továbbá olyan egyházi értékek, mint a Szentírás, a Szentírásból táplálkozó kegyelmi élet, a hit, a remény és a szeretet. Azután a legfőbb „szentségi egyesítő kötelék”: a keresztség, mert ez a szentség Krisztus titokzatos testének tagjává teszi azt, aki hisz és megkeresztelkedik, anélkül, hogy jogi értelemben a Római Katolikus Egyház tagja lenne. Éppen ez a hitigazság az alapja annak, hogy a katolikusok is emlékezhetnek azokra az eseményekre, amelyek eredményeként létrejött a világban a kereszténységnek a protestáns formája.

Malusztól bónuszig

HUSZONÖT ÉVES A MAGYARORSZÁGI LUTHER SZÖVETSÉG

A Magyarországi Luther Szövetség (Malusz) 1991. október 12-én tartotta alakuló közgyűlését. Az évforduló nyújtott alkalmat a beszélgetésre Fabiny Tibor evangélikus világi teológussal, irodalomtörténész-professzorral, a szövetség elnökével.

– *A Magyarországi Evangélikus Egyház méltón és folyamatosan ápolja Luther Márton reformátori örökségét. Mi indokolta mégis 1991-ben a szövetség megalakítását?*

– A lutheri örökség szellemében való munkálkodás evangélikus egyházunk mindennapi gyakorlatában az alapvető értékek közé tartozik, így ebben nem is volt szándékunk párhuzamos fórumot teremteni. Az alapító közgyűlésre szóló meghívót aláíró huszonhat világi és egyházi személy azonban úgy gondolta, hogy szükség lesz egy olyan szervezetre, mely Luther Márton életművének jobb megismerését, népszerűsítését, mai aktualitásának a közvéleményben való tudatosítását teszi kizárólagos feladattá. Az alapításkori lelkesedést a rendszerváltás időszakában tapasztalható felbuzdulás is erősíthette, amely a civil társadalom újjáépítését az egyesületi élet újraindításával is segíteni kívánta. Ez a mi esetünkben egyben a korábbi évtizedek hagyományához való kapcsolódást is jelentette, hiszen a szövetség az 1884-ben alapított Luther Társaság, valamint az 1920-tól működött Országos Luther Szövetség jogutódjaként jött létre. Az sem volt közömbös szempont, hogy a nemzetközi Luther-szövetség, a Martin-Luther-Bund is a nemzeti evangélikus egyházaktól függetlenül működik, így már az induláskor lehetett – az egyházi támogatáson kívüli – civil kapcsolatrendszerünk is.

– *Milyen feladatokat tűzött ki maga elé az alapításkor a Malusz?*

– Reformátori örökségünk mélyebb megismerésének és népszerűsítésének feladata mellett konkrét tennivalóként jelentkezett ismeretterjesztő és tudományos kiadványok közzététele és találkozó szervezése, valamint az evangélikusság szolgálatának támogatása a szórványokig.

– *Hogyan sikerült a kezdeti célokat teljesíteni?*

– Az első feladat az egyesületi élet napi gyakorlatának megszervezése, a tagság és a támogatók megszólítása volt. Ezt elnök elődeim, dr. Csepregi András és Reuss András professzor, valamint egykor titkárunk, ma alelnökünk, dr. Lackner Pál nagy intenzitással végezték. Fokozatosan megalakultak a budapesti és a soproni helyi csoportok s tőlünk függetlenül, alulról jövő kezdeményezésként a pápai és veszprémi Luther-olvasókörök. A korai időszakban mi szerveztük az első ilyen olvasókört

Csákváron 1992 októberében. Az egyesület története során mintegy kétszázhetven fő szerepelt a tagnyilvántartásban, s hasonló nagyságrendű lehet a helyi csoportokban elhangzott előadások száma is. Kiemelt feladatnak tekintettük a nyelvi szempontból is korszerűen magyarított Luther-szövegek megjelentetését, így felvállaltuk a nagy népszerűségnek örvendő Magyar Luther Füzetek elindítását. Kilenc kiadványban magyar nyelven korábban még nem olvasható művek fordítását tettük hozzáférhetővé. A Magyar Luther Könyvek sorozatában már tizenkét kiadvány jelent meg, néhány lutheri alapmű mellett az életmű mai aktualitását taglaló munka magyar és külföldi szerzők tollából. Ezek a kiadványok nagyrészt elfogytak, illetve újranyomásuk indokolt. Ma már hagyomány a révfülöpi Luther-konferenciák sorozata. Évente január utolsó hétvégéjén kerül sor a rendezvényre ifjabb dr. Hafenschner Károly szervezésében.

– *Visszatekintve az eltelt negyedszázadra, elégedett-e?*

– Folyamatosan gondolkozunk tevékenységünk megújításán, így az elégedettség nem tekinthető alapvető üzemmódunknak. Bár az utóbbi időben a Magyar Luther Füzetek, illetve a Könyvek sorozatában új kiadvány nem jelent meg, Luther Márton válogatott műveinek a sorozata a Luther Kiadónál a negyedik kötetnél jár – az Asztali beszélgetések kötete igazi könyvpiaci bestsellernek számít. Talán a Malusz negyedszázados tevékenysége is hozzájárulhatott ahhoz, hogy az egyházi és világi közvélemény érdeklődéssel fordult Luther életműve felé, s az évtized vége körül a főbb művei hozzáférhetőek lesznek magyarul, új fordításban. A Magyarországi Evangélikus Egyház Reformációi Emlékbizottságának többen is aktív tagjai vagyunk a szövetség tagjai közül.

– *Mit tervez a Malusz a reformáció kezdetének ötszázadik, jubileumi évében?*

– A budapesti helyi csoport a reformációi emlékbizottsággal együttműködésben a reformáció ötszáz éves örökségét ismertető előadás-sorozatot tervez. Az előadások reprezentatív helyszínen, a budapesti Insula Lutheranán, az Evangélikus Országos Múzeum előadótermében lesznek – a nyári hónapok kivételével – minden hónap utolsó csütörtökén 18 órától. A januári nyitó előadást dr. Kamp Salamon, a Lutheránia énekkar karnagya, egyetemi tanár tartotta a reformáció zenei örökségéről. Terveink szerint ezek az előadások nemcsak a budapesti hallgatóság, hanem a vidéki érdeklődők részére is hozzáférhetőek lesznek. A vidéki helyi csoportokat biztatjuk arra, hogy hívják meg az egyes előadókat, s szervezzenek a lutheri életművet népszerűsítő rendezvényeket a gyülekezetekben annak érdekében, hogy a tárgyalt témák mindenki javára váljanak – vagyis a Maluszból bónusz legyen!

Zsugyel János
(Evangélikus Élet)

Szent Margit, a legmodernebb magyar

Talán kicsit paradoxnak hangzik a cím, majd kitérek rá, milyen szempontból nevezhető Margit a legmodernebb magyarnak. A 13. századra vonatkoztatom ezt a modernséget, a mai korra vonatkoztatva inkább Margit aktualitásáról szeretnék szót ejteni.

A szentek mindig aktuálisak, de a mi korunkban különösen nehéz hozzáférni egy középkori szenthez. Az engesztelés nem könnyű fogalom a mai ember számára, nehéz megérteni. A középkori szentekkel is így vagyunk, gyakran csodáljuk őket, mert az életük nagyon távolinak tűnik a mi életkörülményeinktől és az ő heroizmusuk, az aszkézisük talán ijesztően is hatnak ránk, mert annyira mások, mint mi. Ez az egyik, ami nehezen érthetővé teszi őket, a másik az, hogy gyakran hiányoznak azok a hiteles források, amelyeken keresztül a szenteket meg lehet ismerni.

Szent Margittal kapcsolatban egy nagyon szerencsés helyzetre szeretném felhívni a figyelmet. Ő teljesen különleges magyar szempontból, mert az élete hihetetlenül jól dokumentált és hozzáférhető. Legtöbbször a középiskolai tanulmányaik során találkoztak Szent Margit magyar nyelvű legendájával, és azon kívül is vannak olyan források, amelyek Margitot egészen közel hozzák. Ezekről szeretnék néhány szót szólni, mert Margitnak a jelentősége az egyházon is túl nyúlik, mert nemcsak nekünk, katolikusoknak fontos ő, hanem minden magyarnak.

Melyek azok a források, amelyeken keresztül meg lehet ismerni? Az előbb említettem a legendát, ami nemcsak úgy szokott megszületni, hogy valaki éppen ráér és megírja, hanem mindig nagyon konkrét céllal készítik el. Egy legendát azért írnak meg, hogy egy szentté avatandó személynek legyen egy hivatalos életrajza. A középkorban a legenda erre szolgált.

Tudjuk, hogy Margit 1270-ben halt meg. A szigeten van egy feltételezett helye a sírjának, amelyen van egy vörös márványlap, ezen 1271 áll, ami tévedés, mert '70-ben halt meg. Halálának egyéves évfordulóján szentmise volt érte a szigeti kolostorban, és akkor, ezen az évfordulón meggyógyult egy beteg, bátyjának, V. István királynak a szeme előtt. A király ezen felbuzdulva kezdte el Margit szentté avatási perét 1272-ben, ami 1274-ig tartott. Két per van, az első egy hosszabb, helyi szintű vizsgálat volt, magyar főpapok végezték el. Az ennek során kivizsgált csodák találhatók meg a Magyar legendában. Ennek az első szentté avatási pernek a kapcsán

Deák Viktória Hedvig OP

készült el Margit első életrása latinul, aminek a fordítása a Magyar legenda. Ennek a szerzője valószínűleg, mert teljesen biztosan nem tudjuk, Marcellusz fráter, Margit gyóntatója, az akkori domonkos provinciális.

Margit szentté avatásához a helyi szintű vizsgálat nem volt elégséges, azt követnie kellett egy, a pápa által elrendelt kanonizációs vizsgálatnak. Akkorra, a 13. századra már kialakult a szentté avatási pernek az a jogi procedúrája, ami ma is megvan, persze változtatásokkal. Ennek során a pápa kiküldött követeket, akik a helyszínen meghallgatták a tanúkat. Ez a második per 1276-ban zajlott le, és nagyon izgalmas és nagyon szerencsés dolog, hogy ennek a szentté avatási pernek a vallomásai, töredékesen ugyan, de a rendelkezésünkre állnak. Összesen 110 tanú vallomása olvasható, van amelyik töredékes. Ezek között 36 rendtársa tett vallomást. Tehát azok a személyek, akikkel ő együtt élt, legtöbbször egész kis gyermekora óta.

Margit ilyen szempontból tehát egészen különleges valaki, mert az élete rendkívül jól dokumentált. Semelyik másik középkori magyar szenttel nem állunk ilyen jól. Szent Erzsébet kivétel, de ő nem is Magyarországon halt meg. Az összes többi magyar szent esetében nincs egy ilyen forrás, amiben az illető szent jelölt életének tanúi, a rendtársai beszélnek róla. De nemcsak Margit rendtársai, hanem a domonkos fráterek, köztük Margit gyóntatója, Marcellusz fráter is beszélt róla. A többi tanúvallomás olyan személyektől van, akikkel csoda történt, Margit közbenjárására. Összesen tehát 110 vallomás, bár ennél több volt, körülbelül 140, de ezek elvesztek.

Ez a második per nem vezetett közvetlen eredményre, a lezárása után az összegyűjtött anyagot elküldték Rómába. A történelem utána nagyon szerencsétlenül alakult, gyakran váltották egymást a pápák, nem volt idő, lehetőség arra, hogy ezt a szentté avatási pert végigvigyék. Utána több magyar király szorgalmazta a folytatást, de ez sem járt sikerrel a középkorban. Ez nem rendkívüli eset, 1198 és 1431 között összesen 71 szentté avatási pert indítottak, és ebből 35 vezetett sikerre. Tudjuk, hogy több sikertelen kísérlet után 1943-ban avatta szentté Margitot XII. Piusz pápa.

A Margitra vonatkozó legközelebbi források magyarul is olvashatók az Árpád-házi Szent Margit legrégebb legendája és szentté avatási pere című könyvben. Kapni sajnos már nem lehet, de könyvtárakban elérhető. Ezek a tanúvallomások nemcsak olyan szempontból fontosak, hogy Margit életét apró részletességgel meg lehet ismerni belőle, hanem olyan szempontból is, hogy ez a magyar történelemnek is egy hihetetlenül érdekes forrása. Betekintést kapunk arra, hogy a 13. századi ember hogyan gondolkodott, hogyan hitt, hogyan gyakorolta a vallását.

Rengeteg nagyon érdekes történet bontakozik ki előttünk, ha elolvassuk ezeket a tanúvallomásokat. Először persze kissé sematikusak, de ha az ember értő szemmel olvassa, betekintést kap abba, hogy a középkori ember hogyan gondolkodott.

Margit életének színteréről csak röviden annyit, hogy 10 éves koráig élt a veszprémi kolostorban és utána költözött át a mai Margitszigeten épült kolostorba, amit Béla király építtetett direkt a lánya számára. Ez nagyon gazdag kolostor volt, nem olyan értelemben, hogy az apácák lettek volna gazdagok, hanem hatalmas földbirtokokat

ajándékozott a kolostornak a király, mert minden szempontból szerette volna biztosítani, hogy a lányának minden a rendelkezésére álljon, bár Margit ezt nem nagyon vette igénybe.

A magyar művelődéstörténet szempontjából is rendkívüli fontos volt ez a hely. Tudjuk, hogy a Magyar, vagy Margit-legenda itt készült, és ezzel együtt a legrégebb magyar nyelvű írásos emlékeink, kódexeink a 15. század végén, 16. század elején ebben a kolostorban készültek. A magyar irodalomtörténeti szempontból, a magyar nyelvű írásbeliség kialakulása szempontjából elsőrendű szerepe van ennek a kolostornak. Hogy a domonkos rend piros pontjait növeljem, még hozzáteszem, hogy a kutatások szerint az Ómagyar Mária-siralom is, ami az első ismert, magyar nyelvű vers, az is a domonkos apácák használatára keletkezett. Valószínű, hogy egy domonkos testvér fordította le, hogy az apácák is megértsék.

A források bemutatása után térek rá arra, ami címe az előadásomnak, hogy Margit a legmodernebb magyar. Miért lehet őt ennek nevezni a 13. században? Hozzáteszem, hogy ezt a kifejezést nem én találtam ki, csak átvettem Mályusz Elemér evangélikus történésztől, aki a 20. században szentelt egy nagyon fontos tanulmányt Margitnak. Először ő írta ezt le róla, hogy a 13. században, bármilyen paradox is ezt mondani, ő volt a legmodernebb magyar. Miért? Azért, mert Szent Margit az első olyan személy, akinek az életében megjelennek annak az újfajta lelkiségnek, spiritualitásnak az elemei, amelyek akkor, a 13. századi Európában, Európa nyugati részén hatalmas erővel alakítják az egyházat. Ő az első olyan, akiről tudjuk, hogy az életében a lelkiségnek ezek az új vonásai megjelentek, és aki ezeket megvalósította az életében.

Ami akkor modern volt Európában és új, azt Margit életre váltotta. Miben állt ez a lelkiségi megújulás? A 12. század fordulópont Európa egyház- és kultúrtörténetében. Tudjuk, hogy a lelkiségnek is van egy története, fejlődése, ahogy a keresztyén nép az elmékedés, imádság során egyre mélyebben érti meg Krisztus titkát. Ez a mélyülés eredményezi, hogy jönnek olyan dolgok, amiket újdonságnak érzékelünk. A 12–13. században olyan újdonságok jelennek meg, amelyek mai napig a katolikus hitünknek, hitgyakorlatunknak központi vonásai. Az egyik ezek közül, hogy a lelkiségnek sokkal jobban a központjába kerül Jézus Krisztusnak az embersége, emberi mivolta. Nem arról van szó, hogy korábban nem tudták volna, hogy Jézus Krisztus teljesen ember volt, hanem egy más formában kerül most ez fókuszba. Ha plasztikusan akarjuk megjeleníteni: a 13. században ha a keresztre feszített Krisztust ábrázolták, mindig a győztes, a feltámadt Krisztust ábrázolták a kereszten is, soha nem a szenvedő Krisztust. A pesti belvárosi templomban látható egy olyan festett feszület, ahol Jézus főpapi ruhában van a kereszten megjelenítve és látszik, hogy a feltámadt Krisztust, nem a szenvedőt ábrázolja.

A 13. századtól azok az ábrázolások, amelyek Krisztus szenvedését plasztikusan megjelenítik, kezdenek elterjedni, jelezve azt, hogy egy újfajta fókusz kerül Krisztus emberségére. A teológiában is van ennek egy leképezése, Canterbury Szent Anselm, a 12. század végén írja le, hogy ez a megtestesülés hogyan irányul a megváltásra és Krisztus emberségének, emberi mivoltának milyen szerepe van a megváltásban.

Ezek a gondolatok – aztán a keresztes hadjáratok, amelynek során tömegek jutottak el a Szentföldre és szembesültek Krisztus életének a helyszíneivel – azt eredményezik, hogy a Krisztus emberségére, szenvedésére való figyelés sokkal intenzívebb lett a lelkeségben. Szent Ferenc alakját említtem itt, ez nála is nagyon szépen megjelenik. Ő az, aki az első betlehemet felállította, akinek fontos volt, hogy Krisztus születését így, kézzel foghatóan megjelenítse. Ő az első szent, akiről tudjuk, hogy testén viselte Krisztus sebhelyeit, ő az első stigmatizált szent. Nem véletlen, hogy pont ő az első és pont ekkor került erre sor.

Krisztus szenvedése és annak középpontba állítása különösen is megjelenik Margit életében. Krisztus emberségének központba állításával együtt jön be a vágy: követni a szegény Krisztust. Követni földi megalázkodását, önkiüresítését úgy, hogy valaki vállalja a szegénységet és ebben is őt akarja utánozni.

A másik nagyon fontos dolog az Eucharisztia kultusza, ami nagy ösztönzést kap a 13. században, különösen azoknak a németalföldi szerzetesnőknek a részéről, akiknek különösen jelentős volt az életükben az Eucharisztia tisztelete. A kettő, Krisztus emberségének központba állítása és az, hogy az Eucharisztia által lett az emberség itt a földön látható, nagyon is összefügg. Tudjuk, hogy az Úrnapjának ünnepe, ami a 13. század közepétől terjed az egész egyházban, Németalföldön alakult ki, és egy szerzetesnő az első, aki ezt az ünnepet szorgalmazza. Ez egy olyan áhítat, a szentségimádás, a szentségi körmenet, az Oltáriszentségnek ez a fajta tisztelete, ami először a nők körében jelent meg, azután veszi át az egész egyház. Ez is egy olyan dolog, ami Margit életében is szépen kirajzolódott.

A lelkeségnek ezek az új vonásai hogyan jelentek meg Margit életében? Először arról néhány szó, hogy Margit mindezt hogyan ismerte meg, hiszen egész életét ebben a két kolostorban töltötte el, nem mehetett el tanulmányútra Németalföldre és Szent Ferencsel sem találkozhatott (nem is voltak kortársak) és nagyon korlátozott volt az a tér és környezet, amiben élt. Korlátozta az is, hogy Margit nem tudott olvasni. Ez kiderül a szentté avatási per aktáiból. Abban a korban az olvasni tudás elég ritka adomány volt. Ő arra volt képes, hogy mivel gyerekkorától hallotta a zsolozsmákat, ezeket kívülről tudta, s a könyv, amit látott, segítség volt ahhoz, hogy fel tudja idézni az ismerős szavakat. Valószínű, hogy a már említett gyóntatója, Marcellusz testvér volt az, aki ezekről Margitnak beszélt. Biztosan nem tudjuk, de valaki kellett, hogy legyen, aki felrajzolt előtte egy olyan lelki utat, amire Margit rá mert lépni. Csodálatra méltó és a mi számunkra is aktuális lehet Margitnak az a bátorsága, amivel rá mert lépni egy teljesen új útra.

A szentté avatási perből kiderül, hogy a rendtársai legtöbbször értetlenül figyelték, hogy miért akar más lenni, mint a többiek. Egy közösségben mindig nehéz elfogadni, hogy valaki másképp él, mint a többiek, s ez valószínűleg olyan lelkiismeret-vizsgálatra készítette a rendtársait, akik nem akartak semmi mást, újat, ott laktak a kolostorban és csak azért voltak ott, mert a szüleik azt akarták, hogy a király lánya mellett éljenek, különösebb hivatástudat nélkül. Ott volt Margit, aki rálépett egy olyan útra, amit a többiek nem értettek. Margitnak meg volt a bátorsága, hogy rálépjen erre az útra, és

ez csodálatraméltó. A keresztény embereknek ebben a világban élve ma is szüksége van a bátorságra, mert a környezetük nem érti, hogy miért csinálják azt, amit csinálnak. Margit ebben is mindnyájunk példaképe, segítője lehet.

A szentté avatási perben megszólaló rendtársai kiemelnek bizonyos dolgokat, nyilván olyanokat, ami feltűnő, ami eltér a megszokottól. Az első az Eucharisztia tisztelete, amit mindenki megemlített. Ebben a korban az volt a szokás, hogy a világjak általában egy évben egyszer áldoztak. A negyedik lateráni zsinat 1215-ben elrendelte, hogy minden keresztény hívőnek egy évben legalább egyszer szentáldozáshoz kell járulnia és előtte gyónnia, lehetőleg a húsvéti időben. A szerzetesek számára kicsit tágabbak voltak a lehetőségek, évente tizenötször járulhattak szentáldozáshoz. Tudjuk, hogy Margit milyen hihetetlen örömmel és gonddal készülődött a szentáldozásra. Leírták, hogy előtte két napig böjtölt, a szentáldozás után pedig egy napot teljesen az imádságnak szentelt, annyira nagy élmény volt számára. Leírták, hogyan kérte a rendtársai bocsánatát, mindenkivel ki akart engesztelődni a szentáldozás előtt.

Mindig látni akarta Krisztus testét. A 13. század végén a szentmiseben már szokás volt az Úrfelmutatás, így akkor volt alkalma, hogy lássa Krisztus testét. Abban az időben még nem volt olyan alkalom, mint ma, hogy a szentségimádásra kitegyék az Oltáriszentséget, ilyen nem létezett, sőt, az Oltáriszentséget nem tabernákulumban, hanem egy elzárt helyen őrizték. Sokkal szűkebbek voltak a lehetőségei az Oltáriszentség imáadására, mégis rendkívül fontos volt ez számára. Leírják, hogy a szentáldozáskor egy fehér kendőt tartottak az áldozók álla alatt, és mindig Margit akarta tartani, hogy addig is láthassa Krisztus testét. Azt is leírták, hogy amikor Krisztus testét nézte, látta azokat az embereket, akik ott voltak a templomban. Az apácák imádkozó helye, kórusa, teljesen el volt zárva a templomtól, őket nem lehetett látni, ők sem nagyon láttak semmit, csak egy kis nyílás volt a kóruson, amin keresztül az oltárra láttak. Margit ezen keresztül látta a szentmise pillanataiban azokat az embereket, akik ott voltak a templomban, akik betegek, szegények, rászorulók voltak. Az Oltáriszentséggel való viszonya nem pusztán egy Krisztussal való nagyon bensőséges kapcsolat volt, hanem nyitott volt mások szenvedésére is. A Krisztus szenvedése iránti áhítata tette érzékenyvé a mások szenvedésére. Vannak történetek, hogy ezeknek a rászorulóknak mindig igyekezett adományokat küldeni, és voltak olyan domonkos testvérek, akik ebben a segítségére voltak.

Szorosan összefügg az Eucharisztia tiszteletével a szenvedő Krisztus iránti áhítata, ami nagyon jellemző az életére. Ez sokféleképp megmutatkozott a gyakorlatban, az egyik a kereszt iránti tisztelete. Mindig magánál tartotta a szent kereszt kis ereklyéjét, és a szent kereszt oltára előtt szeretett imádkozni, és az volt a vágya, hogy ez előtt az oltár előtt temessék el. Leírták, mennyire szerette a passiót hallgatni. Megkérte a domonkos testvéreket, hogy olvassák fel számára Krisztus szenvedéstörténetét magyar nyelven, hogy jól megértse. Ide kapcsolódik Margit vezeklőgyakorlata is. Ebben a korban az a kifejezés, amit mi úgy hívunk, hogy engesztelés, nem volt használatban, sokkal inkább a vezeklés és bűnbánattartás, penitenciatartás kifejezéseket használták. Szent Ferenc első testvéreit is úgy hívták, hogy ők az Assisi-beli bűnbánó férfiak. Ami-

kor még nem volt ferences rend, ez volt a nevük. A bűnbánattartás a középkornak egy nagyon központi lelkiismereti eleme volt. Az ember bűnössége nagyon mélyen élt a középkori emberben, de Margitnál ez összekapcsolódik, ahogy a rendalapítónknál, Szent Domonkosnál is azzal, hogy közösséget akar vállalni Krisztus szenvedésével. A vezeklés soha nem öncélú valami, nem pusztán a test gyöttrése, valamilyen testellenesség, hanem ennek a forrása, indító ösztönzése mindig az, hogy Krisztus szenvedésével akar valaki közösséget vállalni. Krisztusnak az értünk vállalt szenvedése hatja meg annyira, hogy szeretne a szenvedésben részt vállalni. Margit engesztelésének, vezeklésének ez a legfontosabb motívuma.

Nagyon sok leírás van arról, hogy a passió hogyan hatott rá, hogyan sírt. Sok leírás van arról is, hogy vezeklőövet hordott, a cilicium viseléséről, az önostorozásáról, ezeket részletesen leírják a források. Ide kapcsolódik Margit engesztelése. Említettem, hogy ez a szó nem fordul elő a tanúvallomásokban, mert a középkor ezt másképp foglalmazta, de nagyon ott van Margit életében. Tudjuk, hogy amikor az apja és a bátyja között kitört a polgárháború, Margit látja az ország helyzetét, és még intenzívebb vezeklésbe kezd. Ott van benne egy intenzív felelősségérzet a családjáért, mégsem az foglalkoztatja igazán, hanem az egyház sorsa. Amikor Margittól megkérdezték, mi köze van ehhez az egészhez, miért strapálja magát külön is, amikor polgárháború van az országban, azt válaszolta, hogyné lenne köze hozzá, hiszen ő az Anyaszentegyház leánya, onnan kapta az életét. Érdekes, hogy nem a magyarságára hivatkozik, hanem arra, hogy az Anyaszentegyház leánya és az egyház tagjaiért ajánlja fel a vezeklését.

A 13. században a nemzeti tudat nem olyan volt, mint a 21. században. A modern nemzettudat, aminek mi is a részesei vagyunk, még nem létezett, az elsődleges az volt, hogy valaki katolikus, hívő keresztény, és másodlagos volt, hogy valaki a Magyar Királyság része, és még csak ezután jött, amit ma nemzeti odatartozásnak hívunk. A lényeg, hogy Margitnál megvan egy nagyon komoly felelősségérzet az egyházzal, hogy tud tenni valamit, hogy ő része az egyháznak. Ez egy nagyon szép vonása. Ma lehet érezni még a hívő emberek részéről is, hogy az egyház számukra a papok, a hierarchia, és ezt kívülről lehet nézni, lehet kritizálni, hogy ez nem jó, meg az nem jó. Jó ránézni ezekre a középkori szentekre, Margitra is, aki teljesen az egyházon belül érzi magát, és felelősnek érzi magát, hogy mi történik az egyház tagjaival. Ez újdonság volt, és a kortársai, rendtársai is értetlenül álltak előtte. De ő tudta, hogy az imájának, áldozatvállalásának, vezeklésének van értéke.

A harmadik mozzanat Krisztus szegénységének a követése. Számtalanszor említik a tanúvallomások, hogy Margit mindig szegényen akart élni, a királylányi státuszát kifejezetten akadálynak fogta fel, gyakran mondta, bárcsak szolgálólány lenne és nem a király lánya, mert akkor sokkal könnyebben tudná az Istent szolgálni. Mindig az utolsó helyet kereste, a legrosszabb ruhákat akarta hordani, mindenről lemondott, amit kapott volna, vagy a privilégiumról, ami járt volna neki.

Ha az ember elolvassa ezeket a tanúvallomásokat, az is kiderül, hogy Margitnak nagyon erős akarata volt. Leírták, ha valamit parancsoltak az előljárók, ő teljesítette elsőnek, de az biztos, hogy nem volt egy tesze-tosza valaki, ha ő szegény akart lenni,

akkor az előjárókon is keresztülvitte, hogy szegény legyen. Ez is egy olyan mozzanat volt az életében, ami nagy értetlenséggel találkozott.

A szegénység és a szenvedő Krisztus iránti áhítathoz tartozik, hogy a mások szegénységéhez hogyan viszonyult, ez legjobban a betegápolásaiban mutatkozott meg. Minden rendtársa elmondta, milyen szeretettel ápolta a betegeket. Voltak olyan rendtársai, akik egyáltalán nem tartották őt szentnek. Kiderül valaki vallomásából, hogy nem hitt Margit szentségében, és amikor látott egy béna embert a templomban, azt mondta, majd ha ez az ember elindul, elhiszem, hogy Margit szent volt. Ez a béna meggyógyult, így megszégyenült ez az illető. Ezt a szeretetteljes betegápolást azért mindannyian kiemelték, annyira meglepő volt, és az a jóság is, ami benne volt. Sokan említették, hogy senki olyan jó embert nem ismertek, mint Margitot.

Az utolsó elem, amit vele kapcsolatban lehet megemlíteni, Margit imádsága, imaélete. Felmerül a kérdés, vajon misztikus szent volt-e? Ezt nem tudjuk, mert az a probléma, hogy az ő korában, életében még nem álltak rendelkezésre a lelkeségnek azok a fajta infrastruktúrái, amelyekken keresztül kifejezhette volna, hogy mi történik közte és az Isten között. Hallgatta a szentírási szövegeket, az evangéliumot, lefordíttatta magának Krisztus szenvedéstörténetét, ezen kívül az Isten vezetésére, Marcellusz tanácsaira kellett hagyatkoznia, de az Istennel való teljesen más kapcsolata, mint a rendtársaié, nagyon feltűnő volt. Ahogy az történt vele, ami Jézussal és az apostolokkal is, hogy az apostolok megkérik Jézust, hogy taníts minket imádkozni, ugyanúgy a rendtársai kedvet kaptak imádkozni, amikor őt látták. Margit állandóan imádkozott. Volt a kórusima, amit közösen végeztek, és le is írták, hogy Margit ezen mindig ott volt, és a saját részeit hangosan elénekelte, de volt neki egy kis imasarka, ahová ő visszavonult és minden szabadidejét ott töltötte és imádkozott. Ez meg is látszott rajta. Leírták, hogy amikor eljött onnan, ragyogott az arca, az Istennel való kapcsolatnak az a szépsége keresztülragyogott rajta, valószínű ez volt az, ami kedvet csinált a többieknek, hogy megkérdezzék, te hogyan imádkozol. Látszik, volt egy olyan kis kör, néhány nővér, akik mégis szerették volna Margitot követni már életében is, szerettek volna tanulni tőle.

Amikor megkérdezték tőle, hogyan imádkozzanak, azt válaszolta: ajánld tested és lelked az Istennek, szíved legyen mindig nála, hogy sem élet, sem halál ne tudjon téged elszakítani az Isten szeretetétől. Nem adott tehát konkrét választ, hogyan kell imádkozni, hanem az ima lényegét fogalmazta meg ezzel a nagyon egyszerű mondattal, ami egyébként a szentté avatási perben olvasható. Tehát az ember szívének kell állandóan az Istennél lenni, akkor is, ha épp nem a templomban van, vagy nem épp az imádságot mondja, vagy elmélkedik, akkor is fontos a szív jelenléte az Isten számára. Ez a mondat rávilágít arra, hogy Margit Istenhez való viszonya olyanfajta bensőségesség, ami teljesen új volt abban a kolostorban és azok között a körülmények között. Ahogy korábban említettem, Margitnak volt bátorsága rálépni egy olyan útra, amin előtte senki nem járt. Olyan környezetben tette ezt, ami nem volt kifejezetten támogató ebben a kérdésben. A saját magisztrája is nyilatkozott, és elmondta, hogyan próbálta lebeszélni Margitot, hogy nem kell annyit imádkozni, és hogyan szidta le sok alkalommal. Látszik, hogy teljesen értetlenek voltak, nem

tudtak vele mit kezdeni. Margit viszont nagyon bátran ment ezen az úton. Egészen biztos, hogy amit ma misztikának nevezünk, az Istennel való kapcsolat közvetlensége meg volt benne, de még nem álltak a rendelkezésére azok a kifejezések magyarul, amit el lehetett volna mondani. A magyar nyelv még nem állt azon a szinten, hogy ezt ki lehessen fejteni.

Nagyon fontos beszélni még Margit hűségéről a szerzetesi fogadalmához. Ismerjük a történetet, hogy apja, bár Isten szolgálatára ajánlotta, mégis, mikor úgy tűnt, hogy egy jó „befektetést” tud csinálni a gyermekével, akkor arra gondolt, hogy férjhez adja Ottokár cseh királyhoz, de voltak más ötletei is. Margit rendkívül erőteljesen ellenállt ezeknek a kísérleteknek. A rendtársai is rá akarták beszélni, hogy miért ne, a pápa úgyszólván felment, hogy milyen szép életed lesz stb. Ez az ő számára teljesen irracionális volt, hogy tagadhatná meg azt a hűséget, amit Jézus Krisztusnak ígért. Ez a ragaszkodás, hűség, ma is nagyon aktuális.

Ha kitekintünk Margit életéből olyan szempontból, hogy mi volt a hatása, ezt évszázadokban lehet mérni, de már a szentté avatási perben megjelent, hogy voltak olyan rendtársai, akikre nagy hatással volt, akik szerették volna utánózni. Látjuk a Magyar legendából – nem tudjuk pontosan, mikor fordították le a latin szövegből –, abban is vannak olyan részek, amik arra utalnak, hogy Margit viselkedését regulának tartották a kolostorban. Tehát ha valaki valamit csinált, ami nem volt egészen helyes, akkor azt mondták, hogy ez nincs a mi Szent Margit asszonyunknak a regulái között. Margit élete mintává, modellé, életszabállyá vált az ő kolostorában a rendtársai számára. Mindaz, amit ő szeretett volna, beért, és amikor a rendtársainak menekülniük kellett a 16. században több ízben is a török invázió előtt, tudjuk mi az, amit magukkal vittek a vándorlásuk során. Egyrészt Szent Margit ereklyéit – akkor még megvoltak –, illetve a Magyar legenda magyar nyelvű példányát, és azokat a kódexeket, amelyeket ott másoltak a kolostorban. Ez is mutatja, hogy a rendtársai számára az ő élete mégiscsak beért és példa lett az évszázadok során.

Remélem, hogy mindezeknek a szempontoknak a felvillantása segített közelebb hozni az ő alakját, és azt is, hogy miért lehet őt a legmodernebb magyarnak tekinteni a 13. században. Annak ellenére, hogy elzártan élt, látszólag egyhangú életet, mégis olyat kezdett el Magyarországon, ami akkor leginkább új, modern volt.

(A pálos Sziklatemplomban tartott előadás szerkesztett változata)

Nők a református egyházban a 20. század elején

A nőemancipáció történetéről – ami a 19–20. század egyik alapvető társadalmi programja és folyamata volt – számos megközelítésben születtek munkák. Különösen az oktatás, művelődés, politikai jogok területén történt változásokról. Érdekes azonban megvizsgálni azt is, hogy miként alakult a nőemancipáció ügye egy olyan speciális közegben, mint amilyen a református egyház, amelyet szilárd és elrendezett ideológia, hit tart fenn, ugyanakkor ezer szállal kötődik a társadalmi élet minden területéhez és változásaihoz.

A 19. század második és 20. század első felének református sajtójában folytatott diskurzus alapján képet lehet alkotni arról, miként is vélekedtek az egyházban a női szerepről, a nők egyházi munkájáról. Kiderül, hogy az egyházi közvéleményt saját körén belül, egyedi nézőpontjait is szem előtt tartva, a nőkérdésnek többé-kevésbé ugyanazok a problémái foglalkoztatták, amelyek a széles társadalmi nyilvánosságot: a nőiség mibenlétének, a férfi-nő viszonyoknak, a nők művelődéshez való jogának, a nőnevelésnek, a nők hivatalviselésének kérdései. A két világháború között főként a társadalmi problémák kerültek előtérbe, s ezek egyik következményeként tárgyalták azoknak a női típusoknak a megjelenését, amelyek a modernséget, a hagyományos női szerepek tagadását testesítették meg. Ezzel szemben az „új” református nőideált olyan nők reprezentálták, akik megerősödtek vallásosságukban, reformátusságukban és bármilyen helyzetben éltek (családban, dolgozó nőként, egyedül, diakonisszaként, lelkésznéként stb.), a hagyományos női értékeket képviselték.

Novák Olga, az első magyar teológusnő

A 19. század református női ideálja

A 19. század református női ideálja azt a hagyományos hármas szerepkört testesítette meg, amely általánosan elfogadott elvárásként létezett a világi társadalomban, elsősorban a középosztály asszonyai számára is: családanya, feleség, a háztartás irányítója. A női hivatás betöltésének színteréül a polgári társadalom az otthont jelölte ki. A korabeli nőnevelés célja is ennek az ideáltípusnak a megteremtése volt, hangsúlyossá tették a vallásosságra és a honleányi kötelességekre nevelést.

A 19. század folyamán a nők egyházban elfogadott működési területének a jótekonyságot, a szegények gyámolítását tartották. E kérdésben hagyományosan Pál apos-

tol korinthusbeliekhez írt levelére hivatkoztak, amelyben kijelentette, hogy a nőknek nincs helyük az egyházi nyilvánosságban.

„A ti asszonyaitok hallgassanak a gyülekezetekben, mert nincsen megengedve nékik, hogy szólnak; hanem engedelmesek legyenek, a mint a törvény is mondja.” (1Kor 14,34)

A változás motorja: a belmisszió

A változásban lényeges hatása volt egy új kegyességi irányzatnak, a 19. század végén terjedő belmissziói mozgalomnak, amely a már megkeresztelt egyháztagok hitének elmélyítését tartotta elsődleges feladatának, emellett különféle társadalmi, szociális problémák megoldásában is megpróbált kezdeményező szerepet játszani. Mint minden vallást megújító mozgalom, a belmisszió is újraértelmezte a nő és férfi viszonyát, a nemi szerepeket. A reformáció örökségét felelevenítve erőteljesen hangsúlyozta, hogy Jézus fellépésével a nők egyenjogúvá váltak a férfakkal, kiemelte, hogy a két nem csak egymást kiegészítve képes betölteni hivatását az élet minden területén, így az egyházi életben is. Mintegy „negyedik” szerepkörként értelmezték a nők „Jézus szolgálóleányaként” való működését, s ezzel Jézus tanításainak közvetítése a női kötelességek részévé vált. A nő nemi szerepeiből, mindenekelőtt az anyaságból adódó sajátos és pozitív tulajdonságait nemcsak a társadalom, hanem az egyház is hasznosítani akarta: ennek következtében azután az egyházi élet aktív résztvevőiként léphettek elő a diakóniai munkában, illetve az evangelizációban.

A nők elsősorban egyesületekben tevékenykedtek, az első református női egyesület a Lorántffy Zsuzsanna Egyesület volt (1894), amely célkitűzéseiben az evangelizálás mellett különféle női csoportok problémáit is felkarolta. Így például a cselédek, diáklányok, tisztviselőnők számára „biztonságos” otthonokat, munkaközvetítőt stb. állított fel. Ellentétben a hagyományos női jótékony egyesületekkel, már nemcsak a társadalom elesettjein kívántak segíteni, hanem sajátos női problémákra is megpróbálták ráirányítani a figyelmet.

Önmegvalósítás?

A belmisszióban tevékenykedő „úttörő nők” generációjának tagjai (akik elsősorban a Lorántffy Zsuzsanna Egyesület keretein belül kezdték meg működésüket) társadalmi státuszuknál fogva, a családjuk révén élveztek társadalmi presztízst, és ezt kamatoztatva kerültek vezető szerepbe. Bár munkájukat nem hivatali elfoglaltságként végezték, a hagyományos karitatív tevékenységen túllépő önmegvalósítás lehetőségeként tekintettek rá, amelyet megfelelő egzisztenciális háttér mellett (elsősorban férjük támogatásával), egyfajta „hivatásként” gyakorol(hat)tak. Mindez látható változásokat eredményezett életmódjukban és értékrendjükben, hiszen a hagyományos családban végzett feladataik

Diakonisszák

mellett – illetve sokszor helyett is – otthonukon kívül folytatták egyházi munkájukat (előadások, bibliaórák, cikkek egyházi női lapokban, konferenciák, jótékony munkák). Ennek során gyakran felmerült a két világháború közötti időszakban általános megfogalmazott dilemma: a nő hogyan egyeztesse össze családi életét a hivatásával.

Le kell szögeznünk, hogy ezt az egyesületi munkát még nem tekinthetjük professzionálisnak, annak ellenére, hogy bizonyos szakismereteket elsajátítottak önképzés útján (bibliaismeret, egyháztörténet, egészségügyi ismeretek, csecsemőgondozás stb.).

Az I. világháború idején a komolyabb képzés igénye is egyre inkább felmerült. 1917-ben a budapesti és a kolozsvári teológiai akadémián megjelentek az első nőhallgatók. A teológiai diploma a nőket 1981-ig nem jogosította fel papi szolgálat végzésére; vallásoktatók, missziói munkások, utazótitkárok lehettek, professzionális munkát végeztek az egyházban. Többen közülük lelkészhez mentek feleségül, s férjük így képzett társat kapott munkájához.

Egy nagyon összetett szerep: a lelkészné

A református egyházi életben tevékenységük, státuszuk alapján elkülönül két női csoport. Az egyik a lelkésznéké, akiknek hagyományos szerepét, elsősorban a két világháború közötti időszakban, számos új elvárás alakította. Amellett, hogy családayaként mindannak eleget kellett tenniük, amit elvártak egy (ideális) középosztálybeli nőtől – a keresztyén női minta megjelenítését, a példaadást és a gyülekezet nőtagjainak vezetését –, a női belmisszió munkájának irányítását is tőlük várták. A lelkészfeleléseket leánykorukban mindenekelőtt a családi életben betöltendő hagyományos női szerepekre készítették fel: otthoni neveltetésük, illetve iskolai taníttatásuk célzottan erre irányult. Lelkésznéként viszont szembesültek azzal, hogy szűkebb-tágabb környezetük jóval több elvárással fordul feléjük, azaz, hogy egy jóval összetettebb női szerepnek kell megfelelniük. Ezeknek a nehézségeknek a tudatában alapították meg a Református Lelkésznék Országos Szövetségét (1927), amely elsősorban a közös identitás és a szolidaritás érzésének felkeltésével és elmélyítésével kívánt nekik segíteni. Miközben ráirányította a lelkésznék és az egyházi közvélemény figyelmét az őket érintő sajátos problémákra, felvállalta a legelestebbek: az özvegy papnék támogatását is. Ezt a törekvést a női közösségformálás, a női közösségvállalás, a női érdekvédelem egyik eszközeként is értelmezhetjük az egyházon belül.

Idegen az egyháztól vagy mégsem? A diakonissza

A diakonisszák alkották a másik női csoportot, akik munkájukat – a lelkésznékkel ellentétben – professzionálisan végezték. A diakonissza alakját az egyházi közvélemény egy része elsősorban, mint „ellen”-nőszerepet értelmezte, hiszen olyan női min-

Vargha Gyuláné Szász Póla, a magyar református közélet és vallásos irodalom egyik vezető egyénisége (1927)

tát jelenített meg, amelyet sokan idegennek ítélték a református egyháztól. Egy olyan egyházban, amelyben a papok számára nem létezik cölibátus, s amelyben mindkét nemmel szemben elsődleges elvárás, hogy a családi életben betöltse hivatását, számos kritika érte ezt a fajta, egyedülálló női életformát. Nemcsak a családi élet felől nézve fogalmaztak meg ellenérveket, hanem a függetlenséget óhajtók vagy elfogadók oldaláról is támadások érték az anyaházi diakonisszaintézményt, mivel ebben a diakonisszák erősen patriarchális függésben éltek, előljáróiknak a legteljesebb engedelmességgel tartoztak. A diakonissza alakja tehát sem a hagyományos női hivatásnak, sem a már bizonyos helyzetekben elfogadott, önmagát eltartó és tehetségét kibontakoztató nő ideáljának nem felelt meg. Akik védték a református diakonisszaintézményt, és elismerték létjogosultságát, úgy érveltek, hogy az egyedülálló keresztyén nő számára csak (és kizárólag) ez kínálja fel a női mivoltának is megfelelő tartalmas élet lehetőségét. Az anyaházban ugyanis közösségben élhet, s egy férfi irányítása alatt, akár egy családban. Úgy vélték, hogy a diakonisszák munkája ráadásul éppen azokat a női nemre jellemző sajátosságokat, tulajdonságokat igényli, amelyek a nő családban betöltött szerepéhez is szükségesek.

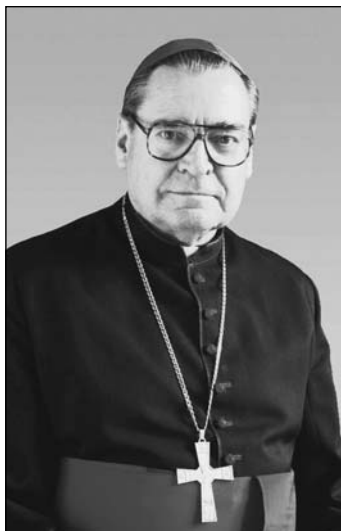
Az egyház tehát reflektált a körülötte zajló társadalmi folyamatokra, és válaszokat próbált adni a felmerülő kérdésekre. A világi női emancipációval párhuzamosan az egyházi élet az önmegvalósítás és függetlenség kivívásának sajátos lehetőségeit kínálta fel a nők számára. A két világháború közötti időszakra az egyházi életben megszokott, sőt elvárt lett a női munka, akár professzionális, akár önkéntes formában. A társadalmi problémák megoldásában, a társadalom vallásos megújulásában fontos szerepet szántak a nőknek.

(Talita)

SEREGÉLY ISTVÁN

Fatima centenáriuma

A téma, amit a plébános úrtól kaptam, a fatimai események engem is folyamatosan érintő és érdeklő 100. évfordulója. 1917. május 13-tól október 13-ig hat alkalommal olyan események történtek egy addig ismeretlen portugál falu közelében, amelyek azóta világhírű zarándokhellyé tették. Hétszer vagy nyolcszor voltam ott, azóta kiépült, mindig újabb és újabb meglepetésekkel találkozom. Nagyon örülök annak, hogy a magyarok komolyan letették a maguk keznyomát. Ez természetesen elsősorban Kondor Lajosnak köszönhető, aki verbita szerzetesként ott töltötte az egész életét, és lett a fatimai két kicsinek, Franciscónak és Jácintának posztulátora a boldoggáavatási perben. Meg is érte a boldoggáavatás ünnepe, II. János Pál, a szent pápa avatta őket boldoggá, figyelembe véve azt a rendkívüli gyógyulást, amely az ő közbenjárásukra megerősítette az emberi meggyőződést, hogy amit ők mondtak, az megvalósult: hazavisz bennünket a Szűzanya.

Dr. Seregély István

Utánanézttem, mekkora előkészülete van ennek a centenáriumnak. Kiderült, hogy nem sok. 2010-ben, amikor XVI. Benedek pápa elzarándokolt Fatimába, meghirdette ennek a jubileumnak a programját. A megemlékezés csak akkor ér valamit, ha része az evangelizációnak, vagyis az emberek lelkében a mindenható Istenhez való ragaszkodás megerősítésének. Mellékesen jegyzem meg, hogy mi egy janzenista örökségből növünk ki lassan egy meggyőződéses kereszténység felé, amely félelemre tanított bennünket Istennel szemben. Nem kell félni. Isten jó, a saját Fiának adta emberként az életet, hogy igazolja, minden embert üdvözíteni akar. Minden embert!

Ennek a programnak négy pontját említem meg, amit a pápa annakidején megfogalmazott, hogy vizsgáljuk meg, maradandónak bizonyult-e ez az üzenet a világon? Van-e teológiai alapja annak, amit ez az üzenet tartalmaz, és a keresztény lelkiségben milyen nyoma tapasztalható helyi és világviszonylatban a fatimai eseményeknek? Összefoglalásként ő is kéri, hogy az esztendő egy mariológiai áttekintést is nyújtson, hogy milyen szerepe van annak a názáreti lánynak, aki elfogadta az Isten felkérését,

hogy legyen anyja a Megváltónak az elkövetkezendő üdvösségidőszakban az egyes emberek üdvözítésének szolgálatában.

A portugál püspökök a centenárium és Ferenc pápa májusi látogatását bejelentve egy körlevelet írtak, elsősorban a portugál egyház tagjainak, hogy a pápa zarándokként megy Fatimába, mint az egyetemes egyház feje, így az egész egyház vele lesz a zarándoklaton. Ennek azért van lelkipásztori, tanításbeli jelentősége, mert ott is a saját lelkvilágának üzenetét fogja tolmácsolni. Máriás lelkülete ismert, mert semmilyen dologba bele nem fog, hogy előtte el ne menne a Maria Maggioreba, a Salus Populi Romani kápolnájába a Mária kegykép elé imádkozni.

Előadásom elsősorban a saját ismereteimre, és a keresztyén szellemiségből fakadó következtetésekre irányul. Első pontként röviden szeretnék megemlékezni az 1917. évi eseményekről és tényekről. Ma már nincs élő tanú. Lucia, aki egyedül élte meg a felnőttkort a három látnok közül, 95 éves korában halt meg a coimbrai kolostorban.

Voltak ezeknek az eseményeknek előzményei, azok a vallásos családok, akiknek a közösségében felnőttek ezek a gyerekek. Ezek a gyerekek nem jártak iskolába, nem tudtak írni és olvasni, mert szükség volt a munkájukra. A család néhány bárányát bízta rájuk, hogy őrizzék a falu közelében lévő Covada iria, a Béke völgye nevű területen, amely egy völgykatlan, egy fél kilométer átmérőjű terület.

1917. május 13-án kint voltak a gyerekek a bárányokkal ebben a völgyben, amikor egy törpe tölgy felett megjelent nekik fehér ruhában a Boldogasszony, aki a Béke Királynőjének nevezte magát. Érdekesség az, hogy mindhárom gyerek látta őt. A három gyerek közül – Jácinta 7 éves, Francisco 9 volt, Lucia pedig a 11. évében járt – egyedül Lucia volt párbeszédben a látogatóval. A többiek annyira meg voltak rémülve, hogy meg se mukkantak. „Ott álltunk abban a lángoló fényben, ami az Isten fénye, de nem égtünk el. Hogy milyen az Isten, el se tudjuk mondani. Igen, mi ezt sohasem tudjuk elfelejteni és elmondani.” Ezt a fiúcska mondta. A másvilágról szerzett ismeretekről evilági szavakkal beszélni nagyon nehéz, majdnem lehetetlen. Nekik mégis azt a feladatot adta a látogatójuk, hogy az elkövetkezendő öt hónap minden 13. napján, ugyanabban a dél táji időben jöjjenek el, mert üzenetet kíván rájuk bízni. A jelenések után, azok hatására, nyilván a jó Isten kegyelmének erejében ezek a gyerekek meglepő bátorsággal lettek tanúi az eseményeknek.

A hősiesség magatartásukra szükség volt, mert egy ellenséges szellemű kivizsgálásnak, melyet a helyi – mai szóval mondjuk – önkormányzati hivatal és az akkori szabadkőműves portugáliai kormány irányítása alatt végeztek, célja az volt, hogy hallgattassák el a gyerekeket, mert az esemény híre napok alatt elterjedt a környéken. Az események ezeken a találkozókon különös változatosságot nem mutattak. Vagy olyan üzeneteket kaptak, amit nem mondhattak el, vagy olyat, amit mindenkinek tudnia kell, hogy ő azért jött, hogy ennek a világnak a pusztulásba menő részét megmentse. Nem a világ múlik el, de egy kultúra mehet tönkre, amely már semmi kötelezettséget nem tart sem Istennel, sem emberrel szemben, mert a szabadság az istene, és ennek velejárója az önzés, aminek gyakorlati kivitelezője a világgazdaság pénzirányú beállítottága.

A gyerekeket nagyon kegyetlen módszerrel faggatták. Érdemes elolvasni Kondor Lajosnak a könyvét, aki nálam 10 évvel idősebb szerzetes, az Isteni Ige Társasága, a verbiták tagja volt. Bécs mellett, a rend központi intézetében tanult, és amikor leszállt a vasfüggöny, nem küldték haza, hanem Portugáliába ment, hogy ott a szemináriumban lásson el előljárói szerepet. Nagyon jól megtanult portugálul és nagyon felkarolta főleg az 1956-os forradalom után emigrált magyarokat. Könyvének címe: Fatima, századunk reménycsillaga. Magyarul is megkapható a keresztény könyvesboltokban.

Mi történt a gyerekekkel? A két kicsinek megígérte a Szűzanya, hogy rövidesen hazaviszi őket. A gyerekek imádságos és vezeklő életbe kezdtek. A család nem tudott magyarázatot adni arra, hogy mennyire átalakultak. Valóban nem sokáig maradtak, Francisco és Jácinta is az abban az időben nálunk is áldozatokat szedő spanyolnáthában haltak meg. Francisco 1919-ben otthon halt meg, április 4-én, Jácinta pedig 1920. február 20-án, akiknek a Szűzanya azt mondta, hogy egyedül fogsz meghalni. Bevitték a kórházba, de valóban, teljesen magára hagyatottan, észrevétlenül ulti óráit és halt meg a Stefánia Kórházban. Maradt Lucia Santos, az unokatestvérük (a két kicsi családi neve Marto volt), aki egyedül maradt meg tanúnak. Az ő életét kellett állandóan szem előtt tartani. Ez nem rendkívüli dolog. Werfel, aki zsidó ember volt, a háború alatt ismerte meg a Lourdes-i eseményeket és fogadalmat tett, ha eléri Amerika partjait, akkor az első feladata lesz, hogy megírja Bernadett történetét. Meg is csinálta, világhírű regény lett belőle: Bernadett dala, magyarul csak Bernadett.

Miért hivatkoztam erre? Amikor a plébános térdre kényszerítve belátta, hogy itt a másik világ tett látogatást ezen a földön, megkérdezte Bernadettől, mit fogsz csinálni ezután? Azt válaszolta, úgy fogok élni, mint a többi ember. – Ez nem megy – mondta a plébános –, akit az ég kiválasztott, annak az eget kell választani. Ez pedig azt a felelősséget jelenti, hogy az egyház vigyázzon rá. Bernadett vállalta, hogy kolostori felügyelet alatt, állandó ellenőrzés mellett éljen. Ugyanez történt Luciával is. Egy portói kolostorba vették fel, mint diákot, itt végezte el az iskoláit, utána pedig Spanyolországba vitték el, Tuyban rejtegették, majd amikor már az egész egyház tudomásul vette, hogy a kereszténység lelki fejlődésének meghatározó vonásáról van szó, akkor a karmeliták vették pártfogásba, és Fatimától északra, Coimbrában élte élete végéig földi vándorútját. 2005. február 5-én halt meg, 98 éves korában. Már nem látott, nem hallott, türelmesen viselte egyre gyengülő életének terheit. Tanúbizonyosságot tett arról, hogy nemcsak üzenetet képvisel, hogy a földi élet viszonyosságai eszközei az üdvösségnek. A szenvedés, a betegség, a sikertelenség, az állástalanság mind arra való, hogy a hívő ember azonnal keresztet csináljon belőle, a feltámadás és az örök üdvösség jegyében, minden ember számára.

A kikerülhetetlen bajok önmagukban elegendők ahhoz, hogy a bűn minden következménye eszköze lett az üdvösségnek azóta, hogy Jézus Krisztus a kereszten halt meg. Az emberi élet által okozott bűn eszköze az örök üdvösségnek. Ehhez hozzá tartozik, hogy soha nem enged Isten senkit erején felül próbára tenni.

Mi történt ezután, hogy az események befejeződtek? Az esemény súlyos figyelmeztetés.

tetés volt, mert hetvenötezer ember jött össze, és a májusi találkozón a Szűzanya megígérte nekik, hogy az utolsó alkalommal mindenki által látható jelet ad. Az nyilvánvaló, hogy ezen a világon nem lehet megmutatni a másvilágot, mert az más világ. De ennek a világnak a rendkívüliségei felhívják a figyelmet. Ez történt 1917. október 13-án. Szakadó esőben, sárban, hetvenötezer ember jött össze és amikor a gyerekek is megjöttek és elérkezett a látogatás ideje, akkor volt a Napcsodának nevezett rendkívüli esemény, hogy az emberek pillanatok alatt megszáradtak, megrémültek, hogy rájuk szakad a Nap, de semmilyen csillagászati magyarázata nincs a dolognak.

Az ellenoldalon állók mindent megtettek, hogy elhallgattassák a gyerekeket, de nem lehetett, mert megindult a zarándokok sokasága. Először csak Portugáliából, aztán a szomszéd Spanyolországból, majd az egész világról megérkeztek az emberek, akik személyesen akarták átélni azokat az eseményeket, amelyek itt történtek.

Az első időkben még a családok is mindent elkövettek, főleg a Santos család Luciával szemben, hogy hazugságnak minősítsék az állításait. A helybeli lelkipásztor meghallgatta őket és azt mondta, ehhez nem ért, és megjelent a polgári hatóság a szomszéd városból, és a gyerekeket egyenként hallgatták ki. De mindnyájan, még a kicsi is azt mondta, hogy minden így volt, ahogy elmondták. Mászt nem tudtak tenni az ellenoldalról, mint hogy megpróbálták megakadályozni, hogy az emberek odamenjenek. A fácskából sajnos nem maradt semmi, mert azt elvitték emlékül, de a hely ott maradt. Először egy kapuszerű építmény őrizte a helyet, aztán egy kápolnát építettek, amit két alkalommal is felrobbantották a „jóakarató” emberek. Ma már vasbetonból készült, minden oldalról nyitott, de üveggel elzárható kápolna található ott, amelynek a közepén ott áll a szobor, amit a gyerekek elmondása alapján faragtak. Ez a kegyszobor közsímet az egész világon, a fehér ruhába öltözött Szűzanya, aki egy arany nyakéket visel, a ruhája szegélye is aranyozott.

1926-ban aztán letették a bazilika alapkövét. Sajnos ezután jöttek az ismert események, Hitler, Sztálin, a háború, ezért csak 1958-ban szentelték fel a bazilikát. Az akkori portugál bíboros pátriárka-érsek végezte a szertartást. A temploma is nagyszerű, külsejében is kiemelt műalkotás, a négy sarkában a négy Mária-tiszteelő szent között ott találjuk Szent István király szobrát. Az országot ő ajánlotta a Boldogasszony oltalmába.

Megvásárolták a római Szent Péter tér területének duplája méretű területet, lekövezték, körülépítették, és az '50-es évektől kezdve a zarándokok milliói látogatnak a Szűzanyához.

Természetesen mindenki kíváncsi volt az üzenet tartalmára is. Amikor megkezdődött a hivatalos vizsgálat Rómában, megállapították, hogy semmi új nincs benne. Ez igazolja, hogy nem akar hitet változtatni, sem hozzáadni, sem elvenni belőle. Elég az evangéliumnak ránk bízott üzenete, hogy Jézus Galileába ment és hirdette országa evangéliumát: tartsatok bűnbánatot és higgyetek az evangéliumban. A másvilágot nem lehet másképp elérni, csak ezzel a kettővel, hogy az ember félreállítja az akadályokat és rábízza magát az Isten szavára. A második a megtérés mellett a Szűzanya tisztelete kétségtelenül, mert ő ígéretet tett, hogy ha teljesítitek ezeket a feladatokat, akkor az én szeplőtelem szívem győzelmet arat. Ezt szívesen halljuk, de még nem

történt meg, de a Szűzanya szeplőtelen szívének tisztelete megalapozódott. Nem új dolog ez sem, mert már a középkorban Eudes Szent János apostola volt a Szív-tiszteletnek, mert a szív abban az időben az ember jellemét, lelkiségét, egészét jelentette. Innen származnak a ma is használatos szavak, kifejezések, mint a jószívű. Amikor azt imádkozzuk a Jézus Szíve litánia végén, hogy alakítsd a mi szívünket a te szíved szerint, az annyit jelent, hogy alakítsd olyanná a gondolkodásunkat, a tetteinket, olyan lelkiséget adjál nekünk, amiből ez magától értetődő.

A harmadik, döntő dolog, ami ehhez tartozik, az engesztelés. Mi az engesztelés? Ez sajnos Magyarországon, ahol ötvenéves marxista szellemű közfelfogás hatásának voltunk kitéve, papok és világiak, azt eredményezte, hogy a sajátos keresztény kifejezéseknek nem tudják megmondani a jelentését. Az engesztelés a mások által hozott bajok helyrehozása. A magam jóvátétele természetes. Ha felgyújtottam a szomszéd házát, köteles vagyok felépíteni. Amikor arról van szó, hogy mások követtek el bűnököt, azokat is igyekszem helyrehozni. Ezért az emberi élet minden terhét, amit mások okoztak, én vagyok köteles valami módon javítani, helyrehozni, érte imádkozni. Ehhez egy napot is adott a fatimai üzenet, ez az elsőszombat. Ennek megszentelése a Boldogasszony ígérete. Tessék elmondani ezen a napon egy öttizedes olvasót az Oltáriszentség előtt és elvégezni gyónását, áldozását, nem okvetlenül akkor. Ez mindenképp hozzátartozik, mert a kegyelmi élet tápláléka, hogy meggyógyítom magam és megerősítem. Az Oltáriszentség enniavaló, a gyónás pedig gyógyító erő.

Ez csak azoknál válik be, akik megpróbálják a mindennapi imáikba belefoglalni, hogy a mai nap minden gondját-baját a Szűzanya kezébe teszem a világ engesztelése szándékára. Főleg elsőszombaton ez gyakorlattá vált.

Sokan próbálták meghazudtolni ezeket az eseményeket és a gyerekek műveletlenségére fogni, de ennek ellenére igazolódott, hogy az események mögött az Úristennek embert üdvözítő tervei állnak. Ezért a portugál püspöki kar tagjai 1938-ban felajánlották országukat a Szűzanya szeplőtelen szívének. 1942-ben, a világháború kellős közepén XII. Piusz pápa ajánlotta fel az egész világot a Boldogasszony oltalmába, hogy bármilyen sok gazemberség történik ezen a földön, legyen irgalmas mindenkire.

Mindezek után a végkövetkeztetés: senki nem köteles elfogadni a fatimai események hitelességét. Nem tartozik hozzá az üdvösséghez szükséges hithez. Vagyis, nem hitetlen ember az, aki Fatimára nem akar figyelni. Én azon az állásponton vagyok, hogy a józan keresztény ember mint a történelemből kitörölhetetlen, egész világot megmozgató eseményt, mint tényt tudomásul veszi, s rájön arra, hogy a leglényesebb dologra fordítja a figyelmet.

Az egyházi kivizsgálás hivatalosan 1922-ben, Rómában indult el. Az üzenet rengeteg áldásos következményt hozott. Rengeteg beteggyógyulás történt. Nemcsak hívők, hitetlenek is meggyógyultak, olyanok, akik azzal mentek oda, hogy más már nem segít rajtam. Elvitték őket és váratlan és hirtelen gyógyulások következtek.

Egyházmegyei szinten a zárandoklatokat meg kellett szervezni. Az egész területen meg kellett teremteni az infrastruktúrát, a szállást, az ellátást. Azon a kopár vidéken kutak tudtak fúrni, ami bőséges ivóvizet biztosít ma is. Ahogy már említettem, 1953-

ban a lisszaboni pátriárka szentelte fel a bazilikát. Bizonyos teknős kialakítása van a területnek, ezért a távolállók is átlátnak az előttük állók feje fölött, a bazilika előtti szabadtéri oltárhoz. Most egy újabb, modern templom is épült a tér másik végében, én csak a képét láttam, nem vagyok elragadtatva tőle: modern...

A római jóváhagyást követően minden pápa kifejezte valamilyen módon ragaszkodását és megbecsülését a fatimai események iránt, sőt, elkészült egy szobormásolat, amelynek vándorszobor a neve és járja a világot. Ami érdekes, hogy elsősorban az iszlám területeken van a legnagyobb sikere. A mohamedánok Jézust prófétának tartják, nem Isten fiának. De az anyját tisztelik. 1994-ben Magyarországra is eljutott a fatimai vándorszobor, Miskolcon és Egerben is volt. Egerben éjjel is nyitva volt a bazilika, felkeltem már 3 órakor, és a templomban halálos csendben imádkozó emberek sokaságát találtam.

1950-ben, amikor a Szűzanya mennybevételeének dogmáját kihirdette XII. Piusz pápa, ő délután részesült a napcsoda újabb megjelenésében, amit egyedül ő látott. A mi tanárunk 1952-ben össze tudta gyűjteni azokat az adatokat, amelyek igazolták, hogy a pápa teljesen magánkívüli állapotba került az események után, de nem kívánta, hogy ezt bárki is elfogadja tőle.

Oroszország felajánlása ugyancsak sajátos kívánsága a fatimai üzenetnek. Ezzel kapcsolatos érdekesség, hogy egy kanadai pap, Father Gruner mozgalmat hozott létre Mária Fatima-keresztesei néven. Ezek azért harcolnak, hogy Oroszországot is ajánlják fel a Szűzanyának. Ezt a pápa megtette, de ez a mozgalom azóta is él, jó amerikai anyagi háttere van, küldik mindenfelé a nyomtatványukat, nekem is. Ez jele annak, hogy világmozgalomról van szó.

Amikor Lucia püspöki parancsra leírta az események emlékezetében őrzött történetét, azt elküldték a Vatikánba, hogy ott döntsék el, mikor hozzák nyilvánosságra. Ezek voltak a fatimai titkok, amikről mindenféle rettenetes dolgokat feltételeztek. Nem volt rendkívüli dolog benne. Igaz, hogy arra következtetni lehetett, hogy a pápa életére törő merényletre is sor kerül. Az már biztos, hogy a II. János Pál elleni merényletet a KGB szervezte meg.

Azt, hogy mikor gondolták ki, hogy belőlem püspököt csináljanak, nem tudom, de az első jele az volt, hogy megjelent nálam az ÁVH. Először csak a plébánián, ahol káplán voltam, és amikor kikerültem plébánosnak, csak engem kerestek. Egyedül voltam egy emeletes házban, ők ketten jöttek. Félttem, nem tagadom, hiszen két osztálytársamat már eltették láb alól, Brenner Jánost és Kovács Ferencet, az egyiket éjjel megölték, a másikat agyonverték. Ezek az emberek elszólták magukat. Senkinek sem tetszik, mondták ők, II. János Pál pápa. Ebben benne volt, hogy egy ilyen nemzetközi szervezet a pápa ellen is merényletet tud elkövetni.

Ez a fatimai eseményekkel annyiban függ össze, hogy a pápa a Boldogasszonynak tulajdonította a megmenekülését, és azt mondta: „Nem tudom, ki adta a fegyver a gyilkos kezébe, de azt tudom, hogy ki térítette el a golyót, egy láthatatlan kéz, egy anyai kéz irányította”. A pápa elment hálát adni Fatimába és ott ajánlotta fel a világot a Szűzanyának, 1984-ben. 2000-ben, a millennium évében az egész világot a Boldog-

asszonynak ajánlotta, az eredeti fatimai szobor előtt, amit elvittek Rómába.

Hozzátartozik a keresztény ember életéhez a rózsafüzér tizedek után mondott imádság, amire a Szűzanya tanította ezeket a gyerekeket: Ó, Jézusom, bocsásd meg bűneinket, ments meg minket a pokol tüzétől, vidd a Mennybe a lelkeket, különösen azokat, akik leginkább rászorulnak irgalmadra.

Meg kell említenem, hogy milyen szerepet kapott a fatimai esemény Magyarországon. Nagyon sokat. A fatimai események napjai helyi ünneppsorozatok alapjává váltak Magyarországon is. Kőszegen minden évben májustól októberig 13-án a környékről, még Ausztriából is zarándokok gyűlnek össze, egy fatimai szoborral ékes templomban. Ez volt Jánoshidán is, az egyházmegyénkben. Nyíregyházán ugyanígy, a kertvárosi fatimai templomban körmenetes fatimai estét tartanak, az engesztelés és megtérés ébrentartására.

Jézus Krisztus mindig a bűnösök mellé állt. Amikor elé vitték a házasságtörő asszonyt, az ószövetségi törvény szerint meg kellett volna kövezni, de ő megmentette. Az a célja, hogy megmentse, ami veszendőnek indult. Ez a lényeges vonása a keresztény igehirdetésnek is. Nem azt mondjuk, hogy a pokolba kerülsz, hanem azt, hogyan lehet megmenteni a pokoltól. Jó tudni, hogy az Úristen akkor hív el bennünket, amikor legalkalmasabbak vagyunk az örök életre. Minden ember üdvössége a legjobb kezekben van. Az Isten kezében. Ő tudja, hogy milyen módon állít maga elé bennünket.

Magyarországon is rendszeressé vált az egyházmegyék és az ország felajánlása, '47–48-ban volt a Mária-év, Mindszenty hercegprímás ajánlotta fel az országot a Szűzanya szeplőtelen szívének és utána minden püspök a saját egyházmegyéjét. Én is belekerültem a Szombathelyi Egyházmegye felajánlásába, és ez azóta is ennek mindennapi megújítására készítet. Csinálom is, ezzel kezdődik minden reggel. Ha a Szűzanya megígérte, hogy ő az Úristen ügyét a Fiától kapott megbízásból végzi, akkor én nyugodt vagyok az ő pártfogása iránt.

Az elsőszombat megszentelését mindenki figyelmébe ajánlom, nem mondom, hogy mindenki képes rá, mint elsőpénteken, hogy elmenjen misére és gyónásával rendszeresen tudja biztosítani a maga kegyelmi állapotát, de én például azzal kezdem a napot, hogy ez a napom is a Boldogasszony szolgálatában áll.

A fatimai eseményekkel kapcsolatban írt Kondor könyv: *Századunk reménycsillaga Fatima*, bátorító minden keresztény ember számára, tekintettel arra, hogy a világot mesterségesen rossznak látjuk. A média mindennap beszámol néhány gyilkosságról, és ami még rosszabb, még a szórakoztató műsorokban is vagy ölnek, vagy lőnek, vagy más kegyetlen dolgokat csinálnak, ez pedig nem igaz! Én megéltem 86 évet és ezalatt sok millió embert láttam, de egyet se láttam megölni. Nem igaz, hogy olyan rossz a világ! Hét milliárd ember 99 százaléka naponta a jót csinálja. Közben előfordulhat, ha egy száguldó autó nekimegy a fának, sokan elpusztulnak. A bűn sokak nyomorúságát hozza magával.

A befejezés nem lehet más, mint hogy mit kell hitünk tanítása szerint tudni a Boldogasszonyról? Először is a történetét. Hogy élt! Az a názáreti lány, akiről nem tudjuk hogyan, az Úristentől kérdést kapott, hogy elfogadja-e a Megváltó világra hozá-

sának és anyai gondozásának hivatását. Tudjuk, egyetlen kérdése volt csak, hogy én nem ismerek férfit. De hát épp arról volt szó, hogy az Isten fiát kell világra hoznia. Arra Máriának nem volt más válasza, mint hogy legyen nekem a te igéd szerint!

Karácsonykor megünnepeltük, hogy elment a császári rendeletre feliratkozni Betlehembe, de nem kaptak helyet a szálláson, egy istállóban húzta meg magát, mint hatalom alatt álló ember, akinek nincs beleszólása az élete irányításába. Koldusszegény, mert mit tudott vinni magával gyalogosan Názáretből, ha esetleg ott fog szülni, mibe tegye a gyereket? S végül a betlehemi barlang szerény wellness-körülményekről szolt... Az Úristennek nem kellett se pénz, se hatalom, se kényelem. De kellett, hogy legyen anyja.

Ez a Krisztus, aki erre a világra jött, felvette az emberi természetet. Egy lett közülünk. Aki zsolozsmázik, a mostani himnuszokban ezzel találkozik, hogy egy lettél közülünk. Hozzánk tartozik, az emberi családunk tagja. Az szimbólum, hogy Jézus rábízta tanítványára az anyját a kereszten. Ezzel a Boldogasszonynak azt a szerepet adta a Gondviselés, hogy közbenjárója legyen az embernek Krisztus felé. Erről ki is alakult egy jelmondat, Per Mariam ad Christum! Mária által Krisztushoz! Nem Mária üdvözít, de ő az, aki elvisz bennünket Krisztushoz.

Ennek a lánynak két tulajdonságát is tudomásunkra hozta a Gondviselés. Az egyiket rögtön az üdvösségtörténet hajnalán, amikor az áteredő bűn után, amikor a sátán azt mondta, hogy megvettem az embert, azt mondta, hogy ellenkezést vetek közötted és az asszony között, akinek a fia összetiporja fejedet. Ez azt jelentette, hogy egy asszony nem lesz a sátán rabszolgája, mert neki kell világra hoznia a Fiút, aki eltiporja a sátán hatalmát. El tudja tiporni? Igen, mert Isten. Az Isten azzal váltotta meg a világot, hogy ő maga az emberek közé állt. Testvérei számára szabadulást hozott, végtelen szabadulást, mert Isten fia volt.

A másik, hogy nem volt áteredő bűn terhe alatt, és ezért annak büntetése, amely így hangzik a Biblia első fejezetében, hogy mivel ettél a fáról, meg fogsz halni, rá nem vonatkozik. Mária nem evett a fáról, mert kimentette az áteredő bűnnek a terhe alól az Úr. Halála, ha volt is, de sírja nincs, mert elvitte az örökkévalóságba az ő Fia, mint egyetlen embert, aki kivételként erre a világra áteredő bűn nélkül született.

Négy keresztény igazság. Az első: Isten anyja. Egy embert hoz a világra, aki isteni személy volt, ezért joggal lehet őt Isten anyjának nevezni. Amikor Efezusban 431-ben tisztázták a IV. zsinaton, hogy lehet-e Máriát Isten anyjának nevezni, mert egy gyereket szült, de az a gyerek Isten fia volt. Ennek annyira megőrültek az emberek, hogy fáklyás felvonuláson kísérték haza a zsinati atyákat, és akkor imádkozták az Üdvözlégy Mária második részét: Asszonyunk Szűz Mária, Istennek szent anyja, imádkozzál értünk bűnösökért, most és halálunk óráján.

A második a szüzessége. Erről érdekes könyvek jelentek meg, tekintettel arra, hogy a protestáns testvérek valami módon Jézus Krisztus általános megváltó, közbenjáró szerepét érzik sértve azáltal, hogy más emberek is beleszólnak az üdvösségbe. Ő maga vette igénybe az ember segítségét. Ha az anyja meg nem szoptatja, éhen hal. A Boldogasszony megkapta azt az ajándékot, hogy az Isten fiát ő hozza világra.

A harmadik a szeplőtelen fogantatás. Erről Mária nem tudott semmit. Lourdes-ban

mikor megkérdezték Bernadettól, mit mondott, ki ő, azt válaszolta, hogy *Que soy era Immaculada Concepciou*, Én vagyok a szeplőtelen fogantatás! Másvilági igazolás. Végül, hogy ha a mindenható Isten ezt az asszonyt kiválasztotta arra, hogy az emberiség megváltásának művében elsőrendű szerepet kapjon, akkor a keresztényeknek is érdemes a saját életükben első helyre tenni az ő közbenjárását kérő imádságaikat. Meg is született a középkori imádság: Oltalmad alá futunk Istennek szülője. Ez régebbi ima, mint az Üdvözlégy Mária.

Mi magyarok speciális kapcsolatban vagyunk a Szűzanyával, mert Szent István volt a történelemben az első olyan uralkodó, aki az élete végén nem látván emberi megoldást az utódlásra, a Boldogasszonynak ajánlotta koronáját és népét. Ezt az embert szentté avatták, Szent László pedig már Nagyasszonyunkként tartotta számon a boldogságos Szűzanya nevét.

Legyen mindennek átgondolása a centenáriumi év minden írása. Van még egy jó összefoglalás, ajánlom L. Gonsaga da Fonseca magyarul is olvasható tematikus összefoglalását, melynek címe: Fatima üzenete ma is időszerű.

(A Szent Anna Kolping-házban január 9-én tartott előadás szerkesztett változata)

KORONKAI ZOLTÁN SJ

A család ereje

RAGASZKODJ A GYERMEKEIDHEZ!

Az elmúlt hónapokban olvastam egy könyvet (lassan ment, mert majd 500 oldal), ami nagy hatást tett rám és mondhatom, hogy a nevelésről szóló könyvek közül, amiket mostanában, mióta iskolalelkész lettem Miskolcon olvastam, a leghasznosabb műnek ezt találtam. Gordon Neufeld és Máté Gábor *A család ereje, ragaszkodj a gyermekedhez!* Libri, 2014. című könyvéről van szó.

A továbbiakban összefoglalom e könyv fontosabb megfigyeléseit és néhány kommentárt fűzök hozzá. Mivel nem vagyok pedagógus, nekem sok minden új, ami a szakember számára nem a tanulmányaik vagy tapasztalataik miatt. Mégis talán lehet valami, ami az ő számukra is hoz egy új szempontot. Az összefoglaló hosszú lesz, de úgy érzem, megéri a fáradságot elolvasni és átgondolni. Számomra nagyon inspiráló volt, ezért nem éreztem feleslegesnek ilyen bő összefoglalót írni róla.

Koronkai Zoltán SJ

Nevelés és kötődés

A Neufeld és Máté szerzőpáros arra, hívja fel a figyelmet, hogy a nevelés nem elsősorban módszer kérdése, hanem egy mélyebb valóság: a kapcsolat minősége, a kötődés erőssége, ami meghatározza. Attól tanulunk, az van igazán hatással ránk, akihez érzelmileg is kötődünk. A kötődés a létezésünk középpontja. Csecsemőkorunktól észleljük, hogy egyedül nem tudunk működni, ezért másokra szorulunk. A gyermeknek szüksége van a felnőtt jelenlétére, aki fizikailag és lelkileg gondoskodik róla. A kötődés valósága teremti meg az alapot, hogy a gyermek modellként tekintsen a szüleiére, nevelőire, törekedjen utánozni őket, igyekezzen hasonlítani hozzájuk. A kisgyermek természetes módon fogadja el az útmutatást arról, hogy mi jó és mi nem, mire kell törekedni és mit kell kerülni. A gyermek agya automatikusan ott keresi a válaszokat, akihez elsődlegesen kötődik. Szavak nélkül is megérzi a szülei elvárásait, apró jelekből is megsejti, hogy mit szeretnének tőle. A gyermek spontán módon vágyik arra, hogy jó legyen a szülei szemében, ugyanakkor félelemmel tölti el, ha kapcsolata esetleg megromlana velük. Az ember későbbi fejlődési szakaszaiból sem tűnik el a kötődési ösztön, ez az, ami által folytonosan keressük a biztonságot, a tájékozódási pontot.

A kötődés formái

A kötődésnek különböző formái és szintjei vannak. A legelső kötődési mód a fizikai közelség. A kisgyermeknek is ez az első tapasztalata: átölelik, simogatják, vagy egyszerűen csak ott vannak vele. Anya vagy apa jelenléte önmagában is megnyugtató. A második fokozat a hasonlóvá válás. Igyekszünk hasonlóvá válni azokhoz, akit szeretünk. Ez az utánzási törekvés a nyelvtanulás és kultúra átadásának alapvető motorja. Ennek egy erősebb formája az azonosulás, például a példaképpel. A harmadik szint a birtoklás: az én anyukám! Az én barátom! Ezzel kapcsolatos a lojalitás, a hűség és engedelmség magatartásformái. A negyedik mód a jelentőség érzése alapján való kötődés: érzem, hogy fontos vagyok neki, számítok nála. Igyekszem tetszeni neki, kedvében járni. Ötödik mód az érzelmek révén történik. Aki megéli az érzelmi közelséget, az képes lesz később a távolságot is elviselni. Az érzelmileg erősen kötődő gyermek képes lesz elviselni a szülőtől való távolságot is, mert emlékszik és az emlékezet által magában hordozza a szeretett személy képét. A hatodik forma a megismerés és ismertté válás, a kölcsönös feltárulkozás által.

Kötődés és hatalom

A gyermek kötődése a szülő felé magában foglalja azt is, hogy függőségi viszonyban van és ez hatalmat is jelent. A szülőnek spontán módon hatalma, tekintélye van a gyermeke felett. Nem éppen divatos módon fogalmazva foglalja össze a szerző: „A neveléshez mindig is szükség volt hatalomra.” A gyermeki, kötődő agy spontán módon úgy működik, hogy attól tanul, akihez kötődik, és akinek hatalma van felette.

Meg kell mondanom, hogy számomra meglehetősen idegen volt a hatalom ilyen jellegű emlegetése a nevelés kapcsán. Ugyanakkor az iskolai megfigyeléseim mégis valahogy ezt erősítik meg. Az a pedagógus, aki csak kedves, szeretetteljes, jó akar lenni a diákjaival, ott könnyen elszabadul a csapat, és anarchiába torkoll az óra. Szükség van más tulajdonságokra is, amik tekintélyt is biztosítanak, mint a tudás, számonkérés, a határok világos jelzése, határozott következetes fellépés stb. Érdekes, hogy nagyon hasonló megállapításokat tesz egy másik tudományág képviselője Csányi Vilmos Íme, az ember A humánétológus szemével című könyvében. Azt írja, hogy az „embergyermek biológiai okok folytán csak domináns személyektől tanul könnyen és szívesen.” (328)

Nehézségek a nevelésben

Mindebből az következik, hogy ahol gyermek és szülő, gyermek és tanár között erős kötődés van, ott a nevelés meglehetősen természetes folyamat, nem igényel különösebb erőfeszítést vagy szaktudást. A valóságunk mégis gyakran más. Mindnyájan tapasztaljuk, hogy változóban van társadalmunkban a gyermekek magatartása, egyre több kihívást jelent a nevelés a fejlett világ országaiban, jóllehet talán soha ennyi kutatás, pedagógiai módszer, technikai eszköz nem állt rendelkezésünkre, mint éppen ma. Szülők és pedagógusok gyakran egyre tehetlenebbül állnak a gyerekek viselkedésével szemben, és sok-sok tanácsadás ellenére egyre bizonytalanabbak abban, hogy miképp

is kellene nevelni. Egyre gyakrabban szembesülünk olyan magatartásokkal, amikor gyermekek radikálisan szembefordulnak szüleikkel, tanáraikkal. Hol a baj? Mit nem tudunk jól? Milyen trükk kellene?

Kulturális fordulat – kötődési fordulat

A Neufeld és Máté szerzőpáros meglátása, hogy ezeket a nevelési nehézségeket nem lehet megérteni anélkül, hogy ne figyeljünk oda arra a kulturális fordulatra, ami a fejlett világban bekövetkezett az utóbbi évtizedekben. A kulturális változások egyik fő következménye, hogy az utóbbi 50–60 évben a gyermekek szülőorientáltakból kortársorientáltakká váltak. Mit jelent ez? Napjainkban a gyermekek életében gyakran már nem a szülők vagy a tanárok adják a fő orientációt, hanem a kortársaik. Az elsődleges kötődési iránya megváltozott. Az osztálytársak, csoporttársak, barátok váltak azokká a referencia személyekké, akik döntő hatást gyakorolnak a gyermekek fejlődésére. Ez már a mi generációnk számára is „természetes” és „normális”, de nem volt mindig így és nem is mindenütt így van. A kortárs orientáció még ma is meglehetősen ismeretlen jelenség a szegény országokban és korábban a mi kultúrkörünkben is másképp volt. „Az emberi fejlődés során egészen a második világháborúig a felnőtt orientáció számított a normának.” „A kultúrát – egészen a legutóbbi időkhöz – mindig vertikálisan adták át, nemzedékről nemzedékre. Évezredekben át – írja Joseph Campbell – ’a fiatalok nevelése és az idősök bölcsébbé válása’, a hagyományos kulturális formák megtanulása, megélése és megértése révén valósult meg” (idézi p.28). Ezzel szemben ma a gyermekeink kultúrája nem a szüleié, hanem a kortársaiké! A sajátosan fiatalság kultúrája ez, ami élesen elkülönül a felnőttélettől. Az ifjúsági kultúra ilyen mértékű jelenléte egy viszonylag új jelenség, kb. 50 éves.

Mi a baj a kortárs orientációval?

Ha egy gyermeknek az elsődleges kötődése nem a szülei, hanem az osztálytársai lesznek, ez azzal jár, hogy tőlük várja a szeretetet, jóváhagyást, nekik akar megfelelni, az ő értékrendjüket szeretné magáévá tenni, tőlük akar tanulni, hozzájuk akar hasonlítani, az ő vezetésüket fogja elfogadni, náluk vágyik biztonságra lenni. A gond itt az, hogy a társak is csak gyerekek, akik koruknál fogva nem képesek megadni azt, amik az érett nevelők sajátosságai: a feltétel nélküli és felelős szeretet, elfogadás, belátás, a másiktól való akár önfeláldozásig menő gondoskodás.

A probléma forrása igazában abban rejlik, hogy a gyerekek nagyon gyakran nélkülözniük kell a szüleikhez való erős kötődést. A gyermekek egyre kevesebb időt töltenek a szüleikkel, kevés személyes figyelmet kapnak olyan személyektől, akik feltétlen gondoskodással fordulnak feléjük. Kötődés nélkül pedig elveszettnek érezzük magunkat, a legnehezebb elviselni az ürességet, amikor nincs kihez kapcsolódnunk. Mindenképpen keresünk tehát valakit, aki betölti a kötődési űrt. Ha nincs jelen érzelmileg a szülő vagy nevelő, akkor a kortársak lépnek a helyükbe.

Versengő kötődések

Itt kell még beszélni a kötődések bipoláris jellegéről. Nem csak a kötődési űr kiált pótlékért, hanem a kötődéseknél van egy versenyhelyzet is. Amikor egy gyermek

keresi valakinek a közelségét, ellen fog állni mindazoknak, akikről úgy érzi, hogy versengenek ezzel a személlyel. Ha megváltozik az alapvető kötődési iránytűnk, akkor ellenszenvesnek és taszítandónak érezzük azokat, akikhez korábban közel álltunk. Valahogy hasonlóan a váláshoz, egy új szerelem fényében a korábbi szerelmünket negatív fényben látjuk, ellenszenvesnek érezzük. A kortársorientált gyermekeknél ez a jelenség azt eredményezi, hogy nem tudnak két erős kötődésben élni, választaniuk kell. A kortársaikat választva elutasítják a szüleiket. Ilyenkor érzelmileg is taszítja őket a szüleikkel való minden hasonlóság. A kortársaihoz akar hasonulni és hajlamossá válik a szüleitől távolságot venni, olykor őket gúnyolni, sőt akár bántani is. Nagyon éles magatartásbeli különbség tud kialakulni a csoportban illetve otthon: a gyermek, amelyik a kortárs csoportban annyira igyekszik megfelelni, hogy társai részéről olykor akár a bántalmazást is zokszó nélkül elviseli, teljesen behődöl nekik, otthon viszont elviselhetetlenné válik, a szülei legkisebb közeledésére is agresszívan reagál.

Egészséges önállósulási törekvés és a kortárs orientáció különbsége

Persze felvetődik a kérdés, hogy nem természetes dolog a szülőkkel szembeni lázadás? A kisgyermek dackorszaka, vagy később a serdülő lét nem szükségszerűen hordozza magában olykor a gyermek ellenállását, nem az önállósodás természetes törekvése ez? Valóban az ellenakarat nagyon fontos feladatot lát el a gyermek életében: az önállósodás eszköze. Ez egy normális dinamika, amelynek célja, hogy a gyermek saját tevékenysége, gondolkodása, akarata kifejlődjön. Ellenáll a segítségnek, mert ő maga akar cselekedni. Ellenáll, hogy megmondják, hogy mit csináljon, mert saját indítékából akar cselekedni. Az ellenakarat mélyén tehát a saját út, lendület, kezdeményezőkézség keresése rejlik. Az egészséges éres során a fiatal úgy fejlődik, hogy egyszerre lesz képes az önállóságra és a kötődő kapcsolat fenntartására. Képes lesz elviselni az ellentmondó érzéseit: szeretem a szüleimet, nevelőimet, de esetleg más a véleményem bizonyos kérdésekben. Az elsősorban a kortársakhoz kötődő gyermekek esetében az a különbség, hogy amíg a szüleikkel szemben az ellenállásukat olykor egészen radikálisan kinyilvánítják, addig a kortárs csoportban egészen másképp viselkednek: elfojtják a saját érzéseiket, gondolataikat a minél teljesebb elfogadottság érdekében. A folyamat dinamikája tehát épp nem az önállóság, a személyes érettség megszerzése felé halad, hanem ennek feladása felé, a kortársak elvárásaival szemben képtelen megvédeni magát.

A kortárs orientáció negatív következményei

Mit eredményez, amikor egy gyermek elsődleges referenciájává a kortárs csoport válik és nem a szülő vagy nevelő személye?

Meddő celeb kultúra

Az ilyen gyerekek magatartását, eszményeit a csoport tagjainak példája vagy a csoportban megfogalmazott ideálok fogják meghatározni. De mik is ezek? Sajnos a minát legtöbbször a popkultúra celebjei adják, melyet igazából a média kreál, és az ipari

méretű fogyasztásra optimalizál. Cél, hogy egy „termékből” minél többet eladjanak a fiataloknak. Az emberi történelemben viszonylag új jelenség (a II. világháború után), hogy teljes iparág épült ki a tizenévesekre, amely diktálja a hajviseletet, zenei ízlést, divatot és a vásárlást. Egy meglehetősen agresszív és hiperszexualizált ifjúsági kultúra született. Erős állítás, de azt hiszem, van benne valami: „A kortárs-orientáció által létrehozott kultúra a szó szoros értelemben meddő: nem tudja reprodukálni önmagát, vagy átadni azokat az értékeket, amelyek a következő nemzedéket szolgálhatnák. Nagyon kevés harmadik generációs hippi létezik. Legyen bármilyen nosztalgikus vonzereje, ez a kultúra nem sok maradandó értéket hozott létre. A kortárskultúra rövid életű, mulékony, naponta újra alkotják.” (159)

Fokozott stressz és erőszak

A dominánsan kortársaihoz kötő gyermek életében sokkal több a stressz. Mivel a kortársak nem érett emberek, ezért közöttük sokkal több a nyers, a bántó kommunikáció, a kizárás, a megszegyenítés, csúfolódás, azaz a bántalmazás különböző formái. Ez egy állandó bizonytalanságot hoz magával, hiszen itt nem lehet igazán ellazulni, felengedni, mert a folytonos megfelelés készenlétében kell lenni. Hiányzik az elfogadás, megbocsátás, odaadás, amire támaszkodni lehet. A sérülések ellen pedig védekezni kell, mégpedig erős páncélzattal. Az ilyen gyerekek hamar megtanulják, hogy a negatív érzéseiket magukba temessék, ne is vegyék már észre. A kortárskultúrában a végső etika a lazaság, az a legnépszerűbb, aki nyugodt, nem fél, immunis a szégyennel szemben, „tök mindegy”, „nem számít.” A sebezhetetlenség álarcá szolgál arra, hogy be tudjon olvadni a tömegbe. Ebben a kultúrában a sebezhetőség, a mélyebb érzelmek kimutatása azért veszélyes, mert rögtön támadást eredményez. A páncél mögött ugyanis mindenkiben ott a sebezhetőség és a megsebzettség. Amit magában elnyomott, ami nem tudatos, de mégis belül ott van és elviselhetetlenül zavaró, azt most egy külső személyben látja meg és azonnal támad, megszegyenít. Itt jutunk el az agresszió témájához, ami egyre jobban terjed a fiatalok körében. Az agresszió forrása a frusztráció és itt is a legnagyobb frusztráció, amikor a kapcsolatok nem működnek. Állatok között is megfigyelték, hogy például mikor egy elefántokból álló csoport idős tagjait kilőtték, az árván maradt fiatal állatok rendkívül agresszívakká váltak egymással és a környezetükkel szemben (megtámadtak más állatokat stb.). Mindez addig tartott, amíg egy erős felnőtt elefántot hoztak a csoportba, aki aztán rendbe szedte a csapatot. „A gyerekek között ugyanígy a természetes hierarchia felbomlásának közvetlen terméke a terrorizálás, ami pedig a felnőttekkel való kapcsolat elvesztéséből fakad.” (238) Ha a fiatalok nem támaszkodhatnak a felnőttekre, akkor az ösztöneikre és érzéseikre kell hagyatkozniuk. Aki uralkodik, az kevésbé sebezhető, mint az, aki alárendelt. Ebben a közegben mások elnyomásával lehet valakivé válni. Az uralkodó gyermekekben pedig nem működnek az agressziót fékező erők, mert a saját érzéseivel kapcsolatos páncél lehetetlenné teszi, hogy együtt tudjon érezni áldozataival. Itt a hatalom nem párosul gondoskodással, önzetlenséggel, mint a szülői hatalom esetén, hanem ellenkezőleg, ez az uralom a többieket megalázni igyekszik, folytonosan alacsonyabb pozícióban való tartásukon munkálkodik, megfélemlítés-

sel, ha kell erőszakkal. Ezek a fiatalok csapdában vannak: „Soha sem követelhetik azt, amire valóban szükségük van: melegséget, szeretetet, kapcsolatokat”. (247) A páncél ugyanakkor egy nagyon érzékeny, megsebzett lényt véd, aki erősen függ másoktól és ezért domináns pozíciót keres.

Az érési folyamat elakadása

Az emberi érettség egyik jellemzője, hogy képesek vagyunk elviselni vegyes érzelmeket. Az érettség persze egy hosszú fejlődési folyamat eredménye. Először szét kell választani, majd integrálni kell. Először ki kell elégíteni a gyermek kötődési igényeit, csak utána fog tudni eltávolodni, leválni. A korai függőség, a kötődés segíti elő később az önállósulást. Először a feltétlen szülői szeretet szükséges, az elfogadás, igenlés, hogy őt akarják, amikor nem kell kiérdemelnie a szeretetet. Ha ez nincs meg, vagy ennek ellenkezője van, akkor a gyermek megsebződik, és a túlélés érdekében létrejönnek a páncélok. A fájdalmat nem tudja elviselni, se feldolgozni másképp, csak a negatív érzések elnyomásával és védelmi falak építésével. Ez azzal is jár, hogy az érzéköpesség eltompul: nem érzi a fájdalmat, de a boldogságot sem. „Amikor a gyermek elveszíti a képességét, hogy átérezze a kötődési űrjeit, akkor azt a képességét is elveszíti, hogy érezze a szeretetet és a kielégülést.” (205) Ennek következménye, hogy kielégíthetetlen lesz, semmi sem lesz neki elég. Nem számít, hogy mennyit segítenek neki, mennyi elismerésben részesítik, és ez persze nagyon elkedvetlenítő a szülők számára. Az érettséghez feltétlen szükséges otthont, békét, igazi mély elfogadást, bátorítást a kortárs csoport nem tudja megadni. Az érettség felismerésére felnőttre van szükség, őt tudja észrevenni és értékelni az első jeleit. Az éretlen ember viszont arra hajlamos, hogy eltaposson minden individualitást. „A gyermekek világában nem az éretlenség, hanem az érési folyamatai a gyanúsak és a szégyenletesek.” (212) Azt, aki másképp, talán éppen kortársaihoz képest érettebben viselkedik, azt éretlen társai könnyen kipécézik és bántják. Ezek tehát olyan jelenségek, amik az érési folyamatot hátráltatják a csoport egészében.

Korai szexuális kapcsolatok

A fiatalok csoportjaiban növekvő kortárs nyomás uralkodik a szexuális élet mielőbbi megkezdése irányában. Jellemző módon a korai szexualitás épp az érzelmi éretlenséggel van kapcsolatban. Általában a szüleikhez kevésbé kötődő, sebzettebb, önértékelésükben gyengébb fiatalok azok, akik hamarabb bonyolódnak szexuális kapcsolatokba. A csoportban ugyanakkor ők lehetnek a menő nagy lányok, vagy a nagy fiúk, akik magatartása domináns minta lesz a csoportban, de valójában mégis épp ők a legéretlenebbek. A szex számukra igazából a meg nem kapott szülői szeretet pótléka, mert „egymás karjaiban keresik azt, amit a szüleikkel való kapcsolatban kellene, az érintkezést és a kapcsolatot.” (267) A szexuális együttlét ugyanakkor kiszolgáltatottságot is jelent, sebezhetővé is tesz. Ha nem egy elkötelezett, szeretetteljes kapcsolat keretén belül történik – mint ahogy a korai szexuális kapcsolatoknál ezek az elemek jellemzően hiányoznak –, akkor az utána való szakítás különösen is sebző hatású. A mély benső fájdalommal szemben az érzelmi megkeményedés a védekezési reakció. Ahogy egy „ember nem házasodhat, majd válhat el folyton anélkül, hogy ne kemé-

nyedne meg, és ne válna érzéketlenné.” (271) Hosszabb távon az ilyen viszonyok a lélek eltompulásához vezethetnek és komolyan gyengítik a fiatalok képességét, hogy valódi, tartós, életre szóló kapcsolatot és intimitást hozzanak létre.

Taníthatatlanság

Ezek a fiatalok lehetnek ugyan okosak, de általában nem érdeklődők. Az iskolában unatkoznak. Energiájukat a kortárs kapcsolatokkal való szüntelen foglalkozás emészti fel, mert „ahelyett, hogy az ismeretlen iránt érdeklődne, minden unatkozik, ami nem a kortársaival kialakított kapcsolatait szolgálja.” (280) A normális, az érdeklődő és kíváncsi gyerek viszont kilóg az ilyen kortársak „laza” világából. Ő válhat célponttá, könnyen megkaphatja a stréber és egyéb jelzőket. Az érdeklődő gyerekek kilógnak a sorból, a vezérhímek céltáblájává lehetnek, ezért aztán sokan úgy döntenek, hogy elbutulnak, szándékosan nem teljesítenek képességeik szerint, hogy ne látsszanak pedálgépeknek. A másik döntő probléma, hogy ha a diákok nem kötődnek a tanáraihoz, akkor nem is nagyon tudnak tanulni tőlük. A tanár tehetetlenné válik, hiába tud bármit is, nem figyelnek rá a diákok. Nem ő a vezér, akire a többiek figyelnek, hanem xy a csoportból.

Orvosságok

Számos problémát érintettünk, ugyanakkor a problémák orvoslása csak helyes diagnózis alapján lehetséges. Szerzőink meggyőződése, hogy napjainkban „nem a morális nevelés összeomlása a probléma, hanem az, hogy a társadalomban a kötődés és a kapcsolatok alapvető értékei omlottak össze.” (258) A gyógyítás iránya is ebből fakad: a szülők és a gyermekek közti kötődő kapcsolatok helyreállítása és ápolása. Mi segíti ezt?

Szülői, nevelői küldetésstudat: rád van szükségé

Gordon Neufeld és Máté Gábor fő tézise, hogy a felnőtt (a szülő, a tanár, a nevelő) szerepe pótolhatatlan a gyermekek számára. Fel kell ismernie a saját felelősségét, és vissza kell szereznie azt a bizonyosságát, hogy éppen ő a legmegfelelőbb nevelője a saját gyermekeinek. A legfőbb cél pedig, hogy a gyermekhez való kötődő kapcsolata megerősödjön. Bár olykor úgy látszik, mintha a fiataloknak nem lenne szükségük a szüleikre, tanáraikra, a valóságban éppen ennek ellenkezője az igaz. „Nem szabad elfelejtenünk, hogy a gyermekeinknek irányításra van szükségük, és hogy mi vagyunk erre a legmegfelelőbb személyek, akár tudnak erről, akár nem.” (315)

A gyermekek olykor káros egymás közti interakcióiból származó stresszel szemben a legjobb védelem a szülőkhöz, és más gondoskodó felnőttekhez való erős kötődés. Ebben a kötődésben megjelenhet a gyermek sebezhetősége, ebben a védett kapcsolatban igazán feltárhhatja az érzéseit, kifejezheti a félelmeit, mégis megértésre és teljes elfogadásra találhat. Ez segíti a nehézségekkel való megküzdésben, az érzelmi fejlődésben. „A legfontosabb tényező, ami megóvjaa a gyermekeket a stressz káros hatásaitól, nem más, mint az életükben jelen lévő karizmatikus felnőtt, egy olyan személy, akivel azonosulni tudnak, és akiből erőt meríthetnek.” (176)

A kötődés prioritása

„A kezdőpontnak és az elsődleges célnak a gyermekekkel való minden kapcsolatunkban magának a kapcsolatnak kell lennie és nem az irányításnak vagy a viselkedés szabályozásának.” (298) Prioritássá kell tennünk tehát a velük való kapcsolatot. Érzékeltetni kell vele, hogy ő fontosabb annál, mint a viselkedése, cselekedetei, vagy az iskolai teljesítménye. Meg kell erősíteni, hogy fontos nekünk. „A legnagyobb ajándék az, ha a gyermekkel éreztetjük, hogy jelenlétünkben önmaga lehet, és ha kifejezzük a pusztá létezése miatt érzett boldogságunkat. (...) A gyermeknek tudnia kell, hogy kívánatos, jelentős, értékes, hogy élvezzük a társaságát, és hiányzik, ha nincs velünk.” (304)

Itt érdemes megjegyezni két sajátosan a Jezsuita Gimnáziumhoz kötődő tapasztalatot. Ádám János atya 2002–2010 között volt iskolalelkész a gimnáziumunkban. Hat évvel Ádám atya halála után kerültem ide és még mindig nagyon élt az emléke a tanárok, szülők és diákok körében, akik még ismerték őt. A legtöbbszörben az maradt meg, hogy Ádám atya ott volt az udvaron, mindenkihez volt egy-egy jó szava, és adta a kis „pofonokat”. Nem valódi pofonra kell gondolni, bár így hívta, hanem egy arcul paskolásra. Sorban álltak a gyerekek a reggeli „pofonért”. A fentiek fényében felismerhetjük, hogy az ő jelenléte és a magatartása megannyi kötődést erősítő és ápoló elemet tartalmaztak. Képes volt kötődő kapcsolatot kiépíteni a diákokkal és tanárokkal és ez tette lehetővé, hogy aztán hatni tudjon rájuk a prédikációival, „pisztráng levelekkel” – ahogy a rendszeres körleveleit nevezte.

Végül egy teológiai szempont: hát nem éppen az a keresztyén alapüzenet, hogy Isten jó, szeret bennünket, elfogad, irgalmas? Ez a keresztyén alapigazság, tulajdonképpen a transzcendentális alapkapcsolatunkat fejezi ki. Keresztyénként egy olyan kapcsolatban létezünk, ami egy gondoskodó, szerető mennyei Atyához köt minket, akinek a Fiával baráti, testvéri viszonyban lehetünk. Minden keresztyén lelki élet lényege e kapcsolatban való növekedés. Ha ez a kapcsolat stabil, erős, akkor ez hatalmas erőforrás, akár a jóért való küzdelmekben, akár a nehézségekkel való megküzdésben. Ami igaz emberi viszonyokra: prioritás kell, hogy legyen maga a kapcsolat. Mélyebb szinten igaz vertikálisan is, egy végtelenül szerető viszonyban létezünk, igazából ezt kell tudatosítanunk, elhinnünk, befogadnunk.

Most néhány gyakorlati javaslat következik a kötődés erősítésére:

Időt pazarolni egymásra

A gyerekek nem osztják meg egymással a saját titkaikat. Amikor maguk között beszélgetnek, akkor leginkább mások titkait mesélik egymásnak. Ritkán beszélnek olyan dolgokról, amik sebezhetővé teszik őket a másik előtt. A legbelsőbb érzéseiket magukban tartják. A szülő felé viszont van erre lehetőség, ha van ennek tere. Teret kell teremteni. Direkt kérdezősködés nem szokott használni. Olyan tevékenységek kellenek, ahol kötetlenül lehet együtt lenni, van idő. Gyakran egy kirándulás, vagy közös főzés során, több óras együttlét után indul meg egy mélyebb beszélgetés, amikor a kamasz elkezd mélyen megosztani önmagáról. Viszont talán ez a legnehezebb a pörgő világunkban, időt pazarolni az együttlétekre.

Kötődést erősítő apró gesztusok

Szerzőink hangsúlyozzák, hogy a gyerekeket újra és újra meg kell hódítani. Minden elválás után újra fel kell venni velük a kapcsolatot. Ebben segíthet az őszinte üdvözlés, a mosoly, kéznyújtás, ölelés, apró meglepetések, figyelmességek. A szülői kezdeményezések, mint az apró meglepetések, figyelmességek nagyon fontos erősítői a kötődésnek.

Tanítás a szíven keresztül

Hasonló dolgok érvényesek a tanításra is: „A gyermekek akkor tanulnak a legjobban, ha kedvelik a tanárukat, és tudják, hogy a tanár is kedveli őket. A gyermekek elméjéhez az út mindig is a szívükön keresztül vezetett.” (289) Érdekes a figyelem és a kötődés kapcsolatának kérdése is, „ha a kötődésben vannak zavarok, akkor a figyelemben is zavarok keletkeznek” – állapítják meg a szerzők. A gyermekek figyelme követi a kötődésüket. Ha nem kötődnek a tanárukhöz, akkor nem is fognak figyelni rá. Ebből következik, hogy a diákkal való személyes kapcsolat, a kötődés erősítése pozitívan fog hatni a gyermek odafigyelő képességére is. Egy másik, a pedagógusoknak szóló tanács, hogy támogassák a tőlük való függést. Paradox módon, hosszabb távon épp ez segíti a diák önállóságát, mert „azok a tanárok, akik bátorítják a diákjaikat, hogy tőlük függenek, később általában hatékonyabbak lesznek a függetlenség elősegítésében. Az igazán jó pedagógus ahelyett, hogy a függetlenség felé taszítaná a diákokat, inkább nagylelkűen felajánlja nekik a segítséget. ...Csak egy módon válhatunk függetlenné: ha előtte függők vagyunk.” (311) Nem véletlen, hogy a legtöbb kiemelkedő eredményt elért ember mögött ott volt valaki, aki egy ideig mestere volt, és elindította őt a tehetsége kibontakozásában. A fiatal tehetségnek először kellett valaki, akire támaszkodhatott, akitől tanulhatott, csak ez után bontakozhatott ki a bennük lévő talentum.

Itt felvetődik bennem az osztálylétszámok és az osztályfőnökség kérdése. A magyar gyakorlat, hogy óvodától kezdve nagy számú gyermek van egy-egy pedagógusra bízva. Egyrészt óriási kihívás a személyes figyelem gyakorlása 34–38 fős osztályoknál, másrészt a kötődés – ami a nevelés alapfeltétele – épp ebből a személyes viszonyból táplálkozik. Ehhez az is szükséges, hogy az osztályfőnök jelentős időt tölthessen az osztályával. Vajon nem lenne érdemes kisebb osztályközösségekre áttérni? Vajon nem áll szinte lehetetlen helyzetben az az osztályfőnök, akinek csak osztályfőnöki órája van a csapatával? Hogyan tud ilyen kevés idő alatt érdemi kötődés kialakulni közte és a diákok között? Vagy más módon megfogalmazva, az osztályfőnök által szervezett külön programok, mint kirándulás, túra, piknik stb. mennyire nélkülözhetetlen módon hozzá tartoznak a nevelési munkához.

Elutasítás helyett közeledés

Amikor elutasító, vagy éppen agresszív gyerekekkel találkozunk, akkor nagy lehet a felnőtt ember kísértése, hogy vagy hátrább lép a kapcsolatban, kivonul, vagy maga is agresszív módon reagáljon, például erős büntetésekkel. Szerzőpárosunk meggyőződése, hogy a kapcsolatból nem szabad kivonulni, amikor a gyermek ellenségesen viselkedik, hanem épp ellenkezőleg a kapcsolat erősítésén kell dolgozni. Ha ilyenkor a nevelő

vagy szülő érzelmileg visszavonul, akkor csak még inkább a kortársak karjaiba taszítja a gyermeket, pedig a gyermeknek éppen egy érett szeretetre lenne szüksége ebben a helyzetben. Az erőszak esetén is így van, a szerzők meggyőződése, „hogy maga az erőszak a kötődés hiányából ered.” (239) Az erőszakos gyermek megváltoztatásának útja, ha az erőszakosságot létrehozó dinamikát fordítják meg, ha visszaintegrálják a „megfelelő kötődési hierarchiába, majd enyhíteni kell a védekezését, és ki kell elégíteni a kötődési vágyait.” (256) „Az erőszakos gyermek egyetlen esélye az, hogy kötődjön egy felnőttöz, aki vállalja a felelősséget az érzelmi igényeinek kielégítésére.” (254) Az áldozatok megvédésének is a legjobb módja, „ha visszaintegráljuk őket a függésbe azoktól a felnőttektől, akik felelősek értük, így átérzhetik a sebezhetőségüket, és kísírhatják magukat.” (256)

Nem szoktak eredményre vezetni, sőt rontanak a helyzeten az agresszióra adott olyan válaszok, amelyek a gyermek elszigetelését, a szülővel, nevelővel való kapcsolat megvonását tartalmazzák. Pont ellenkezőleg, amikor baj van, akkor jobb fokozni a közelséget és nem pedig csökkenteni. A kapcsolat megerősítése, a közelség fontos, csak erre tud épülni az engedelmesség, de előbb helyre kell állítani magát a kapcsolatot. Számos hasznos szempontt találunk még az agresszív gyerekekkel kapcsolatban, l. 352–384.

Az iskolai erőszakra Gordon Neufeld egy értékes előadása a youtube-on: <https://www.youtube.com/watch?v=q7mznfMIrT4>

Kötődést segítő struktúrák

A kötődések erősítése nem csak spontán akciókat, hanem struktúrákat is igényel. Olyan kereteket kell létrehozni, amik segítik a lényegi kötődéseket, és amelyek megfelelően rendezik a többi kapcsolatot. A családi élet alapkeretei, ünnepei, rítusai ilyenek. A szülőknél kell irányítani, meghatározni, hogy mi az, ami közös, mi az, ami lényeges, például közös étkezések, családi kirándulás, nyaralás stb. A szabályozás, a határok szükségesek, mert ezek nélkül a legfontosabb értékek elhalványulnak a mindennapi, modern élet sodrásában.

A szabályozás kapcsán fejti ki szerzőpárosunk talán a legmeglepőbb tézisét: mégpedig a kortárs interakciók szabályozását. A „gyermek számára nem a kortárs-interakciót kellene megkönnyítenünk, hanem a felnőttekkel való kapcsolatokat és azt, hogy saját magára fordítson időt.” (407) „Gyermeink úgy nőnek fel, hogy gazdagok kortárs kapcsolatban, de szegények a felnőttekkel való kapcsolataikban” (71). Pozitívan megfogalmazva mindez azt jelenti, hogy az életnek olyan kereteit alakítsuk ki, amikor jelentős idő van arra, hogy szülők és gyerekeik együtt legyenek (hasonlóan tanár–diák viszonyban), és a szülők a gyermek olyan kapcsolatait támogassák és segítsék, mely nem jelent konkurenciát az alapkötődésük szempontjából. Ami viszont konkurens kapcsolat, azt tekintsék valóban vetélytársuknak. Itt nem a gyerekek közti barátság elutasításáról van szó, hanem annak felismeréséről, hogy a gyerekek számára az a jó barátság, ami nem szakítja el őket a szüleiktől. Ez történik, ha hasonló értékrendű szüleik vannak, ha a szülők is kapcsolatban vannak egymással. „A kortárskapcsolatok akkor a legbiztonságosabbak, ha a szülőkhöz való kötődés természetes hajtásai.” (83)

A leglényegesebb a kortárs interakciók korlátozása, ahol nincs felelős felnőtt. Mind ezt persze nem lehet kényszerrel elérni. Inkább indirekt módon. Barátkozunk gyere-

keink barátaival. Vegyünk részt a party szervezésében. Ápoljuk a kapcsolatot a gyerek barátainak szüleivel.

Arról, hogy nem egy elvetemült dolog ragaszkodni ahhoz, hogy a felelős felnőtt is legyen jelen például a gyermekek buliján, érdemes elolvasni egy a magyar valóságról szóló felmérést: https://www.libri.hu/konyv/nagy_szilvia.tudom-mit-csinal-a-gyereked-szombat-ejjel.html

Közösségi háló, avagy a kötődő falu

Az emberiség történetében sokáig az emberek többsége pár száz fős közösségekben, falvakban élt, ahol nem csak egy emberpár felelőssége volt a gyerekek nevelése, hanem egy közösségi háló vette körül és formálta a gyermekeket. Ma legtöbbször városokban élünk, mégis valahogy „újra kell alkotnunk a működő kötődő falut, ahol felnevelhetjük a gyermekeinket” (420) Ezt a falut az emberek kapcsolati hálója teremti meg. A szülők mellé egy támogató csapat kell, olyan barátokból és felnőttekből, akik felvállalják a nevelő, gondoskodó szerepet.

„A felnőtt kötődések különösen fontosak serdülőkorban. Amikor a gyerekek kezdenek eltávolodni a szülőktől – ahogyan az az éretté váló kamaszokra jellemző –, jó, ha akad egy másik felnőtt, akihez odafordulhatnak, mert akkor nem kell a kortársaikra támaszkodniuk. Ahhoz azonban, hogy ezek a felnőttek betölthessék a nekik szánt szerepet, már jóval azelőtt ápolniuk kell a gyermekkel a kapcsolatot, mielőtt a gyermek elné a serdülőkort.” (426) Szülőként pedig segíteni kell, hogy más felnőttekkel, például a tanárral bizalmi kapcsolata alakulhasson ki.

Ha jól belegondolunk, az iskolánk körül kialakuló kapcsolati háló valamilyen formában egy ilyen kötődő falu, ahol a szülők nem maradnak egyedül a nevelés feladatára, hanem egymást támogatják ebben és a tanárokkal, kollégiumi nevelőkkel együtt egy nagyjából közös értékrend szerint működő hálózatot hoznak létre. Nálunk különösen előny lehet, hogy 8 osztályos a gimnáziumunk. A szülők, tanárok és a diákok között létrejöhet egy szorosabb és tartósabb kapcsolat már az intenzív kamaszkor megkezdődése előtt, ami lehetőséget nyújthat arra, hogy a felnövekvő gyerekek ebben a kritikus életkorban a szüleik mellett egy gondoskodó felnőtt közösség támogatását élvezzék. Ebből a szempontból kulcsfontosságú a szülők közötti közösség építése és az iskola tanáraival való szoros együttműködés, és igen, itt is a közösség építés.

A digitális korszak kihívásai

Nagyon érdekes még az a fejezet, ami a modern kommunikációs eszközök jelentette kihívásokat tárgyalja. A szerzők szerint a közösségi média népszerűsége egy nagyon mély emberi vágyból fakad: domináns szükségletünk az együttlét, az összetartozás tapasztalta. A neten is nem információkat keresünk csupán, hanem kapcsolatokat. Vágyunk arra, hogy elismerjenek, szeressenek, szívesen lássanak minket. Úgy tűnik, hogy a lájkok begyűjtése, a folytonos visszajelzés, megerősítés keresése éppen ezt a szükségletünket elégíti ki. De vajon képes-e az ember valós kapcsolati igényére választ adni a facebook, vagy más közösségi média? A szerzők határozottan meggyőződésesek, hogy nem. „A probléma gyökere az, hogy a digitális intimitás nem váltja be a

hozzá fűzött reményeket. Egy süteményhez hasonlatos, amelyben nincsenek meg a szervezet számára szükséges tápanyagok, így nem csak egészségtelen, de tönkreteszi a tápláló ételek iránti étvágyat is.” (451) A bensőséges mély vágyára nem tudnak az internetes kapcsolatok választ adni, a digitális intimitás nem működik, ugyanakkor gyakran olyannyira lefoglalja az embereket, hogy nem marad ideje, figyelme azokra, akikkel együtt él, akikkel lehetne mély emberi kapcsolata, például a közvetlen családtagokkal. A virtuális kapcsolatok nem tudják megadni a fizikai kapcsolat intimitását, szükségszerűen felületesek maradnak. A megosztott érzelmek felszínesek, sekélyek. Ugyanakkor mégis nagyon könnyen alakul ki a függőség, sőt „a digitális intimitás erősebb függőséget okoz, mint a cigaretta és az alkohol”. (460) Minél sérültebb valaki a valós kapcsolataiban, annál könnyebben válik függővé a virtuális kapcsolatoktól. Megfigyelhető, hogy általában minél mélyebbek az emberek érzelmi kapcsolatai, annál kevesebb időt töltenek a facebookon és fordítva, a valós kapcsolatokban való frusztráltság gyakran mértéktelen virtuális aktivitással jár együtt.

Nem kis kihívás, hogy a digitális forradalom még jobban elősegíti a kortársorientációt, hiszen a gyerekek együtt vannak akkor is, amikor fizikailag távol vannak.

Másik probléma a biztonság hiánya. A virtuális térben emberek gyakran olyan agresszív kommenteket, hozzászólásokat engednek meg maguknak, amit a valós életben soha nem tennének. Az internet a sebezhetőség korában ismeretlen veszélyeivel is együtt jár, l. internetes zaklatások. „A kötődés valódi célja az elengedés, a kiengedés, az ellazulás – a nyugalom – megtalálása, vagy hogy megpihenhessünk a sürgető késztetéstől, hogy kötődést találjunk. A fejlődés ebből a nyugalomból táplálkozik. Ha nem tudunk megnyugodni, a fejlődés megreked.” (450) Az érzelmi fejlődéshez szükséges a sebezhetőség, viszont ehhez biztonságban kell lenni. Pontosan ez hiányzik a virtuális világból. Az üres kapcsolatok hajszolása így igazából nem hoz megnyugvást.

Mit lehet tenni? Nyilván nem maga a technológia a rossz, csak a megfelelő használatához kellő érettség, szabályozás és időzítés szükséges. A valós kapcsolatnak kell prioritást adni, ez kell, hogy az élet keretét adja. A szülőkkel való szeretettel teljes kapcsolat poharát kell először megtölteni. A gyerekeknek „szükségük van a kielégítő és beteljesülő kapcsolatoknak erre a dózisára reggel, mielőtt iskolába mennek. Szükségük van rá iskola után, amikor hazatérnek. Szükségük van rá a családi étkezéseknél és különleges családi eseményeken. Szükségük van rá lefekvés előtt is.” (468) Ezeket a pillanatokat minél inkább mentessé kell tenni a digitális aktivitásoktól.

Nagy áldás tud lenni, ha rendszeresen internet böjtöt tudunk tartani a saját és a gyermekeink életében. Az internet mellett a számítógépes játékok különös figyelmet érdemelnek (A videójáték gyerekekre gyakorolt hatásairól nagyon érdekes oldalak: 437–478.) A kevesebb gyakran több, hiszen „tanulmányok sora mutatta ki, hogy szükségünk van holtidőre, a stimuláló ideiglenes felfüggesztésére, hiányára ahhoz, hogy integrálni tudjuk a kapott információkat. A médianak való folyamatos kitettség – ahelyett, hogy felerősítené – csökkenti az információk befogadásának a képességét.” (479)

Internetes világ és lelki egészség a témában ajánlom Giovanni Cucci jezsuita atya könyvét is: Virtuális paradicsom vagy pokol.com? <http://jezsuitakonyvek.hu/index.php/ujdonsagok/giovanni-cucci-sj>

Befejezés

Befejezésképp két kritikusabb szempontot szeretnék megemlíteni a könyvvel kapcsolatban. Az egyik, hogy a kortárs orientáció negatív hatásaként nagyon sok mindent felsorolt, újra és újra a felnőtt–gyermek kötődés fontosságát hangsúlyozva. Ugyanakkor a valóságot látva meg kell jegyezni, hogy bár jó volna, ha a felnőttek valódi elfogadást, felelős gondoskodást, feltétlen szeretetet adnának a gyermekeknek, de a helyzet sajnos nem mindig ez. Gyakran épp a felnőttek világából éri az elhanyagolás, az erőszak, vagy a bántalmazás különböző formája a gyermekeket, ami sokkal mélyebben sebz meg őket, sokkal jobban, mint bármilyen kortárs hatás, hiszen személyiségük alapjait torzíthatja el. Persze ez csak még inkább aláhúzza a felnőtt társadalom felelősségét.

A másik, a kortárs orientáció valós problematikája kapcsán úgy vélem, a szerzők túlon túl negatívan látják ezt a kérdést. A felnőtté válás szükségszerű lépése a szülőkkel való kapcsolat átalakulása, és a kortársakkal való kapcsolat erősödése. A fiatalnak fokozatosan ki kell lépnie a családi fészekből, majd később a saját családját megalapítania. Életfeladata tehát, hogy a családi körön kívüli erős, mély és érett kapcsolatai jöjjenek létre. A probléma igazából ott van, hogy milyen lépésekben és mikor valósul ez meg. Korunk paradoxona, hogy a gyermekek egyrészt túl korán leválnak, túl korán lesz a kortárs csoport domináns jelentőségű, ugyanakkor mégsem tudnak rendszeresen leválni, gyakran 30 év fölötti fiatal felnőttek is a szüleikkel laknak. Talán ennek oka, hogy a szülőkkel kapcsolatos alapkötődés túl hamar átfordul kortárs kötődéssé, amiben a gyermek legmélyebb vágyai nem tudnak kielégülni, ezért igazából lassabban érik, valódi önállósága késik.

Valós problémának látom tehát a korai kortárs orientációt, ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a jó kortárs csoportnak hatalmas jelentősége van. Az iskolánkban is folyó, nagyon sokszínű közösségi aktivitás (pl. cserkészlet, sportkörök, kórus, Parázs, néptánc stb.) is épp ezt mutatja. A gyerekek tudják egymást érzelmileg is támogatni, jóra inspirálni. Amit közelebről ismerek a „Parázs közösség” – azon diákok csoportja, akik iskolai lelkinapok, lelki gyakorlatok szervezésében segítik a lelkes munkáját. Mondhatom, hogy az iskolai lelki gyakorlatok sikere döntő mértékben ezen parázsos fiatalok jelenlétén múlik. Motiváló jó példákka válnak ezek a csoportvezetők a többi diák számára, hihetetlen, hogy előttük mennyire meg tudnak nyílni az egyébként zárkózott kamaszok. Egy-egy Parázs-vezető szava, példája egészen mélyen hat a többiekre. Mindebből az következik, hogy óriási jelentősége van, hogy pozitív légkörű diákcsoportokat hozzunk létre és segítsük működésüket.

Ettől még igaz a szerzők véleménye: „Amire a fiataloknak szükségük van – a stabilitásra, a jelenlésre, a figyelemre, a tanácsra, a jó lelki táplálékra, a szennyezetlen, tiszta történetekre – pontosan ezt nem adja meg nekik a testvértársadalom.” (69) Tegyük hozzá, hogy legalábbis a média által dominált kortárs társadalom nem tudja megadni. De nekünk, felnőtteknek a felelősségünk és a küldetésünk, hogy megadjuk a gyermekeknek a stabilitást, a megfelelő figyelmet, a feltétlen elfogadást, a jóra való inspirációt és segítsük, hogy olyan csoportok alakulhassanak ki, amelyeket szintén ezek az értékek hatnak át. Ez szülők, tanárok, nevelők intenzív közös törekvését igényli. Fogjunk össze ezért.

A keresztény boldogság sugárzik

A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége Maklár Ákos parókuszt választotta a szervezet elnökévé 2016. november 12-én megtartott küldöttgyűlésén. Vele beszélgettünk gyökereiről, hivatásáról és a KÉSZ-re váró feladatokról.

– *Milyen gyökerekből táplálkozik Maklár Ákos? Papi családból származik, mint a görögkatolikus lelképásztorok közül számosan?*

– Anyai ágon régi, görögkatolikus papi család sarja vagyok, a felmenők között bőven voltak papok, papfeleségek. Édesapám családja azonban református volt, ő maga pedig kamaszként „szeretett bele” a görögkatolikuságba, szinte gyermekfejjel kötődött Pesten a Rózsák teréhez. Szabadon választotta ezt és gyökerezett bele. Így lett belőle papnövendék, majd pap 1966-ban, de sajnos csak rövid, mindössze tizenkét éves papi szolgálatot élt meg. Édesapám korai halála miatt egy nyíregyházi lakótelepre költöztünk édesanyámmal és négy testvéremmel. Itt már nem kifejezetten egy papcsalád életét éltük, de valahol mégis, hiszen a hit és az elköteleződés megmaradt. Innen került a négy fiútestvér egymás után a Pannonhalmi Bencés Gimnáziumba.

– *Mit kapott Pannonhalmán, kikre emlékszik vissza szívesen?*

– Elöttem már három bátyám ott érettségizett, ki volt hát taposva az út, ami jelenthet előnyt és nehézséget is. Pannonhalmának nagyon sokat köszönhetek, szerettem ott lenni. Nagyon jó osztályközösségünk volt, amelyben valóban életre szóló barátságok szövődtek. Induláskor *Forsthoffer Máté* atya, mint osztályfőnök meghatározó személy volt számomra, majd *Korzenszky Richárd*, *Hirka Antal* és *Pintér Ambrus* atyák formáltak sokat rajtam-bennem. Nagy hálával tartozom a sokak által ismert *Rékási József* tanár úrnak is, aki a biológiát oktatta úgy, hogy az túlmutatott a tárgyán, így nem csoda, hogy sok társammal együtt én is orvosnak készültem. Érettségi évében azonban karácsonykor történt valami bennem Nyíregyházán, a kispapok templomi karácsonyi szolgálata mellett. Ott fogta meg a jó Isten a szívemet, ott éreztem meg a papi hivatást. Hirka Antal atya a maga tapintatosságával és figyelmességével sokat segített, hogy ez a hivatás megerősödjön bennem.

– *Papi jelmondatát a 65. zsolnárból választotta: „Boldog az, kit kiválasztasz...” Ön is kiválasztott?*

– Igen. Nem volt programom: pap akartam lenni és ennek az öröme töltött el. Keresztény vagyok, a jó Isten meghívott a papságra, ez egy egész életet meghatározó ajándék, megtiszteltetés és felelősség is egyben, de alapvetően boldogság. Azt akartam kifejezni ezzel a zsolnáridézettel, hogy szeretnék boldog pap és boldog keresztény lenni, hiszen Krisztus örömhírt hozott a világba, ami természetesen sohasem lehet

öncélú. A keresztény boldogság sugárzik és értéket teremt. Így válik ez a jelmondat „programmá”. Megragadja az aktuális pillanatot, hogy azon a nyáron szentségi házasságot kötöttem, diakónussá és pappá szenteltek, s ez minden fiatal papnövendék számára meghatározó és boldog időszak.

– *Nagyfokú tudatosságot érzek abban a megfogalmazásban, hogy „pap akartam lenni”. Nem pap lett, nem belesodródott, hanem akarta ezt a szolgálatot.*

– A jó Isten szavakkal közölhetetlen módon megszólít és elhív. Van egy hivatásélménye mindenkinek, egy személyes, Istentől származó boldogító érzés, ami kegyelem. Ezt egészíti ki az, hogy igent mondok teljes valómmal. Az én akaratom, szívem, lelkem, és persze az eszem is együttműködik ezzel a hívással. Ráhangolódok az Isten akaratára és elfogadom azt. Ezzel lehet birkózni is; nem olyan egyértelmű, mint a szerelem, hogy valaki szerelmes lesz, és attól fogva teljes lényével a szeretett személyt szereti. A papi hivatáshoz hozzá kell hangolnia az embernek mindenét, mert sok komponens van, amit valaki vagy képes, vagy nem ebbe az irányba állítani. Ugyanakkor mindannyiunknak feladata Isten akaratát a saját életében – nem fél lábbal és fél szívvel, hanem – teljesen megvalósítani. A tudatosság, a fejben és szívben való döntés együtt ér valamit.

– *Mikor ismerkedett meg a KÉSZ-szel, mikor lett a tagja?*

– Hivatalosan nem régóta vagyok a szövetség tagja, de a KÉSZ-szel már 1991-ben találkoztam, hiszen boldog emlékű Csanád Béla professzor úr tanított az akkori Hittudományi Akadémián. Egyszer elhívott bennünket, kispapokat a plébániára újságot és könyvet pakolni, akkor nem gondoltam, hogy valamikor utódjaként a KÉSZ vezetője leszek. Ezt követően papként is volt kapcsolatom KÉSZ-esekkel és csoportokkal. Mária-pócsi szolgálatom idején is találkoztam a KÉSZ rendezvényeivel. Aztán váratlanul megtalált *Osztie Zoltán* atya megkeresése, és innentől egy egészen más történet kezdődött el.

– *Kereszténység, értelmiség, szövetség – e három fogalom határozza meg azt a közösséget, aminek most elnökévé választották. Mit mondanak ezek Önnek?*

– Számomra ez a három kéz a kézben jár. Nagyon jó a megfogalmazás: keresztények vagyunk, értelmiségi, azaz gondolkodó emberek. Erről pedig tudjuk, hogy nem diplomához kötött létállapotot jelent, hanem arra utal, aki gondolkodik, reflektál, aki összefüggéseket keres és következtet. Meggyőződése, hogy ezt csak közösségben, szövetségben szabad megélni. Nem vagyunk önálló szigetek, mert a víz alatt minden sziget összeér, nem lehet senki magányos és izolált keresztény. A kereszténység mindig közösségi, a közösségre irányuló hivatás volt és marad. A keresztény értelmiségi lét pedig egy külön feladat, egy plusz elkötelezettsége annak, akinek megadatott, hogy értelmiségiként gondolkodik és létezik.

– *Elnökként az első beszédében Csanád Bélának a Ma című versét idézte, ami nem is annyira a jelenről szól, mint inkább arról, hogy a jelen tettei biztosítják az eredményes, boldog jövőt.*

– Csanád Béla atya versét aktuálisnak tartottam: részemről hálaadás Istennek, és kifejezése a KÉSZ-ben előtűnk szolgálóknak – elsősorban *Osztie Zoltán* atyának, hogy észrevették és magukra nézve kötelezőnek tartották, hogy a változás szükséges és jó.

Számomra ennek a versnek az a tanítása, hogy a mostani pillanat nagyon fontos: éljük meg, erre koncentráljunk. Természetesen nem arról van szó, hogy a mának éljünk, hanem azt, hogy amit most csinálok, amin most gondolkodom, ami most a feladatom, ott legyen jelen teljes valómmal, mert ez a záloga annak, hogy megélem az életet, mint ajándékot. Sajnos sokan a múltban, a jövőben vagy egy virtuális világban élnek. Számomra ez a vers abban a pillanatban, az őrsváltás pillanatában ezért volt nagyon fontos.

– *Milyen feladatok várnak a KÉSZ-re a jövőben?*

– Minden jót továbbvinni, amit eddig a KÉSZ elért és megvalósított, mert abból bőven van. Nagyon örülök annak, hogy nem egy problémákkal teli közösséget vesznek át munkatársaimmal, hanem egy élő és lendületben lévő közösséget, ami viszont felelősséget is jelent: ne veszítse el a lendületét. Azt az építkezést, amit az elmúlt húsz évben Zoltán atya vezetésével a KÉSZ elért, tovább kell vinnünk. Külön kiemelem a helyi csoportokra való odafigyelést, amit Zoltán atya nagy lelkipásztori érzékkel végzett.

Kiemelten fontos, hogy továbbra se csak országban, hanem nemzetben gondolkodjunk. Ennek jeleként a küldöttgyűlésen is szép számban ott voltak a határon túli társ-szervezetek képviselői. A határon túli nemzetrészeknek is nagy szükségük van arra, hogy a KÉSZ-en keresztül az anyaországgal élő fizikai, lelki és szellemi kapcsolatban legyenek. Ezt a két feladatot tekintem prioritásnak: a helyi csoportok működtetését és segítését, valamint a határon túli KÉSZ-csoportoknak a támogatását.

– *A KÉSZ-csoportokat külső szemlélők sokszor úgy írják le, mint idős emberek találkozási pontja, ahol a fiatalok kevésbé tudják magukat otthon érezni. Az elnökváltással a szervezet élén fiatalítás történt. Lesz-e ebből tendencia?*

– Igen, a KÉSZ szeretne fiatalítani. Az elnökség egy része el is köszönt, és új, fiatal tagok kerültek be a vezetőségbe. A helyi csoportok vezetőségében is kívánatos a generációváltás, de a KÉSZ-ből senki ne menjen nyugdíjba, mert ott nincs felsőéletkor-határ, mert mindenkire szükség van. Az idősebb generációknak szép és örömteli feladata, hogy megszólítsák a fiatal keresztény értelmiségieket. Ennek vannak nagyon biztató jelei pld. Nyíregyházán, Miskolcon. Már találkoztam fiatal helyi csoportvezetőkkel, akik látják fantáziát a KÉSZ-ben. A generációváltásnak szeretetben és testvéri közösségben kell megvalósulnia, mert azon kell lennünk, hogy szimpatikussá, szerethetővé, olyan közösséggé tegyük a KÉSZ csoportokat és az egész szervezetet, hogy a fiatalok is örömmel társuljanak hozzánk.

Rochlitz Bernadett (Jel)

Csanád Béla: Ma

Holnap már minden késő
Nem léphetsz kétszer ugyanegy folyóba
Ma kell kimondanod azt a szót, amely
holnap kimondhatatlan
Ma kell kérned a mindennapi kenyeret
hogy holnap is meglegyen
Ma kell megtenned azt a lépést, mely
holnap már jóvátehetetlen
Ma kell tüzet is gyújtanod, hogy hol-
nap szeretet legyen

MAKLÁRY ÁKOS

A keresztény házasság védelme az ember érdekében

Ma van Valentin napja, a szerelmesek napja. Tegyük hozzá, hogy kicsit divatos ünnepnek tűnik ez, nem is érezzük annyira sajátunkénak, de Szent Bálintot, Szent Valentinuszt az egyház 1700–1800 éve ünnepli. Róla tudnunk kell, hogy Rómában pap volt, és abban az időben, a keresztényüldözések hullámszáma között olyasmit tett, ami többszörösen is tiltott volt. Vette a bátorságot, és a hozzá érkező jegyesek esküjét, fogadalmát megáldotta. Megeeskette őket, sőt azt is elvállalta, hogy a hozzáforduló katonák házasságát is megáldotta. Tudnunk kell, hogy abban az időben katonáknak a szolgálati idejük alatt nem volt szabad házasságot kötni. Szent Bálint ezekkel a megkötésekkel nem értett egyet, és megáldotta a jegyesek szerelmét, házasságát. Tehát nem egy divatos ünnepről van szó, hanem az emberi szerelemnek, férfi és nő kapcsolatának megáldásáról, így a házasság ünnepét kezdjük el ezen a napon, ezen a héten.

Maklár Ákos

Nagyon örülök, hogy nemcsak egy napot, hanem egy egész hetet rászánunk a házasság ünnepére. Fontos, hogy ez a hét azzal telik, hogy életünk legfontosabb kapcsolatáról gondolkodunk, azért imádkozunk, talán jobban figyelünk házastársunkra, és öröm az is, hogy a jubiléus házaspárokat ünnepeljük meg, akik mindig erős példaképek számunkra. Magam egy-egy temetésnél mindig kihangsúlyozom, hogy hány évig élt az elhunyt házasságban, hiszen az rendkívül fontos adalék mindannyiunk életében, és gondoljuk meg, hogy nagymamaként, nagypapaként mennyire erős példát, jó példát jelenthetünk gyermekeinknek, unokáinknak.

Előadásunk címe a keresztény házasság védelme az ember érdekében. Logikus, hogy az ember érdekében történik a keresztény házasság védelme, hiszen ha két keresztény ember, felekezettől függetlenül házasságot köt, akkor azzal azt is kimondja, önmagának, egymásnak, a társadalomnak, hogy vállaljuk a gyermekeket. A legtöbb házasságkötési szertartás szövegében, esküjében ott van, hogy az Isten által nekünk ajándékba küldött gyermekeket elfogadjuk, elvállaljuk őket. A kereszténység alap gondolata, hitvallása ebben a fogadalomban benne van. Az emberi élet szent. Úgy az eleje, a fogantatás pillanatától, egészen az emberhez méltó természetes halál beálltáig. Ezért nem lehet kérdés az abortusz a keresztény ember számára. Ez az eskü önmagában védi az embert, a házasságban születendő embergyermeket.

A keresztény házasság természetesen védi a feleket is, akik megkötik ezt a házasságot. Miskolcon kezdtem a papi szolgálatot, és az idősebb papoktól, lelkészekről hallottam, hogy volt ott egy olyan pap bácsi, aki amikor belépett hozzá egy ifjú pár, hogy szeretnének házasságot kötni, jegyesoktatásra jelentkeztek, leültette őket és megkérdezte a menyasszonyt, miért szeretne hozzámenni a vőlegényhez. Természetes módon a menyasszony válaszolta, hogy mert szeretem, mert jó vele, mert boldog vagyok vele, mert szeretném, ha a gyerekeimnek ő lenne az apja. Hasonló, szívből jövő válaszokat adtak ugyanígy a vőlegények is. Ekkor a pap bácsi felállt, kinyitotta az iroda ajtaját és azt mondta, most menjetek el, még nem vagytok elég érettek ennek a házasságnak a megkötésére. Azért nem, mert ezek nem jó válaszok. Nem azért akarsz hozzámenni, illetve nem azért akarod elvenni őt csupán, mert boldog vagy vele. Ez kevés, ez egy önző emberi szempont, hogy azért kötöm össze veled az életemet, mert ez jó nekem. Ez kevés és nem keresztényi, nem krisztusi. A helyes válasz az, hogy azért szeretnék veled összeházasodni, mert boldoggá akarlak tenni téged, mert a te boldogságod az én örömöm. Mondják, hogy ez a legjobb befektetés.

Hát nem azért házasodunk össze, hogy a másikat boldognak lássuk és nem az a házasság lényege, hogy a te örömed az enyém is, a te boldogságod az enyém is? A keresztény házasságnak legfontosabb ismertetőjele, hogy önzetlenségből fakad, hiszen krisztusi. Krisztus úgy szerette az egyházat, hogy életét adta érte. A házaselek erre tettek fogadalmat. A te örömed, a te boldogságod mindennél fontosabb számomra. Legyünk őszinték, ez nekünk is jó.

Ebből fakad, hogy a keresztény házasságnak két, nagyon fontos célja van. Az egyik egy világi cél. Valóban az, hogy szeretnék téged ebben az életben boldoggá tenni, hogy boldog ember legyél, míg együtt vagyunk. A másik cél pedig mindenképpen transzcendens. Az esküvel, a házasság szertartásával megfogadom azt, hogy számomra az világi cél mellett ugyanolyan fontos a túlvilági cél is: azon leszek, hogy üdvözlélj, hogy a halál után a mennyországba juss. Az a legfontosabb feladatomban, hogy a házastársam az üdvösségre jusson. Hiszem azt, hogy amikor megállunk Krisztus ítélszéke előtt, az egyik első kérdés az lesz, hogy milyen férj, milyen feleség voltál. Hogyan szolgáltad házastársad üdvösségét?

Jó ha tudjuk, ha nincs kereszténység, valószínűleg nincs házasság sem, hiszen a kereszténység hozta be a világba a férfi és nő kizárólagos és felbonthatatlan kapcsolatát, a házasságot. Minden bizonnyal poligámiában, vagy ki tudja, miben élnénk, de a kereszténység az, ami a férfi és a nő szentségi házasságát, sákramentumát elhozta ennek a világnak. Nagyon fontos azt is leszögeznünk ha a házasságról beszélünk, hogy évszázadokon keresztül, az 1900-as évekig a házasságok döntő többsége nem szerelemből kötöttet. Egészen más vezérlő elvei voltak a házasságok kialakulásának. Magyarországon sem a paraszti kultúrában, sem a polgári kultúrában nem volt elsődleges szempont a szerelem. Sokkal inkább a szülők bölcs döntése, a különböző érdekek, olykor anyagi érdekek, szövetségek és ki tudja, még mi más, de a szerelem, mint olyan, nem volt konstitutív eleme a házasságkötésnek.

Láttuk, hogy az 1900-as évek közepén ez mennyire megfordult. Ebben biztosan óriási szerepe van a filmiparnak, a regényeknek is, hogy talán átestünk a ló másik oldalára,

hogy szinte csak az érzelem, a szerelem számít. Mintha csak az lenne egyedül fontos, hogy szerelmes vagyok-e, vagy nem. Egyházjogilag a házasságkötés ugyanúgy érvényes és szentségi akkor is, ha nincs meg a nagybetűs szerelemérzése az embereknek. Hiszen tudnunk kell, hogy a házasságra való vállalkozás, a beleegyezés megadása, az igen kimondása sokkal többet jelent, mint az érzés, mint a szívmengető szerelem. Az egyház természetesen nagyra értékeli, és örül annak, ha két ember szerelmes egymásba. De a házasság megkötéséhez nagyon sok minden kell még ezen kívül. Sokszor hallom azt, hogy már nem szeretjük egymást, már nem vagyunk szerelmesek, ennek a kapcsolatnak már nincs értelme. Milyen nagy tévedés ez!

Talán nem haszontalan ha elmondom, hogy nálunk megmaradt az a tradíció a keleti egyházakban, a görögkatolikusoknál is, hogy szabadon dönthetünk, még a diakónus- és papszentelés előtt, hogy házasként, családsként, vagy pedig cölebsz életmódban szeretnénk az egyházban szolgálni. A papszentelés előtt házasodhat meg egy görögkatolikus kispap. Ha nem tud megházasodni, akkor időt kér a püspökétől, és amikor megtalálta a menyasszonyát, akkor elmegy, bemutatja és engedélyt kap a házasságkötésre és később lesz a papszentelés.

Volt egy fiatal papnövendék, aki az előbb említett módon nem találta meg élete párját, és sok-sok éven keresztül – ahogy mondani szoktuk – szárazkáplán volt, így szolgált az egyházban és kereste a menyasszonyát. Aztán az egész egyházmegye örömeire végre megtalálta, és össze is házasodtak. Ez januárban történt, fel is szentelték pappá, és fél év után, első szolgálati helyén, Zemplénben meggyeszedés közben leesett a fáról. Olyan szerencsétlenül esett le a fiatal házas, a fiatal pap és egy háromhónapos magzat édesapja, hogy nyaktól lefelé lebénult. Huszonöt éven keresztül kerekesszékekben élt. Mindenki arra számított, a betegsége, a megrokkantsága után, hogy a fiatal feleség, aki ráadásul elvetélt, nem fog vele maradni. Csodák csodája, a tisztelendőasszony azt mondta, hogy én megesküdtem, hogy nem hagylak el. Vele élt, egészen az elmúlt hónapban bekövetkezett haláláig. Biztosan nagyon nehéz, nagyon küzdelmes házasságban, amit kívülről nem láttunk rajtuk, de tudtuk, hogy ez a két ember szereti egymást. Talán nem azzal a szerelemmel, amivel megismerkedtek és házasságot kötöttek, de nagyon sok ember számára egy igazi házasságmodellt láttunk egy béna férj, és egy rendkívül energikus asszony kapcsolatában.

Aki keresztény házasságot köt, nagyon bátor ember, hiszen minden keresztény felekezet, de a katolikus egyház talán még súlyosabban hirdeti azt, hogy nem elfogadható a válás. A katolikus egyházban nincs válásra lehetőség, hiszen az a kétezer éves tanítás, hogy az az eskü, az a fogadalom, amit Isten és az ember előtt megadtál, felbonthatatlan. Történjen bármi – akár egy lebénulás –, nem hagyhatod el, nem bocsáthatod el magadtól házastársadat. Ez a kötelek, ez a felbonthatatlanság kívülről nagyon szigorúnak tűnik, de gondoljunk bele, mekkora erőt is ad. Van egy fix pont az életben, tudom azt, hogy rád számíthatok, hiszen te megígérted, hogy velem vagy jóban és rosszban.

Ez a fajta teljes elkötelezettség igenis biztonságot ad annak, aki tudja, hogy a párja nem akarja őt elküldeni, nem akar tőle elválni. A mai világunkban érezzük azt, hogy az emberek, különösen a fiatalok félnek attól, hogy elkötelezzék magukat. Azt gondolják, hogy mindenfajta elköteleződésük, egy házasság megkötése azt jelenti, hogy feladom a

szabadságomat. Tudjuk, hogy a szabadság a mai világban egy kikezdhethetlen, sérthetetlen szent szó. De vajon a szabadságát félti-e az ember, aki nem mer házasságot kötni, nem mer elköteleződni? A keresztény ember tudja, hogy a krisztusi szabadság azt jelenti, hogy én szabadon, önként vállalom az elköteleződést. Krisztus példája is ezt mutatja. Ő önként vállalta a kereszthalált, és ettől ő nem volt kevésbé szabad. Szabadon, önként hozta meg ezt a döntést.

Az elköteleződés, a házasság megkötése, a felbonthatatlan házasság elfogadása és megélése az igazi szabadság. Aki nem tud elköteleződni érték mentén, nemzet mentén, válás mentén, feleség, vagy férj mentén, gyermekvállalás mentén, annak milyen öröme lesz az életben? Mire fog visszagondolni idős korában örömmel, hogy igen, ezt elértem, megtartottam, a pályát befutottam, a hitet megtartottam, ahogy Szent Pál írja.

A mi kultúránk, talán nem is jó kifejezés ez, az általános világnézet ma az, hogy mindent le tudunk cserélni. A telefon egy évig tart, a számítógép két-három évig. Egy kocsi hat-nyolc évig. Mindent le kell cserélni, munkát, tárgyi eszközöket, mindent, amink van, mert a fogyasztói társadalom magával hozza azt a szemléletet, hogy minden lecserélhető. Minden kicserélhető, minden megújítható. Sajnos ez érvényes lett emberi kapcsolatainkra is. Nem engedhetjük meg, hogy ez a házasságba is begyűrűzzön, nem engedhetjük meg, hogy ez legyen az elfogadott, hogy ha már nincs meg a szerelem, ha problémáink vannak és már nem értjük meg úgy egymást, akkor cseréljük le egymást valaki másra.

A keresztény ember tudja, hogy a házastársa Isten ajándéka. Nem véletlenül lett ő az én házastársam. Az Isten ajándéka sem tökéletes, nem hiba nélkül való, ahogy én sem vagyok az. Weöres Sándor olyan csodálatosan írja: hiányosságod váljék jóssággá bennem. Én is nő ember vagyok, lassan húsz esztendeje. Tudom, hogy vannak gyengeségeim, vannak hibáim, és az évek során felfedezzük egymásét is. Sokszor még azt is, ami nincs. De a párom hiányossága, gyöngesége, gyarlósága, esetleg bűne nem azért van, hogy én azon megbotránkozzak, hogy erre hivatkozásul lecseréljem, elküldjem, vagy elhidegüljek tőle. Azért, hogy ez váljék jóssággá bennem. Hogy azt el tudom fogadni, azzal együtt tudok élni. Az az erény, hogy belőlem a jót hozza ki a te hiányosságod. A keresztény hozzáállás sokkal inkább ilyen.

A keresztény házasság feltételezi a harmóniát, a testi-lelki szellemi egységet. Similis simili gaudet – mondták a régiek: hasonló hasonlóknak örvend. Amikor egy-egy jegyespár elkezd a felkészülést a jegyesoktatásban, a papnak, lelkésznek az a feladata, hogy figyelje őket abból a szempontból, hogy nincs-e nagy különbség köztük. Akár intelligenciában, akár hitbeli, erkölcsbeli felfogásban, akár az alapvető értékek tekintetében, vagy kultúrában, mert ha nagyon nagy a különbség, az nagy veszélyt jelent a házasság során. Nem az „igazit” kell keresni, hanem egy igaz embert. Azonban a különbözőségeknek a keresztény ember örülni tud, hiszen azzal gazdagítjuk is egymást a házasságban. Projek-tünk, feladatunk az, hogy a házasság hétköznapjaiban, hónapjaiban, éveiben ezt a harmóniát kialakítsuk. Ketten tudjuk csak kialakítani a saját harmonikus együttélésünket. Ez egy folyamat, ehhez türelem kell, megszokni, elviselni, szeretetben eltűrni a másikat.

Ésküvőnél a szentbeszédben sokszor a jegyespárokat, házastársakat meg szoktam ajándékozni a Duna parton összeszedett két kavicssal. Két Duna kavicssal. Szerény ajándék

ugyan, de az értéke felbecsülhetetlen. A kezükbe adom, hogy simogassátok meg ezt a két kavicsot. Ki tudja hány száz, ezer éven keresztül gördültek ezek egy nagy sziklából felaprózódva a Dunában, mígnem ilyen simára, ilyen selymessé csiszolták egymást. A házasság is ilyen. Nem kell megijedni a redőktől, az élektől, azok igenis, ha türelem van, ha szeretet van, és ha Isten kezébe helyezzük egymást, ezek megcsiszolódnak és selymessé, puhává tudnak válni. Nem megváltoztatni kell a másikat, hanem szeretetben alakítani, formálni, csiszolni.

Az igenhez, a beleegyezéshez kell egy alapvető érettség. Mindenki, aki szerelmesekkel, jegyespárokkal foglalkozik, látja, hogy nincs meg mindig ez a személyi érettség ahhoz, hogy egy ilyen felelős döntést tudjon hozni, hogy igen, ez egy életre szóló döntés az én életemben. A jegyesektől mindig meg szoktuk kérdezni, hogy van-e olyan házaspár a ti életekben, a családban, a barátok, ismerősök között, akiknek a házassága tetszik nektek. Akiknek vonzó a házassága számotokra. Tessék elképzelni, hogy szinte soha nem mondják a szülőkét. A nagyszülőkét viszont annál gyakrabban. Igenis, egy szülői párnak elsődleges és legfontosabb feladata a gyermekekre nézve, hogy láthassák, szeretik egymást. A legtöbb, amit a gyermeknek adhatok, nem az öröksége, nem az, hogy kitanítottam, nem az, hogy házat hagyok rá, hanem az, hogy látta, szeretem az édesanyját. A gyermek ezáltal válhat igazán egészséges személyiségűvé. Ha kap egy olyan házasságmodellt, házasságképet, ami számára természetes, amelyet ő is szeretne majd kialakítani. Ezért kell nagyon védeni a keresztény házasságot és mindent megtenni azért, hogy ne váljanak szét, ne legyenek csonka családok.

Kell néha televíziót nézni, én is néha belekukkantok azokba a sorozatokba, amelyeket nagyon sokan néznek, különösen fiatalok. Megnéztem a már nem tudom hány éve leginkább nézettebb sorozatot, ami egy házban lakókról szól, a szereplők állítólagos barátok egymás között és megszürttem, milyen kapcsolatban állnak ezek az emberek, akiknek az életét, a kapcsolatuk alakulását estéről estére fiatalok milliói nézik ebben az országban. Szomorúan meg kellett állapítani, hogy ebben a sorozatban nem volt és nincs is egészséges család. Együttélések vannak, elváltak, összebútorozók vannak. Élettársak vannak, de egészséges házaspárok, ahol gyermekek születtek, egy sincs. Ezt a modellt kell nekünk mutatni? Mekkora felelőssége van a médianak, a társadalomnak abban, hogy a házasságot mint pozitív célt mutassa meg és jelölje ki a gyermekek, a fiatalok számára.

Elnökasszony idézte Pál apostol efezusiaknak írt levelét, amiben arról írt, hogy férfiak, szeressétek feleséteket, ahogy Krisztus is szerette az egyházat, hiszen önmagát adta érte. A keresztény házasságmodell mindig párhuzamba állítható és állítsuk is Krisztus és az egyház kapcsolatával. Férj és feleség, Krisztus és az egyház párhuzama, hiszen Krisztus szereti, vezeti és szolgálja az egyházat. Nem ugyanez a szeretet kell a férjnek a házasságban? Hogy szeresse, vezesse és szolgálja a házastársát és ez kölcsönösen kell, hogy így történjen.

Mi, görögkatolikusok és a bizánci szertartásúak az esküvő alkalmával megkoronázzuk a jegyeseket, a házasokat. Koronát teszünk a fejükre. Ennek a koronának többféle jelentése is van. Az első az, hogy koronát az kap, aki győzött. Eljutottatok ide, Isten és ember előtt házasságot kötöttök, megérdemlitek a koronát. Másodszorban azok kapnak, akik uralkodnak, egy király és egy királynő, akik egymással egyenrangúak. Létrehoztak egy

új birodalmat, egy autonóm országnak az uralkodói, egy olyan házasságnak, amibe nem szólhat bele senki más. Sem anyuka, sem apuka... Egy autonóm, önálló család születik a házasság megkötésével és Isten, aki az életnek adója, szeletet, egy picit ad ebből az élet átadásának hatalmából az ifjú férjnek és feleségnek, hiszen csak ők tudják továbbadni az életet. A korona harmadik magyarázata, jelentése az, hogy vértanúk vagytok. A házasság egyfajta vértanúság. Ki a vértanú? Aki életét adja Krisztusért és az egyháért, az evangéliumért. A házasságban ugyanez működik. Talán fizikai értelemben nem kell vért adni a másikért, mégis, a házasság egyfajta vértanúság, hiszen áldozatot kell vállalni a másikért. Aki erre nem képes, az nem való házasembernek.

A házasságot az tartja össze, hogy tudunk kompromisszumot kötni és tudunk áldozatot hozni egymásért. Állítólag a férfi szájából a legszebb, amit mondhat a feleségének, az a kisgyermek megszületése után, hajnali 2-kor, amikor felsír a kicsi: aludj nyugodtan drágám, majd én elintézem. Mármint hogy megnyugtatom a gyermeket. Tudok-e áldozatot hozni a másikért, ettől lesz a házasságom mély és valóban krisztusi.

Zárásul egy egyszerű képet szeretnék szem elé idézni. A nagy dolgok általában egyszerűek. Figyeljük meg korunk nagy szentjeit, II. János Pál pápát, vagy Kalkuttai Teréz Anyát. Sorolhatnánk tovább azokat a szenteket, példaképeket, és a katolikus egyházon kívül is vannak sok-sok, példaértékű egyházi emberek, akik az általuk megfogalmazott igazságokat nagyon egyszerűen közölték. Nem hosszú értekezésekben, hanem egyszerű mondatokban hívták fel a figyelmet arra, ami az evangélium üzenete ma is. A házassággal kapcsolatban Gyökössy Endre református lelkész, pszichológus írta, az olyan, mint egy olló. Önmagában az olló egyik fele semmit nem ér, csak ketten együtt tudnak eszközök lenni az Isten kezében. Igen, mert a keresztyén házasság alapvetően eszköz az Isten kezében. Ahol a keresztyén házasság érték, ott érték lesz az ember, ahol a keresztyén házasság az általános és örömtelien szaporodó jelenség, ott erős lesz a gyülekezet, az egyházközség, a település és erős lesz a nemzet is. A mai, égető kérdések itt, Európában, a keresztyénséget érintő égető kérdések közepette talán a legfontosabb a keresztyén házasságok ilyenfajta megerősítése. Mert ahol keresztyén házasságok léteznek, közösségek alakulnak, az erős, és valóban hiteles krisztusi egyházat fog jelenteni, ahol sem belső, sem külső erő nem tud kárt okozni.

Kedves mindnyájuknak azt kívánom, hogy a keresztyén házasság, mint olyan, legyen újra természetes. Mindannyian a magunk módján, akár mint nagyszülő, akár mint szülő, akár tanár, tegyünk meg mindent azért, hogy gyermekeink érezzék meg ennek a vonzását. Saint-Exupéry írja ezt a csodálatos képet: ha valakit meg akarsz tanítani hajózni, akkor ne arról beszélj neki, hogyan kell a vitorlákat felállítani, hogyan kell tájékozódni, hogyan kell mérni a hajó sebességét. Ne erre tanítsd meg. Egyszer vidd ki őt a nyílt tengerre, hogy lásson egy naplementét a tengeren. Hogy vágyódjon tengerre szállni, hogy vágyakozzon a hajózás után. Aztán majd könnyen megtanulja az összes többi megtanulnivalót. Próbáljuk meg mi is vágyat ébreszteni a gyerekekben, a fiatalokban, hogy vágyódjanak megtalálni az Isten által nekik vezérelt párt, hogy valóban keresztyén házasságban tudjanak élni.

(A február 14-én tartott előadás szerkesztett változata.)

A szenvedő igaz

IN MEMORIAM TELENKÓ MIKLÓS

Sokak által ismert, szeretett és tisztelt elhunytunk van. Tolókocsija keresztjéről negyedszázadnyi krisztusi szenvedést követően magához emelte az irgalmas Isten Telenkó Miklós atyát. Temetése január 20-án, éppen pappá szentelésének évfordulóján volt – talán nem véletlenül.

Telenkó Miklós, az ifjú papnövendék – ugrándozó, vadóc kicsikóként – nehezen viselte a korlátokat; a szemináriumi élet szabályait nem az ő egyéniségére szabták. Küzdött hát derekasan az iga ellen. Lázadó szívét szabadnak akarta, így húszas évei arról szóltak, hogyan dajkálja Krisztus a vele, benne, érte lázadót, mígnem kiválasztotta az evangéliumi szabadság bűvöletében, de kegyelem és fegyelem együttesében hajtja le a fejét, s teszi oda az életét az oltárra.

Az ifjú egyházi ember – ma talán így fogalmaznánk – innovatív pasztorációt végzett. Rendkívüli módon tisztelte, őrizte, szerette a hagyományt, ugyanakkor nem ragadt le a múltnál, a tradicionál, hanem kreatív módon épített arra. Lelkipásztori ötletessége, eredetisége, lelkesedése és alkotókészsége, a szó jó értelmében vett, mindig a valódi egyháziasság kebelén belül maradó extravaganciája maivá, fiatalosan vonzóvá tette őt az örömhír közvetítésében. Életerőtől duzzadó egyénisége, hite, humora, a gyerekek, a fiatalok iránti személyes szeretete, a betegek iránti figyelme, a minden korosztályt megszólítani tudó közvetlensége mind-mind azt jelezték: buzgó katekéta, tevékeny lelkipásztor, kiváló pap lesz ebből a fiúból.

Aztán jött a banális baleset, az emberileg érthetetlen fordulat, a válasz nélküli miértek és negyedszázad a toloszékben. Megőrzött lángolással, munkával, telenkómikis kreativitással és tenniakarással, egyre érettebb, egyre tisztább gondolkodással. És olyan kínna, olyan szenvedéssel, amelyről az őt „kívülről” látó embernek valójában fogalma sincs, nem is lehet. Amelyről kenetteljes, szép szavakkal szólni bűn, blaszfémia lenne, visszaélés Miklós életével, állapotával, getszemánés verítékével, golgotás keresztjével.

Isten szuverén akarata, hogy melyikünkől hogyan formál szentet. Telenkó Miklós Jób volt nekünk, a Husz földjén élő szenvedő igaz. Ebed Jahve, Isten szolgája, aki helyettünk és értünk szenvedett. Akinek halálával szentet veszítettünk. Akinek halálával szentet nyertünk.

Miklós atya, könnyörögj érettünk!

Obbágy László

Telenkó Miklós

A hűséges sáfár

Kisgyőrben, a dél-bükkaljai településen van egy emlékoszlop, amit a huszonkilenc évig ott szolgáló Mészáros István emlékére állítottak. Az emlékoszlop ötletét az a történet ihlette, amelyet a Kisgyőrbe hazlátogató püspök többször elmesélt az ottaniaknak. A tíz éve elhunyt Mészáros Istvánra emlékezünk pályatársai gondolataival.

„A történet még az '50-es '60-as évekhez nyúlik vissza, amikor Kisgyőrben még nem volt közvilágítás. Az esti istentiszteletre hívogató harangszó alatt a tiszteletes úr kiállt a parókia tornácára, onnan figyelte a falut. Milyen jó érzés volt számára, amikor meglátta a sötétben felvillanó fényeket. Ezek a lámpások, fények jelezték, hogy a falu lakói a templomba igyekeznek. Különösen nagy dolog volt ez abban az időben” – olvasható a település honlapján. Ezt a meghatározó eseményt ábrázolja a kisgyőri oszlop. Teteje egy templomtorony, amely toronyba kapaszkodnak a fák. Ezek a fák az életet jelentik, mert valahova tartoznunk kell. Az oszlop alján minden irányból lámpásokat, fényeket hozó emberek láthatóak.

Gazdag életút

Mészáros István és Gergely Erzsébet gyermekeként a Zemplén megyei Pácinban született 1929. április 3-án. Szülei földművelő, gazdálkodó emberek voltak. Elemi iskoláit Pácinban végezte, középiskolai tanulmányait a Sárospataki Református Gimnáziumban folytatta. 1947-ben érettségizett. Korán elhívást kapott a lelkészi szolgálatra.

A sárospataki teológiára iratkozott be, de annak megszűnése miatt a debreceni teológián fejezte be tanulmányait. Az első lelkészképesítő vizsgát 1952-ben, a másodikat 1953-ban tette le, mindkettőt jeles eredménnyel. Segédlelkészként Nagyrosvályon, Mádton, Újfehértón, Debrecenben a Mester utcai gyülekezetben, Abaújvár-Pányokon és Hejőcsabán szolgált. 1956 szeptemberében választották meg kisgyőri lelkipásztornak, ahol megszakítás nélkül huszonkilenc évig szolgált. 1984 júliusától nyugdíjba vonulásáig a miskolc-avasi gyülekezet lelkipásztora volt.

Rendszeres teológiából 1978-ban „summa cum laude” minősítéssel szerzett doktori fo-

kozatot a debreceni teológián. 1982/83-ban a princetoni teológia ösztöndíjasa. 1978-ban a Tiszáninneri Egyházkerület főjegyzőjévé, majd 1990-ben püspökévé választották, e tisztséget 2002-ig töltötte be. A Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinatának alelnöke, a Magyar Reformátusok Világszövetségének elnökségi tagja volt. A Sárospataki Református Teológiai Akadémián 1991 és 2003 között a rendszeres teológiai tanszék tanszékvezető tanára volt. A teológia Miskolcra kihelyezett levelező katechetaképző tanfolyamán egyháztörténelmet tanított.

77 évesen 2007. február 14-én hunyt el. Felesége, Bernáth Klára szolgatársa volt a lelkipásztori hivatásban is, gyermekeik – Klára, Zsuzsanna és István – is lelkipásztorok lettek.

Hűséggel szolgált

1999-ben a pataki teológia tanulmánykötetet adott ki Mészáros István hetvenedik születésnapjára *Deus Providebit* (Isten gondoskodik) címmel. Ebben Bölcskei Gusztáv, az akkori tiszántúli püspök ezt írta:

„Mészáros István elnyerte Istentől azt a kegyelmi ajándékot, hogy egyszerre tud nyílt, barátságos, s ugyanakkor mértéktartó és visszafogott lenni. Közvetlensége és egyszerűsége soha nem tolaikodó, nem erőlteti rá magát, véleményét, akaratát másokra. Visszafogottsága nem hűvös tartózkodás, nem elutasítás, hanem inkább az a bibliai és élettapasztalat, hogy a végső, abszolút igazság és megoldás nem áll a hatalmunkban, nem mi rendelkezünk vele. Pál apostol így határozza meg egyszer s mindenkorra szóló érvennyel a keresztyén ember életének titkát, meghatározó jelleget: »Úgy tekintsen minket minden ember, mint Krisztus szolgálát és Isten titkainak sáfárait. Márpedig a sáfároktól elsősorban azt követelik meg, hogy mindegyikük hűségesnek bizonyuljon.« (1Kor 4,1–2)»

Az egykori püspöktárs Mészáros István életútját ennek az igének valóságos és igaz példajaként összegzi, szerinte Mészáros István ezzel a hűséggel válaszolt Isten elhívó akaratára ifjúkorában. Így szentelődtek meg élete során emberi kapcsolatai, szüleihez és szülőfalujához, Pácinhoz való kötődése, a történelem viharaiiban adatott két alma mater, Sárospatak és Debrecen szeretete, a gyülekezeti lelkipásztorság kisgyőri és miskolci évtizedei, a teológiai tudományban való – soha nem öncélú – elmélyülés, majd az egyházkormányzati teendőik vállalása és hordozása.

Bölcskei a jubileumi könyvben kiemeli, hogy a kegyesség és a tudomány nem vált el egymástól Mészáros István életében, hiszen megszívlelendő az az igyekezet, amellyel a gyülekezeti szolgálat – legyen az konfirmációi óra vagy jegyesoktatás – mindig előbbre valók voltak számára, mint bármely reprezentációs vagy adminisztratív alkalom. „A püspöki tisztelet olyan időben vállalta, amikor hirtelen felgyorsult az egyházkerület számára is az idő. Ugrásszerűen megnövekedett lehetőségek, s szinte ijesztően tornyosuló feladatok egyaránt megjelentek. A missziói felelősség és a józan látás összekapcsolása lehetett talán a legnagyobb feladat, aminek meg kellett felelnie” – írta a volt tiszántúli püspök az egykori tiszáninneri püspökről.

Találkozási pontok

Mészáros István püspök és Szabó Dániel főgondnok elnöktársak voltak a Tiszáninneneni Egyházkerület élén a rendszerváltástól két cikluson át.

E közös időszakról Dani bácsi így vallott: „A nagy változások és új munkaköri megbízatásaink után számtalan alkalommal csodálkozhatunk rá együtt dr. Mészáros István püspök úrral, Isten munkatársi kapcsolatokat formáló, ajándékozó kegyelmére. Ha nem lenne háttere az együttműködésnek, a feladat és az elkötelezettség akkor is ugyanaz lenne, ahogyan vannak, akiket a kölcsönös megválasztottságban kell különböző fórumokon – látszólag háttér nélkül – elfogadnunk és szeretnünk, vagy csöndben elszenvednünk. Mi ezt meghaladóan valami egészen mást, többet is kapunk: olyan közös találkozási pontokat, alapokat, melyek akkor is meghatározóak maradnak, amikor fáradtság, túlterhelés, s a nagyobb közösség konfliktusai, feszültségei érinthetnék, sőt árnyékolhatnák a mi testvéri kapcsolatunkat is.”

A közös munkát megelőző találkozási pontokról, ezen belül az első – a debreceni teológián történt találkozásról – így írt Szabó Dani bácsi: „Itt láttam Mészáros Istvánt először, aki már végzős diákként inkább segédlelkész úr volt a mi szemünkben,

és pusztán megjelenésével akkor is tekintélyt sugárzott, ha ennek tudatosan semmi jelét nem akarta adni. Ha az idősebb diákok családi kapcsolatokon keresztül egy-egy beszélgetésbe, asztaltársaságba be is vontak, azért az ő magaságáig nem értem fel, ő már egy másik világ volt, tudománnyal és felelősséggel is megrakottan és megterhelten... Bár Debrecen testvéri szeretettel is fogadta a pa-

taki elüldözött világot, s a barátságok gyorsan formálódtak, többeknek büntetést is el kellett szenvedni az exodus miatt, s ez a tiszáninnenieket sajátos kötelékben tartotta...”

A Rákosi-rendszer idején, 1951-ben felsőbb utasításra bezárták a sárospataki református teológiát. A teológusok azonban nem sokkal később vonatra, majd csónakra ülve titokban visszazöktek Debrecenből Patakra. A sárospataki „exodusról” dokumentumfilm is készült. A 2014-ben forgatott Exodus '51 című film a sárospataki teológia 1951-es visszafoglalását dolgozza fel. A történet a felszámolás ellen tiltakozó diákok emlékeiből, valamint korabeli dokumentumokból építkezik.

Tudós lelkipásztor

Szabó Dániel – a későbbi szolgatárs – „a csendes kapcsolódás elevebbé válása” kapcsán azt az időszakot idézi fel, amikor Mészáros István Berényi József lelkipásztor mellett kapott segédlelkézi beosztást Debrecenben. A Mester utcai templom és gyülekezet a teológus és egyetemista diáksereg nagy gyűjtő- és találkozási helye volt, ahogy számos

egyetemi tanár is rendszeresen részt vett a vasárnapi alkalmakon. „Itt mi már a korosztályát meghaladóan érett, biblikus igehirdetőt ismerhettük meg az ifjú segédlelkészben...”

Szabó Dánielnek a már kisgyőri lelkipásztori szolgálatot teljesítő Mészáros Istvánnal egyre inkább megmaradt, sőt erősödött e testvéri kapcsolata, és skót barátait rendszeresen elvitte Kisgyőrbe látogatóba. „...mindig nagy kiváltságot jelentett barátainknak, barátainknak, s nekem is, hogy látogatást tehattünk ebben a kedves gyülekezetben, s ezek az alkalmak már mindenkor egy Istentől sajátosan elhívott, felkészített és vezetett étellel való konzultációvá váltak, melyben a teológiai felkészültség és az egyházért felelősséget vállaló személyiség már készen volt a többre bízásra, csak ennek még senki nem is gondolt a külső lehetőségeire.”

„Közben a petróleumlámpánál Kisgyőrben a doktori disszertáció is megszületett, s akadályoztatások ellenére Isten révbe juttatta a tudományos fáradozást is, miközben minden gyermek járt vallásórára, és a szülő is meg volt művelve, sőt új parókia is épült.”

„Közben a petróleumlámpánál Kisgyőrben a doktori disszertáció is megszületett, s akadályoztatások ellenére Isten révbe juttatta a tudományos fáradozást is, miközben minden gyermek járt vallásórára, és a szülő is meg volt művelve, sőt új parókia is épült.”

A későbbi főgondok – a miskolci időszak előtt – már rendszeresen járt ki fiatalokkal is Kisgyőrbe, akikre Mészáros Istvánnak mindig jutott ideje és ahol a nagytiszteletű asszony és a család vendégszeretetét is élvezhették. „Érthető, hogy az avasi parókiaán is összegyűltek ezek a fiatalok, és éveken át magam is rendszeres látogatója, kicsit munkása is lettem ezeknek az alkalmaknak. Hány kedves teológus diák vagy laikus egyházi munkás indult el innen? Nem is olyan könnyű számba venni” – írta a volt tiszáninneri főgondnok elnöktársáról.

Miskolci évek

Ábrám Tibor jelenlegi tiszáninneri főgondnok három minőségében – mint avasi gyülekezeti tag, mint vele együtt munkálkodó presbiter és mint az újrainduló Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon igazgatója is – ismerhette Mészáros István lelkipásztort, püspököt:

„Kisgyőrből, egy erős, tradicionális falusi gyülekezetből került a miskolc-avasi, nagyvárosi, akkor kissé szétszórattott gyülekezetbe. Az igehirdetői, tanítói, pásztori szolgálatát komolyan vette, hűséggel végezte Miskolcon is. Sokan szerették komoly, egyszerű, érthető, de biblikus és evangéliumi igehirdetői szolgálatát. Szeretettel közeledett a gyülekezet tagjaihoz, a békességet szerette és munkálta a gyülekezet közösségében. A presbitereket megbecsülte és tisztelte, jóllehet nem terhelt túl sok feladatot és döntést a presbitérium vállára. Püspökké választása után is a gyülekezeti szolgálatot tartotta elsődlegesnek. Megfontoltságra, az anyagi természetű ügyekben takarékoszágra és kockázatkerülésére törekedett. Kiegyensúlyozó, megfontolt személyisége biztonságot jelentett az 1990-es évek változó világában.”

Összeállította: **Telepóczki Márta**
Forrás: reformatus.hu.

FARKAS PÉTER

Korunk antropológiai és kulturális változásainak hatása társadalmunkra

Néhány előzetes megjegyzést tennék, mielőtt hozzákezdének a feladat megoldásához. Bár csak holnap lesz az *Amoris laetitia* anyagról szó, egy pár dolgot hadd mondjak el. Szeretném azokat arra biztatni, akik esetleg nem így tették, hogy az *Amoris laetitia*t úgy vegyék kézbe, hogy mindig párban olvassák részben az *Evangélium Gaudiummal*, mert egyik a másikból következik, így lehet megérteni Ferenc pápának a gondolatát. De ajánlatos a szinódus anyagát is elolvasnunk. Aki a szélesebb tájékozódásra is vállalkozik, annak hadd ajánljak az egyébként bőven található könyvekből párat a figyelmébe. Az egyik Szabó Ferenc atya kötete, amely végigköveti a II. Vatikáni zsinattól a szinódus végéig a folyamatot, ezért egy nagyon fontos áttekintést ad. Néhol egy kicsit meghökkentőek amiket a vatikáni szavazási rejtelemkről ír, azok nem biztos, hogy benne kéne legyenek a könyvben, de a lényege mégiscsak benne van. Végül két kötet, az egyik Walter Kasper érsek könyve. Őt kérte meg annakidején a Szentatya, hogy egy előzetes kötetet írjon, elsősorban az egyik hangsúlyos kérdésről, az újravezényelt evangelizálásával kapcsolatban, másrészt pedig Ennio Antonellinek szintén ebben a tárgykörben írt könyve, *A házasság válsága és az Eucharisztia*. Ezeket csak azért hoztam el, hogy felhívjam arra a figyelmet, ami oly fontos, hogy helyesen tájékozódjunk. Sokszor tapasztalom keresztény barátaimnál, hogy beszélnek róla, de nem biztos, hogy olvasták...

Farkas Péter

Tennék még egy-két megjegyzést. Az egyik, hogy mindaz, amiről beszélni fogunk, illetve ezek a kötetek nem annál kevésbé fontosak, hogy egyrészt a katekizmust, másrészt a még a nyolcvanas években született Családjogi chartát ne tekintsük ugyanolyan fontosnak. Végül egy kincsesbánya marad továbbra is Szent II. János Pál munkája, *A test teológiája*. Én arra a remélt igényességre hívnám kedves barátaimat, hogy olvassuk keresztény értelmiségiként ezeket a munkákat, mert szükséges. Nemcsak egy-két előadás keretében érdekes és kell ezekkel foglalkoznunk.

Mivel korlátos az időm, egy fekete-fehér kép lesz, amit látni fognak, ezek egyszerűsítések. Másrészt nem a per ma, hanem az elmúlt két évtized viszonyaiban

próbálok bemutatni a dolgokat. Az egyik, hogy ma Európa erkölcsi és intellektuális válságban van, ez egy antropológiai válság. Ennek a mélyén az húzódik meg, hogy kevesebb a szolidaritás, nagyobb az individualizálódás, szekularizálódott, elvilágiasodott Európa. Ennek olyan hatásait éljük meg, amelyek a következőkben érhetők tetten. Erkölcsi relativizmusban szenved a mai európai, euro-amerikai világ. Egyrészt sokan tagadják a természetes erkölcsi törvényt és az objektív jót, vagy akár el is utasítják. A posztmodern világban sokszor annyiféle igazságról szólnak, szólunk, ahány ember van, pedig Arisztotelész még úgy gondolta, hogy létezik objektív igazság. A liberális szubjektivizmus az individuum szabadságát hangsúlyozza, ezért aztán ez a szubjektivizmus az egyoldalúan megélt egyéni szabadsággal szembehaladó világot képzel el, leegyszerűsítve, szabadságrend nélkül. A jogok mellett a kötelességek nem jelennek meg.

Ez egy haszonelvű és egocentrikus világ. Mit jelent ez a házasságra, a családra vonatkozóan? Szokták taglalni a házassélet válságát. Hadd ismételjem újra, amit már többször mondhattam: fenntartom, hogy nem a család intézménye van válságban, hanem a társadalom válságjelenségei hatnak a családra is. Ezt azért akarom újra és újra elmondani, mert mindig keserűen olvasom a pápai és hazai egyházi dokumentumokban, ha a családélet válságáról van szó. Senki nem tagadhatja a válások – és nem sorolom ezeket a jelenségeket – viszonyait, de értsük meg, hogy egy rosszul működő családnál, paradox vagy nem, csak a jól működő család lehet jobb és a megoldás.

A házastársi élet válságba került, és itt a genderizmustól, az azonos neműek párkapcsolatától kezdve nagyon sok mindentről lehetne szólni. Átrendezőődött a család fogalma. Ez egy ilyen ágyrajáró világ és nem is feltétlenül rossz okból, hanem mert túlterhelt szülők esetében nagyon sokszor éljük meg, hogy szinte csak hálni járnak haza, illetve előtte még a „villanypásztor” előtt ülnek egy időt. Zuhant a termékenységi ráta, és gyakran mondjuk, hogy apátlan nemzedékek nőnek fel.

Négy okát szeretném hangsúlyozni a mai, hazai antropológiai válságnak. Az egyik, hogy megroppant a nemzet spirituális talapzata. Kinek mit üzen az a szó, hogy haza, nemzet? A másik a népesedési potenciálnak a hanyatlása, harmadlagosan a testi-lelki egészségnek a Kopp Mária és mások által taglalt romlása, végül a generációk közötti szolidaritás, vagy a társadalmi rétegek közötti szolidaritásnak a helyzete. Ennek aztán a soroltak a következményei, amiből én most csak egy dolgot, a túlpártosodottságot, a szekértábor-mentalitást emelem ki. Boldogabb nemzetekben a civil társadalomból épülnek fel a pártok, és a civil társadalom ki tudja egyensúlyozni a pártok túlbujjánzását. Magyarországon pártokrácia van. A civil társadalmak és a keresztény történelmi egyházak értékformáló szerepének erőteljes növekedésére lenne ahhoz szükség, hogy ez a túlpártosodottság csökkenjen.

Mi jellemző az ifjúságra? Itt is fokozódó az individualizmus, társadalmi szempontból is erőteljes a szegmentálódás a jobb módú és a szegényebb között, de ugyanígy jellemző a kulturális szakadás is, hiszen az egyetemzet végzett, internethez hozzáférő fiatalok mellett vannak olyanok, akiknek nemcsak a képzettsége alacsony, hanem nem jutnak hozzá az elektronikus kultúra lehetőségeihez sem.

Korábban együtt jártak el szórakozni a fiatalok, ma pedig sokszor magányos, zár-ványlétben élnek, ami nemcsak azt jelenti, hogy interneten, virtuális kapcsolatokat képzelnek el, amelyek nem valódi kapcsolatok, hanem nagyon sok magányos fiatal van. A magányos fogyasztói logikák jellemzik ezeket a fiatalokat. A társadalmi deficitek, amelyek jelentősen változtak az évek során, de a demográfiai válság, a kirívóan rossz egészségi állapot, az alacsony foglalkoztatottság, a létező szegénység, a „szegény Lázárok” a fogyatékkal élők között is tetten érhetőek, és nagyok a régiók, különösen a kistérségek közötti különbségek és a tartós esélykülönbségek.

Ezek aztán involváltak az elmúlt évtizedekben családokat érintő ellentmondásokat is. Gyermekszerető, bár csökkenő mértékben a magyar társadalom, és nagyobbbrészt gyermektelen. Csökken a házasságkötések száma egy házasságbarát társadalomban, pedig nagyvonalú a családtámogatási rendszer.

Kettősség jellemző a családokra vonatkozóan. Általában a kultúrában, a társadalomban csökken a család jelentősége, az egyházban viszont növekszik. Plurális lett a családmódel, hallottunk a mozaikcsaládról, az egyszerűs családokról.

A '60-as évektől több a válás, a megnövekvő egyszerűs családok, a fogamzásgátlás viszonyai, bioetikai kérdések merültek fel, illetőleg a gyermekvállalás és gyermekáldás sokszor elszakad a párkapcsolati viszonyoktól. A '80-as években lett gyakoribb az egyneműek párkapcsolata, tapasztalhattuk a biogenetikai előrelépéseket, majd az ezredfordulótól a genderideológia, a társadalmi nem elszakítása a biológiai nemtől jelent meg, mint szabad választás kérdése.

A család helyzetéről – leegyszerűsítve a II. Vatikáni zsinatig – az egyház felfogása a Pater familias köré összpontosul. A házasságot a római jogból átvéve szerződésként fogja fel, amelynek célja az utódnemzés. A zsinat hatására a Gaudium et spes után a család teológiájának megváltozik a felfogása. Most már a párkapcsolatra, a szeretetközösségre és nem csak az utódnemzésre kerül hangsúly. Ez szövetség és Isten kegyelméből a szeretetközösség az elsődleges cél. Mindehhez fontos lenne, hogy a II. Vatikáni zsinatnak újra elővegyük a tanítását, hiszen olyan alapvetést adott, amelyet hosszú ideig nem tudott feldolgozni gondolkodásában a magyar egyház sem. Gondoljunk arra, hogy közvetlenül utána megjelent a Humanae vitae, amely sok vihart váltott ki annakidején az egyházban, nem a családról szóló tanítása, hanem a fogamzásgátlással kapcsolatban, elutasítva annak formáit, ezért aztán a családdal kapcsolatban változások indultak.

A tradicionális középkori felfogásban hét funkciója volt a családnak. Egyszerre volt gazdasági egység, identitást adó státusegység, gondoskodó, védelmi egység az idősek-ről, a szabadidő együtt töltésének, a nevelésnek, a szocializációnak, a reprodukciónak és a vallásnak egysége. Ezek a funkciók elvesztek, ez a hét funkció a mai családokban csak csökevényesen található meg.

Az Amoris laetitia előtt a legfontosabb, családdal foglalkozó dokumentum a Familiaris consortio. A keresztény család máig érvényes négy legfontosabb feladatát hangsúlyozza, legyen személyek közössége, szolgálja az életet, részesedjen a társadalom fejlődéséből – kötelességünk a társadalmi életben való részvétel, nem bújhatunk

el a templomunk falai közé, kötelességünk kiállni értékeinkért, különben hogyan várjuk azt el, hogy a Homo Kádáricusból a Homo Christianus megvalósuljon –, és vegye ki részét az egyház küldetéséből is. Szépek ezek a gondolatok az evangelizáló és evangelizált, megszentelő és megszentelt, egyben királyi feladatát is végző családról. Az ember nem csak szubzisztencia és egzisztencia, nemcsak önálló és önérdékérvényesítő, hanem a transzisztencia is kell, hogy jellemezze. Felelősség Isten felé, felelősség embertársaink és önmagunk felé. A keresztény emberképünk Krisztus központú, várjuk eszkaton eljövételét, és a Szentháromságra épül.

A II. Vatikáni zsinat nagy fordulatot hozott. 1981-ben a Familiaris consortióban Szent II. János Pál olyan szépséggel ír a családról, hogy ma is érvényes tanítását az Amoris laetitia mellett és előtt újra el kellene olvasnunk. Ő még nagyon sok mindent tett, van egy rövid családügyi charta, ami ugyanebben az időben születik. Írt a családoknak, az édesanyáknak, nőknek, időseknek, fiataloknak leveleket a '90-es években. Megjelent az új katekizmus, amiben Ratzinger még bíborosként sokat segített, és megjelent az új jogi kódex is. Csatlakozó módon a Magyar Katolikus Püspöki Kar közzétette a Boldogabb családokért körlevelet.

Az Evangélii gaudiumot és az Amoris laetitiát mindig együtt kezeljük, egymással összefüggésben értelmezzük. Ott van a Mitis iudex, a „Szelíd bíró”, ha magyarabban akarom mondani. Ez már az elváltak kérdésében, a válás kérdésében változást hozott, elég sok vihart is váltott ki vele Ferenc pápa.

Ott volt a szinódus is, aminek rendkívüli és rendes anyagait látjuk. Mivel magam csak a kultúra és a társadalom felől közelíthetek a témához, ezért kiemeltem pár gondolatot a folyamatból. Az Evangélii gaudium második fejezete a jelen világgal foglalkozik. Egyértelműsíti, hogy a kulturális válság ellenére a család minden társadalmi közösség alapja, törekeny, de a házasság biztosíthatja az érzelmi elégedettséget, a gyermekáldást és a teljes életközösséget.

A püspöki szinódus záródokumentuma első részének első fejezete foglalkozik a család és az antropológiai kulturális környezet viszonyaival. Felemlíti a problémák között az individualizációt, hangsúlyozza a keresztény hit erős, élő valóságát, az identitásvesztésről szól, a változó nemi identitásról, a társadalmi konfliktusok veszélyeztető helyzetéről, és külön is gondosságot követelnek az özvegyesség, az utolsó életszakasz, a gyász, a nem házas személyek, az elvándorlók, menekültek, gyermekek közül sokan. Ferenc pápa pedig ebben az Evangélium öröme című munkájában, amelyet a szinódus ajánlásainak kiteljesítéseként fogalmaz meg, felsorolja mindazt, amelyek a mai kor kérdései.

Az antropológiai és kulturális változások együtt jártak a birtoklás és az élvezet individuális világával. Sokszor találkozunk a félreértelmezett szabadsággal. Ugyanakkor a Szentatya fontos feladatnak tartja, hogy érdemileg és ne a tekintély oldaláról közelítsünk a családproblémákhoz. Néhány csomópont, amivel a szinódus és az említett dokumentumok foglalkoznak. Ezek a következők: az újránházasodottak kérdése, hogyan kezelje ezt az egyház, legyen-e ebben változás? Alapvetően nyilván nem lehet, hiszen a krisztusi tanításból kell kiindulnia, de hogy nagyobb figyelmet

kell rájuk fordítani, és az egyházba integrált, szerves módon kell hozzájuk viszonyulnunk, az nyilvánvaló.

Foglalkozik a genderizmus kérdésével, a homoszexualitás kérdésével is. A genderizmust leginkább az egyháztól eltérő és annak felfogását veszélyeztető logikának gondolja. Végül foglalkozik a különböző problémákkal küzdő családokkal, az egyszülős családokkal, a mozaikcsaládokkal.

Hosszú évek óta küzdöttünk páran a népesedési kerekasztalban, hogy a családi életre nevelés, a családi kultúra fejlesztése megvalósuljon. De nem sikerült áttörést elérni, mert a tanároknak, akik ezt tanították, továbbképzése nem volt. A Családbarát ország projekt keretében ezer pedagógusnak a továbbképzését meg tudjuk oldani, hogy végre az egyik legfontosabb kérdés, a családi életre nevelés továbbképzett tanárok számára megvalósuljon. A felsőoktatásban a leendő pedagógusok számára a családi életre nevelés az általánosan kötelező tárgyak közül választható stúdiumként integrálódni fog az oktatásban.

Egy leendő népesedési kerekasztal folytatásaként vállaltuk, hogy a Szülők akadémiaját is tervezzük, hiszen generációk számára is kimaradt a családi életre nevelés, és nem elég a felnövekvő generációk számára, hogy ilyen stúdiumokat ismerjen meg, hanem szükség lenne a szülőknek is ilyen ismeretekre. Akármit tesz a családpolitika, jó szándék és akarat szükséges, minden ma megtett lépés fontos, de csak hosszú távon csökkenthető a népességfogyás, nem könnyen visszafordítható, és a családtámogatási rendszer önmagában nem fogja a kérdést megoldani. Ha nem lesz családbarát közgondolkodás Magyarországon, akkor semmi nem fog megoldódni. Végző üzenetként hangsúlyoznám, hogy Európa múltja a jövője is, mert vagy keresztény lesz, vagy nem is lesz. Ebben nekünk fontos szerepünk kell, hogy legyen, vállaljuk az értékeinket, álljunk ki és küzdjünk meg érte.

*(A Máriabesnyőn megrendezett XXIII. Országos Családkongresszuson
elhangzott előadás szerkesztett változata)*

A szellem és a lélek megkülönböztetése

Megtiszteltetés, hogy itt lehetek, és erről a fontos szóról – megkülönböztetés –, kifejezésről, fogalomról, hozzáállásról, lelkipásztori modellről beszélhetek, ami a lelkigyakorlatban, Szent Ignác lelkigyakorlatában jelenik meg nagyon markánsan. Izgalmas a cím, a szellemek megkülönböztetése, vagy a lelkek megkülönböztetése. Az ember belső mozgásainak, érzéseinek, hangulatának a megkülönböztetése. A különböző mintázatoknak felfedezése, hogy miért is érzünk így, vagy úgy, viselkedünk így, vagy úgy.

Egy kulcsszó a jezsuita lelkiségből – és Ferenc pápának köszönhetően, aki jezsuita lelkiségben szocializálódott – bekerült az egész egyház nyelvezetébe. Mi ez a megkülönböztetés? Én a jezsui-

Horváth Árpád SJ

ta kiadónak vagyok az igazgatója, a Szív újság főszerkesztője. Könyvkiadással öt évvel ezelőtt kezdtünk el foglalkozni. Az első könyvecskénk a Jó napot, Ferenc pápa vagyok lett. Megválasztották, és ő nem nagyon szeretett interjút adni, mert Argentínában eléggé megégette magát. Egy egyházellenes hangulat volt ott, és sokszor csöbe húzták az újságírók és bizalmatlan volt az újságírókkal szemben.

A jezsuita kiadók főszerkesztői találkoznak évente egyszer, s mondtuk, de jó lenne, ha rábeszélhetnénk, hogy az első interjút pápaként nekünk adja. Felhívtuk Lombardi atyát, aki akkor a szóvivő volt, ő megkérdezte és a pápa igent mondott. Azt mondta, írjunk kérdéseket. A Civiltà Cattolica főszerkesztője, Antonio Spadaro elment hozzá a kérdésekkel. Háromszor találkoztak, abból született ez a kis füzetecske, az első interjúja pápaként. Elmondta azokat az alapvető fogalmakat, az ő hozzáállását, amit azóta is visz.

Erre a kérdésre például, hogy az egyházzal mi jut eszébe, azt mondta, olyan, mint egy harcmezőn lévő tábori kórház. A megkülönböztetés fontossága itt is szóba került. Spadaro megkérdezte tőle, hogy jezsuitaként mit tart fontosnak, mi az, amiben a jezsuiták segíthetnek az univerzális egyháznak? Mindjárt rávágta: a megkülönböztetés. „A megkülönböztetés egyike azon dolgoknak, amelyen Szent Ignác sokat és nagy lelki odaadással dolgozott. Számára ez eszköz, hogy mind jobban megismerje az Urat, és

szorosabban kövesse.” Hol kezdődik ez? Amivel mi, jezsuiták legjobban szolgálhatjuk az egyházat, Ferenc pápa szerint az, ha segítünk megtanulni a papságnak, a híveknek a megkülönböztetés szellemiségét. A szellemek, a lelkek, a belső érzelmi, lelki mozgások mintázatának megkülönböztetését.

Hol jelenik ez meg Szent Ignácnál legelőször? Elmondok egy történetet arról, ahogy az egész rendünk kezdődött. Ő katonaeMBER volt, és Pamplonában egy vesztett csatában a spanyolok oldalán harcolt a franciák ellen. Egy bomba felrobbant a közelében és megsérült a lába. Hazavitték, ott feküdt a kastélyocskájukban és unatkozott. Milyen olvasnivaló volt otthon? A Szentírás és a szentek élete. Szent Ferenc és Szent Domonkos élete, ezt olvasgatta. Elég hiú ember volt, és rosszul nőtt össze a lába, az egyik rövidebb lett, mint a másik, bicegett. A hiúsága miatt eltörette újra a lábát, hogy újra rakják össze, jól nézzen ki. Ez még inkább meghosszabbította a felépülését. Voltak otthon lovagregények is, ezeket is szerette olvasni.

Amikor ezeket a regényeket olvasta és fantáziált a világ hívságairól, az lelkesítette, de egy idő után belefáradt. Amikor a szentek életét olvasta, az is lelkesítette, de nem fáradt bele. Ez a nemes lelkesedés és békesség eredménye. Itt kezdődött az egész jezsuita rendtörténet, mert itt született meg benne az a gondolat, hogy ő is, mint Szent Ferenc és Szent Domonkos, útra keljen, és elmenjen Jeruzsálembe.

Ez a megkülönböztetés kezdete. Nemcsak arról van szó, hogy a jó és a rossz között válasszunk, hogy mi a jó és mi a rossz, mik az erkölcsi normák, hanem arról, hogyan jut az én lelkem valahogy Istenhez közelebb, mik a gyümölcssei az én lelkesedéseimnek, a tetteimnek. Nem mindig csak a rossznak kell ellentmondani, a megkülönböztetés azt jelenti, hogyan élek, hogyan gondolkodom, mi visz közelebb Istenhez. Még két szót be kell hoznom a jezsuita zsargonból – akik végeztek Szent Ignác-i lelkigyakorlatot biztosan találkoztak vele –, ez a vigasz és a vigasztalanságnak a fogalma. A megkülönböztetés arról szól, hogy olyan állapotba kerüljek, éljem az életemet, ami az Isten közelségét jelenti. Ez mindannyiunknak egyedi. A lelkigyakorlatok arról szólnak, a jezsuiták abban akarják segíteni az embereket, hogy megtalálják az utat, hogy a lehető legközelebb kerüljenek Istenhez, és az ő közelségében éljék le az életüket. Ez a vigasztalanság állapota.

A vigasztalanság nem feltétlenül egy happy állapot, mert az Isten közelében lenni nem a világi értelemben vett boldogság. Nem keresztnélküliség. A vigasz állapotának nevezi Ignác azt is, amikor sírok a bűneim felett. A vigasz állapota az is, amikor építhetném a karrierem, több pénzt kereshetnék, kimehetnék Amerikába, de itthon maradok, mert rájövök, hogy a beteg anyám mellett a helyem. Vagy amikor valaki azt mondja, hogy karrier, pénz? Nekem a gyerekeim fontosabbak. Ez áldozat is. De rájön arra a megkülönböztetések útján, hogy ehhez persze idő kell és türelem. Ez az egész igazából irracionális. A megkülönböztetés a vigasz állapotába kerülni. A vigasztalanság állapota ennek az ellenkezője, amikor látszólag minden rendben van, nagy autó, nagy ház, gyönyörű negyedik feleség, de kongasz az ürességtől. Tehát vigasz, vigasztalanság a másik kulcsszó. A megkülönböztetés alapvetően erről kell, hogy szóljon.

A lelkigyakorlatok során a megkülönböztetés azért nem olyan egyszerű, mert a kísértő máshogy működik különböző helyzetekben. Először is a jó és rossz lelki megmozdulások honnan származhatnak? Ignác azt mondja, olyan jó, mikor azzal áztatjuk magunkat, hogy a rossz mindig kívülről jön. Már a Szentírás első oldalain is olvashatjuk: Ki evett annak a tiltott fának a gyümölcséből? – Hát az asszony adott nekem. Nekem meg a kígyó! Mindig terelgetünk és ez olyan komfortérzetet ad, hogy elkönnyveljük, a rossz mindig rajtunk kívülről jön. De az a helyzet, hogy a keresztény emberkép nagyon realista és tudja, hogy a rossz belülről is jöhet. Ignác azt is mondja: jöhet az embernél nagyobb hatalomtól.

A rossz tehát belülről is jöhet és a lelkigyakorlatokban erre figyelünk elsősorban. A Szent Ignác-i lelkigyakorlat egyhónapos. Ezeknek van egy dinamikája. Nagyjából kiszámítható, hogy milyen a mintázata, mi történik a lelkigyakorlatozóval. A lelkigyakorlatok a fundamentumokkal, a princípiumokkal kezdődnek. Akkor érdemes belefogni, ha el tudjuk fogadni, hogy Isten teremtményei vagyunk. Ha ez megvan, néhány napig imádkozik az ember, kiküldjük a természetbe, ezek olyan mézes napok a lelkigyakorlatban, hogy valaki kiszakad a pörgő világból, a karrierből, a plébániáról, eljön egy lelkigyakorlatos házba, a természetbe, mondjuk Dobogókőre. Aztán elkezdődik az úgynevezett első hét. De igazából szakaszokról van szó. Négy alapvető szakasz van, és az első megkerülhetetlen: szembesülünk azzal, hogy Isten szeretett teremtménye vagyok, de bűnös, tökéletlen ember vagyok.

Az első héten a megtisztulás – a via purgativa nevet már Ágostonnál megtaláljuk – útját járjuk, amikor (a neofitáknál különösen is megtapasztaljuk ezt) elkezdünk foglalkozni a bűneinkkel. Ignác mondja, hogy ezt azután egy idő után már le kell állítani. Én is sokszor gyóntatok fiatalokat, már oldoznám fel, már megadtam a penitenciát, és mondják, hogy jaj, még van valami. Az első hét tehát a megtisztulás útja, amikor a bűnökkel foglalkozunk és ilyen körülmények között máshogy működik a kísértés, mint a második szakaszban, ami a választás, a hivatás, az Istennek mondott igen kérdése. Az első szakaszban, ha fejlődik a hitünk, még azzal vagyunk elfoglalva, hogy rendbe jöjjünk, megtisztuljunk, lerakjuk a terhünket. Ha leraktuk, akkor tudunk Isten arcára nézni és azt mondani, hogy itt vagyok, mi is az én helyem, hová mehetek?

Azután jön a harmadik hét, a harmadik szakasz, az a legdurvább, de a legszebb is. A kereszt tövében, a szenvedő Krisztussal. Nem véletlenül van minden katolikus templom tetején kereszt. Aki nem tapasztalta meg, hogy Isten ott van vele a nehézségekben, sőt, hogy igazából ott van Isten legjobban, az még nem érti igazából, mi a kereszténység. A kereszténység a keresztben születik, a katakombákban, a vértócsák között születik és nem tudják kiirtani, nem tud elfáradni ez a hit, ez a remény, mert abból a tapasztalatból származik, hogy engem Isten megsegít, amikor sötét van. Amikor azt gondolom, nem lehet lejjebb, és van lejjebb, de újra fel tudok állni, és az Isten ad hozzá erőt. Itt a kísértések máshogy működnek, mást jelent a vigasz a kereszt tövében, mint a via purgativa idején, amikor el vagyunk foglalva magunkkal.

A negyedik szakasz a feltámadott Krisztussal való kapcsolat. A lelki fejlődésünk mintázata is így működik. Ez nem kötődik korhoz, van aki az első szakasz szintjén

van 60 évesen is, sőt, Ignác azt mondja, vannak olyan lelkek, akiknek nem is kell tovább menni. Isten nem hívja őket arra, hogy valamilyen nagy döntést hozzanak. Abban kell lelkipásztorként segíteni őket, hogy folytonosan megtisztuljanak, lerakják a terhüket. A lelki gyakorlatok nem automatikusan mennek bele a második, harmadik, a negyedik szakaszba, csak gyónjanak meg, meghittsége kell őket segíteni a családi életben. Tehát ha valaki ott van az első szinten, az nem rossz.

Most nézzük, hogy működik ez a megkülönböztetés, most csak az első két szakaszban. Az első héten, amikor a bűnös ember a bűneiben van és a megtérés útján van, a kísértés arról szól, hát, nem is olyan rossz ez. A kis megalkuvásaink, a bűneink, az ilyen-olyan természetű önámításaink, hogy tulajdonképp meg is érdemled ezt, és úgyse mennél többre, hányszor megpróbáltad már és nem sikerült. A gonosz lélek lusta önelégültséget szokott kelteni a lelki fejlődés, a lelki gyakorlatok kezdetén. Vagy még nagyobb élvezetekkel járó, még elragadóbb jövőt tár elénk. Megtölti képzetünket mindenféle érzelmi örömmel és így nem is áll szándékunkban és nem is vágyunk arra, hogy megváltoztassuk életünk rossz irányát. A kísértő azt mondja, jó ez így neked, vigasztald magad a kis örömeiddel, és az ember előbb-utóbb rájön, hogy nem, nem elég, nem megy ez így. Csömört kapok az egésztől.

A jóra indító lélek éppen ellentétes módszert használ, nem azt mondja, hogy jó ez így neked, hanem megpróbálja beláttatni velünk, milyen abszurd irányt vett az életünk, és ezt nagyon tapintatosan teszi. Az Isten stílusa, a lélek stílusa nem lehangoló, hanem a bűnös embert gyengéden öleli, simogatja magához, megpróbál bennünket megvigasztalni.

A második héten, amikor elindulunk a választás útján, amikor világosodik, hogy hol a helyünk, mit kell tennünk, akkor a gonosz lélek nem bátorít bennünket tovább, a kicsinyhitőség kerül előtérbe, ami egy nagyon ocsmány dolog: hogy én nem vagyok méltó erre, én úgyse tudom ezt csinálni, nem jó nekem ez az út. Pont ellenkező jele lesz a kísértésnek. A jó szellem, a jó lelkeség az, hogy felszítódik az a vágy, hogy valami nagyot tegyek. A jó Isten itt már nem annyira tapintatos, inkább szélszerű ötletek jönnek, hogy mi lenne, ha mennék, ha csinálnám, ha misszionárius lennék, ha még egy gyereket bevállalnék, ha odamennék a plébánoshoz és azt mondanám, hogy indítsunk egy családcsoportot... Akiben már világosodik, hogy hol a helye, és hátrahagyta, hogy csak a bűnök, bűnök..., azokban nagy ívű távlatokat fakaszt a jó Isten.

Máshogy működnek a szellemek, az erők bennünk, és nagyon jó, ha ezekkel tisztában vagyunk. A lényeg mindig az, hogy közelebb kerüljünk Istenhez, ami a vigasz állapotát jelenti.

Térjünk rá az Amoris laetitia nyolcadik fejezetére, ami a megkülönböztetéséről beszél. A családot érintő lelkipásztorkodásban az egyik alapelv, amit Ferenc pápa mond az, hogy ne várják el a családi szinódustól, aminek a gyümölcse ez az apostoli buzdítás, hogy egy olyan általános irányvonalat és szabályrendszert hozzon, ami minden esetben, mindenkire érvényes. Nagyon könnyű lenne így, és nagyon nagy kísértés is ez. Ferenc pápa nagyon odahúzza azoknak a lelkipásztoroknak, akik csak a paragrafu-

sokat nézik, hogy szabad, nem szabad. A tiszta képletet. Ferenc pápától nagyon távol áll az, hogy mindig, minden körülmények között, mindenkire vonatkozó szabályt hozzon, hogy mondd meg, szabad, vagy nem szabad.

Mennek a hummogások a pápára, hogy ilyen liberális, meg olyan. Szerintem Ferenc pápa nagyon konzervatív. A szó sokféle értelmében. Ő nem fog ártani a teológiának. Nem fog forradalmi gondolatokkal elárasztani bennünket. Ő lelkipásztor. Az embert nézi, mert Jézus is azt nézte. Nem az általános, minden helyzetben, mindenkire vonatkozó törvényeket, mint a farizeusok többsége annak idején, akiket Jézus ki nem állhatott. A szabályok érvényesek, az az etalon, az a példa, az a viszonyítási pont. Semmi se változik, de amikor Magyarországon is a házasságoknak több mint a fele felbomlik... Esküvőkön szoktam mondani, mikor annyira lesajnálják azokat, akik házasodni akarnak, hogy az idejétmúlt, hogy az csak egy papír, de amikor esküvő van és tele a templom, úgy irigykednek rátok, akik még hajadonok vagy nőtlenek. Minden nő és minden férfi arra vágyik, hogy megtalálja az igazit. Az az álom, hogy valakire ráhagyatkozhaszak egész életemen át. A szeretetet nem lehet kimérni, az teljes embert, teljes életet kíván.

Ez a mérce, a példa, s nekünk, papoknak, egyházi embereknek és tanúságot tevő keresztény családoknak ez nem lehet kérdés. Mit mond erre a liberális? Hogy ott van az a rengeteg elvált ember a templomokban. Ott van a rengeteg bűnös, a bűnben megragadt ember, és nem azt kell a fejükhöz vágni, hogy bűnös vagy, hogy nem vagy elég, hanem forduljunk hozzájuk és hallgassuk meg őket. Ez nem azt jelenti, hogy a mércén bármit is változtatnánk. Ha egy elvált, vagy bűnös ember jön és kezd beépülni a közösségbe, vigyázzunk, hogy milyen feladatot, helyet keresünk neki az egyházban. Aki mondjuk a negyedik feleségével, vagy férjével él és megtért, nem biztos, hogy neki kell az egyházmegye családfreferensének lenni. Nem azért, mert nem szeretjük, csak ezt követeli a józanság.

A homoszexuálisok helyzetéről. Stílusban, hozzáállásban történt változás. Ferenc egy nagyon macsó pápa, ha ő beszél a homoszexuálisokról, ez egész máshogy jön elő, mint ha egy csipkés, neobarokk katolikus ember mondaná. Tőle máshogy jön át. Én másfél éve vagyok a Mária utcai templomunknak igazgatója, és elég nagy közösség, ezeröttszáz ember jár oda. Van tíz mise, de vagyunk nyolcan jezsuiták, talán hallottak a jezsuita 8-asról, a népszerű, vasárnap esti ifúsági miséről, amikor tömve van a templom. Amikor templomigazgató lettem, megkerestek e-mailben homoszexuális valakik, akik oda járnak hozzánk, hogy szeretnének velem beszélni. Bálint atyánál és Forrai Tamás atyánál már voltak, de ők elutasították őket. Kérdeztem, kiderült, nem utasították el, csak azt mondták, amit aztán én is, hogy persze, beszéljünk, hol van Isten az életedben, hogyan kerülhetsz a vigasz állapotába ezzel a kereszteddal, mit jelent imádkozni, hogyan épülhetsz be a közösségbe. Erre válaszolták, hogy ők el vannak nyomva, hogy szeretnének erről konferenciát rendezni, meg hogy misézzek nekik külön. Akkor jutott eszembe nagyon világosan éppen Ferenc pápának a mondása: ki vagyok én, hogy elítéljem őket, hogy ezeket segíteni kell. Úgy, hogy otthon érezzék magukat közöttünk, a keresztükkel együtt, s nem úgy, hogy bátorítom a szegregációra őket. Abban segíteni,

hogy növekedjen a kapcsolatuk, a bizalmuk, az imaéletük Istennel, másrészt segíteni a közösséget is, ha ilyen emberekkel találkozunk. Vannak nagyszerű emberek, akikről ezt nagyjából mindenki tudja, és sikerült is őket egy KÉK csoportba beszerveznem, olyanokat, akik a növekedés útján járnak az Isten-kapcsolatukban.

Tulajdonképp ugyanez vonatkozik mindenkire, azt sem támogatnám, hogy az elváltaknak külön miséjük legyen. Segíteni kell őket az egyházközösségekben, együtt élni velük nekünk, akiknek megadatott a kegyelem, hogy a hűségünkben kitartunk, hogy egy életre szóló elköteleződésben élhetünk, segíteni azokat, akiket megbélyegeznek, akiknek megtört az életük. Ferenc pápa mondta, sokszor azzal, ha erőltetnénk, hogy vissza az első feleséghez, ha már gyerekek is vannak az új házasságban, sokkal több rosszat előidézhetnénk, mint ha segítenénk átölelni a keresztjüket. Segíteni, hogy fájdalommal, de méltósággal jelen lehessenek az egyházközösségekben, a szentmiséinkben, a közösségeinkben, a lehető legkisebb megbélyegzés nélkül.

A megkülönböztetés a lelkipásztori életben azért fontos, hogy segítsük az embereket növekedni a szeretetben, növekedni az elköteleződésben, a lehetőségeiket megtalálni, hogy a lehető legközelebb kerüljenek magukhoz, az igazságukhoz, a sebeihez, a keresztjeikhez és persze Istenhez is.

Talán itt van valaki, akivel az elmúlt napokban telefonon szóváltásom volt. Azért mondom így, mert nem ismerem még, személyesen nem találkoztunk. A lényeg, hogy jött hozzám egy pár, akik egyházilag nem házasodtak össze, azzal, hogy jegyesoktatásra akarnak jelentkezni. Egy 30–40 közötti férfi és egy kismama, már nagy pocakkal, s mondták, szeretnék rendezni a házasságukat, szeretnék, ha házasságban születne ez a gyermek. Nálunk nyolc alkalommal, mindig háromórás a jegyesoktatás, és elképzeltem, mi lesz, ha ez az állapotos hölgy beül a huszonéves párok közé, s azt mondtam, beszéljünk erről külön. Átbeszéljük a liturgiát, de nincs idő a jegyesoktatásra, hiszen a többiekkel kéthetenként találkozunk és akkor karácsony előtt is voltunk. Nevezzük ezt házasságrendezésnek. Beszélgetünk egyszer-kétszer, átvesszük a liturgiát. Ez nagyon tetszett nekik.

Egyszer aztán jött egy üzenet, hogy ők inkább másik templomban esküdnének, de én írjam le, hogy voltak nálam. Írtam is a nevezett plébánosnak, hogy egyszer voltak nálam, s mert a hölgy állapotos, nem a jegyesoktatásra vittem be őket, hanem külön beszélgettünk. Elvitték a levelet, és az első jegyesoktatás után csörgött a telefon. A plébános atya volt, mondta, nála van a jegyespár, akit én küldtem hozzá. Itt a levél, amiben azt írod, hogy egyszer voltak nálad és most szombaton lesz az esküvő (s ez volt szerdán). Kész tény elé került, hogy itt az esküvő, jön a gyerek, kétszáz személyes lesz a lakodalom, és volt egy pap, aki azt mondta, hogy lehet...

Félcécsúszott a megkülönböztetés. Nem általános a szabály, hogy nyolc alkalom, három órán át esetenként, pláne negyvenévesen, nagy hassal. Az volt a hozzáállásom, hogy örüljünk annak, hogy a jó Isten segíti őket, hogy áldást kérnek, ami nem tudom, mit jelent nekik, de azt akarják, hogy a gyerekek házasságban születhessen meg. Nem tudom, itt van-e az a plébános, és sajnálom, hogy ilyen helyzetbe került, de a jó szándék sokszor nem elég a megkülönböztetéshez. Kell a következetesség is.

A lelkipásztori megkülönböztetés sok türelmet igényel és a mintázatok észrevételeéhez idő kell, hogy visszatekintsünk, ahogy a lelkigyakorlatokban: hogy működnek az érzéseim? Hogy a ponyvaregények milyen jók, de Ferenc és Domonkos másképp lelkesít és békét ad, ehhez tapasztalat kell.

A lelkipásztorkodásban nem lehet a bölcsességet kihagyni. Tapasztalat és bölcsesség is kell hozzá, hogy ezeket a mintázatokat észrevegyük. Sokszor a gonosz, vagy az emberen túli erő, ahogy legújabban fogalmazunk, ami nemcsak belőlünk fakad, a kísértések kívülről is jöhetnek, alattomosan meg tudnak bennünket gyötörni. Mond is itt Ignác valamit a gonosz lélek működéséről, „van olyan, hogy a gonosz lélek úgy közelít hozzánk – ez a kísértés –, mint egy elkényeztetett gyerek”. Ilyen helyzetekben hogy kell rá válaszolni? Megértéssel. Meg kell próbálni rábeszélni a gyereket, türelmesen kitartani a jó mellett. Van olyan is, mondja Ignác, amikor álnok szeretőhöz is lehet hasonlítani, amikor csábít és levesz a lábunkról. Az ilyen helyzetekben viszont keményen oda kell szólni. Nem! Van nekem feleségem! Van nekem férjem! Van nekem hivatásom! Azt nem lehet, ha a titkárnőd hat rád, hogy gyere, majd megbeszéljük... Nem! És van olyan, amikor éles eszű hadvezérhez hasonlóan működhet. (Ignác katonaember volt.) Éles eszű, nagyon racionális, úgy ki van dolgozva, olyan világos, hogy mit kellene nekem tenni, mi lenne a jobb. Mondjuk munkahelyet váltok, nagyobb fizetésért. Igaz, többet kellene dolgozni, kevesebbet lennék otthon, de majd több ajándékot veszek a feleségemnek, jobb autónk lesz. Tehát nagyon racionálisan jönnek ezek a kísértések, és a döntésünk, amikor azt mondjuk, hogy a kevesebb az több, az nem irracionális. Nem elegendő pusztán az ész síkján mozognunk. Sokkal több kell: megkülönböztetés.

Hogyan kerülhetek, hogyan maradhatok Istenhez, magamhoz, a családomhoz, a rám bízottakhoz közelebb? Sok türelem és tapasztalat kell hozzá. Visszatekintés, beszélgetés. A megkülönböztetés mércéje a meghittség. Hogyan maradhatok meghitt kapcsolatban a rám bízottakkal és az Istennel. Tulajdonképpen minden más mellékes. Az imával kapcsolatban szoktam mondani: milyen ima fontos? Majdnem mindegy. Minden imaforma csak eszköz, nem cél. Lényeg, hogy meghitt kapcsolatba kerüljek Istennel, magammal és az emberekkel. Ez a meghitt kapcsolat az önzonosság, az igazságom tudata, a helyem, a sorsom, a karmám – ami nem mindig egy happy állapot – lényege, hogy megmaradjak abban, ahol vagyok. Hogy olyat válasszak, ami mindig az Istenről szól, hogy velem a lehető legmeghittebb kapcsolatban legyek.

(A Máriabesnyőn megrendezett XXIII. Országos Családkongresszuson elhangzott előadás szerkesztett változata)

Lelkivezetés – elvárások nélkül

Az alábbiakban szeretnék megosztani veletek néhány dolgot a lelkivezetői tapasztalataimból, és abból, ezen a téren hogy hogyan jutottam oda, ahol most tartok. Talán már nem rátartóság, ha azt mondhatom: vannak tapasztalataim. Az elmúlt 20 évből 11 és fél évet hivatalosan voltam spirituális vagy segédspirituális beosztásban (ez pap- vagy szerzetesnövendékek egyházi megbízás alapján történő lelkivezetését jelenti) négy intézményben, és ezen kívül is nagyon sokakat meghallgattam, ha megkértek és feljogosítottak arra, hogy a lelki útjuk valamely szakaszán elkísérjem őket. Ebből a háttérből fogok példákat hozni. Természetesen nem kell egyetértenetek azzal, ahogyan én most a lelkivezetést gyakorlom. Bátran tehetek megjegyzéseket, szívesen fogom venni.

Mindezt azért tartottam fontosnak előre bocsátani, mert úgy tapasztalom, hogy aki kispapok és szerzetesnövendékek lelkivezetésével van megbízva, az különleges nehézségekkel kénytelen szembenézni. Igaz ugyan, hogy ő is – mint mindenki – elsősorban a saját lelkiismerete előtt felelős, azonban számos egyéb szempont is létezik, amiket figyelembe kell vennie. Ilyen például az, hogy hivatalos egyházi megbízása alapján a szerzetesi és más egyházi előljárók is megfogalmazzanak vele szemben elvárásokat. Továbbá létezik egy szerzetesi ideál, egy papi arcél, ami azt fejezi ki, hogy mivé kell válnia a kispapnak vagy szerzetesnek, s a spirituálisnak erre kell vezetnie a növendéket. Ezek az elvárások és ez az ideál sokszor tudat alatt jelen van, működik, és nyugtalanítja, zavarja mind a spirituálist, mind a kispapot.

Egy világi nővel vagy férfival szemben sokkal szabadabban járhatunk el. Ilyen esetekben az egyházi törvények korlátai nem szabályoznak olyan erősen, még ha ilyen helyzetben is jelen vannak elvárások formájában. A jövődöbéli papnak viszont meg kell felelnie előljárói elvárásainak is. Amit egy világi megengedhet magának, azt egy pap sokszor nem teheti meg, s egy pap döntéseinek általában messzebb menő következményei vannak. Például ha valaki megcsalja a házastársát, az elsősorban kettőjükre, illetve legfeljebb néhány más, közvetlenül érintett személyre tartozik, és ezen a szinten is kell kezelni az ügyet. A pap élete viszont sokkal inkább a nyilvánosság előtt zajlik és nem megfelelő viselkedésével nem csak egy mikroközösséget, de az egész szerzetesrendjét kompromittálja, sőt az egész egyháznak is kárt okoz. Ezért nagyobb a nyomás, ami a lelkivezetőjére nehezedik.

Nos, ennyit bevezetésül. Most pedig hadd rukkoljak elő a tézissel – hangozzék bármilyen provokatívan is...

1.

Az a tapasztalatra alapozott véleményem, hogy a lelkivezetés során nem szabad elvárásokat támasztani. Úgy vélem, hogy ebben a helyzetben a lelkivezetőnek nem az a szerepe, hogy külső, objektív elvárásokat vasaljon be a lelkivezetettjén; de még csak az

sem, hogy jó útra terelje őt, hanem az, hogy teljes figyelemmel és feltétel nélküli elfogadással (azaz Isten szemével) nézzen rá, és ebben az értelemben úgymond legbelsőbb énjének ügyvédje legyen. Egyébként – ha jól belegondolunk – magának az egyháznak is ez a legmélyebb szándéka a lelkivezetéssel kapcsolatban.

Nem is csoda, hiszen tapasztalataim szerint éppen ez a fajta non-direktivitás az, ami a leginkább képes változáshoz segíteni a lelki vezetettet azokon a területeken, ahol esetleg változásra szorul. Ám ezt a változást lelkivezetőként nem tudjuk létrehozni, legfeljebb bábáskodhatunk a megszületésénél. A kívánt hatás, a változás világra segítésének leghatékonyabb eszköze pedig – legalábbis az én tapasztalataim szerint – az elvárásaink felfüggesztése. Persze – újra mondom – nem kell, hogy egyetértsetek! Én is hosszú utat jártam be, míg erre jutottam.

Alább szeretnék felidézni néhány konkrét esetet, amelyek mérföldkönek bizonyultak a fenti nézeteim kialakulásában.

2.

Mielőtt azonban belevágnánk, nem lesz haszontalan valamiféle – ha nem is fogalom meghatározás, de legalábbis – elméleti tisztázás a kérdéssel kapcsolatban. Számomra a lelkivezetés olyan fórum, ahol a vezetettnek nem kell szerepet játszania, ahol teljesen önmaga lehet. Itt szabadon elengedheti magát, abban a tudatban, hogy biztonságban van. Követelményt támasztani valaki iránt ezzel ellentétben számomra azt jelenti, hogy ha nem felel meg az elvárásaimnak, megváltoztatom a vele kapcsolatos hozzáállásomat. Ebben az értelemben hangsúlyozom, hogy a lelkivezetettel való találkozások során szerintem egyedül a feltétel nélküli elfogadás a leghelyesebb (és voltaképpen egyedül hatékony magatartás).

Annál is inkább, mert ez Isten módszere is. A feltétel nélküli elfogadás Isten eljárási módja. Az egyes személy lelkét egyedül Ő ismeri igazán, csak Ő tudja annak minden rezdülését és minden tetteinek következményét. Lelkivezetőként tehát arra vagyok meghívva, hogy a jelenlétemmel Isten teremtő, elfogadó, szerető magatartását kövessem. Azért is, mert – mint mondtam – csakis ebben a légkörben lehetséges a változás, Isten teremtő, megváltó működése. Tehát önmagában a jelenlétem kell hogy legyen a garancia arra, hogy aki rám bízta magát – bármit mond és bárhogy dönt is (aszerint, ahogy beszélni és dönten tud és jónak lát) – biztos lehet az elfogadásomban. Még kiélezettebben: úgy látom, hogy lelkivezetőként az elsődleges és voltaképpeni feladat kimerül abban, hogy türelemmel és maximális figyelemmel meghallgassam őt és ilyenformán kísérem belső lelki útján. Illetve, még pontosabban: a lelkivezető feladata nemcsak kimerül a meghallgatásban, hanem be is teljesül abban. A meghallgatás teremtő és megváltó hatása – ahol Isten teremt és vált meg, ha akar.

A meghalltatást akkor is gyakorolni tartozom, ha nem értek egyet azzal, akit hallok. Nem gyakorolhatok direkt formában nyomást a lelkivezetettre, semmilyen irányban, azokkal az ügyekkel kapcsolatban, amikbe beavatott.

Részből keserű tapasztalatok vezettek el erre az álláspontra, amik talán megmagyarázzák annak radikalitását is. Olyan tapasztalatok, amikor hibákat követtem el,

leginkább azzal, hogy nem tudtam elég türelmes és nagyvonalú lenni. Csak később tudatosult a számomra, hogy – ha a tölem telhető legnagyobb jóindulattal jártam is el – esetenként tudattalanul „eredményeket” akartam elérni a lelkivezetés során. Ez volt az oka annak, hogy (legalábbis titokban) befolyásolni, megváltoztatni akartam a vezetettet; például abban, hogy szokjon le a bűneiről és rossz szokásairól. Hogy finom nyomást gyakoroljak, olykor odáig is elmentem, hogy nyíltan kifejeztem neki, vagy legalább burkoltan utaltam rá, hogy ha ez nem sikerül neki, akkor bizony nem tartom lehetségesnek, hogy tovább folytatódjon a kapcsolatunk. A vezetésemnek feltételei voltak. Ezt a hozzáállást egy idő óta a lelkivezetés legalapvetőbb (és leggyakrabban elkövetett) típushibájának tartom...

Eddig az elmélet, a rébuszokban való beszéd. Most pedig jöjjenek a történetek! Bár a negatív példák nem mindig épületesek, most mégis elmesélek kettőt – talán okulásul szolgálnak.

3.

Történt egyszer, hogy valaki mély bűnbánattal mesélt nekem egy valóban súlyos bűnéről. Őszintén szólva nekem ilyen helyzetekben valahogy nem nehéz empátiakusnak lenni: rendszerint gyengédséget érzek, és igazi együttérzéssel tudom kísérni az illetőt. Most is így volt: könnyen be tudtam fogadni minden fájaldalmát és nem éreztem magamban kényszert az ítélkezésre. Ahogy hallgattam, amint sírással küzd, nekem is könnyek gyűltek a szemembe. Egyszóval – talán nem elbizakodottság így mondani – akkor és ott képes voltam őt a minden körülmények között a megbocsátó Isten szeretetével nézni. Nem irgalmat mondok – szerintem azt jobb fenntartani Istennek –, inkább testvéri elfogadás volt ez a részemről. Résztvevő szeretet élt iránta a szívemben és gyógyítóvá tette a szavaimat is. Legközelebb azonban, amikor visszajött, már kissé megváltozott a vele kapcsolatos belső attitűdöm. Időközben ugyanis felmerült bennem, hogy vajon a múltkor nem voltam-e túlságosan elnéző vele szemben. Mi lesz, ha folytatja a bűnös gyakorlatot? Ezzel nyilvánvalóan árt magának; sőt nem csak magának, de másoknak is! Ez pedig megengedhetetlen – morfondíroztam. A következő találkozásunk is jól indult: azzal kezdte, hogy visszatükrözte, milyen jól esett neki, ahogy az előző alkalommal meghallgattam. Elfogadva érezte magát, és – mint mondta – életében először sikerült nyíltan beszélnie arról a dolgról... Akkor viszont mintha belém bújt volna a kisördög: engedtem a kísértésnek – avagy, ha úgy tetszik, a bennem lakó rejtett és tudattalan erőszakos hajlamoknak –, és ezt találtam mondani: jól van, jól van, a múltkor megmutattam a szeretet anyai, mindent elfogadó oldalát, most pedig az atyai oldal jön: az a véleményem, hogy ha ez még egyszer előfordul, nem értek egyet azzal, hogy folytassa a választott hivatására való felkészülést. Nem jött többet beszélgetni. Az eset nagyon bántott persze; és nem csak a kettős kudarc (az ő kudarca és a saját kudarcom) miatt... Hiszen a saját vereségeimet idővel egyre inkább megtanultam elfogadni... Az ő vereségét már jobban sajnáltam. Másoktól belső fórumon hallottam ugyanis, hogy keménykedő pedagógiám nem bizonyult hatékonynak: nem sikerült ugyanis

leszoknia a korábbi bűnéről-hibájáról. Hanem volt valami, ami még ennél is jobban fájta vele kapcsolatban. Hogy micsoda?

Hosszan elemeztem magamban a történeteket. Időm volt rá..., hát alaposan meghánytam-vetettem, végtére is mit helyteleníték a saját reakciómban, mit kellett volna másként csinálni. A dolog nem volt azonnal világos. Hiszen közvetlenül a beszélgetés után még öngizolást is éreztem: „elégedett” voltam magammal – ilyenkor mi akarunk jó vezetők lenni, s nem bízunk Istenre, a Szentlélekre a vezetést! –, hogy úgymond őszintén, fésületlenül („jól”) megmondtam neki, mit gondolok a bűnös életéről. Hiszen, végtére is – gondoltam magamban –, felelős hivatást betöltő személyekkel szemben muszáj követelményeket támasztani: nem szabad nekik mindent megengedni! Később azonban már árnyaltabban láttam az esetet; az ő helyzetét és a saját szerepemet is. Valahogy világossá vált, hogy nem csak azért kell kudarcélménynek tartanom az esetet, mert nem vezetett javulásra, hanem – és főként – őmiatta! Azért, mert helytelen hozzáállásom arra kárhoztatta, hogy még inkább (talán végérvényesen) magába zárkózzon, egyedül maradjon. Ítélező hebehurgyaságom megszakította az éppen csak elindult bizalmi kapcsolatot közöttünk, s ezzel elvágta talán az egyetlen meglévő szálát is, ami belső önmagával összekötötte. Valami alighanem megszakadt benne: hogyan higgyen ezek után abban, hogy személyében feltétel nélkül elfogadható volna? Rajtam keresztül a lelkivezetés szent fórumában (a „papokban”) is csalódnia kellett... Ügyetlen reakcióm folytán talán egyszer s mindenkorra elveszítette a reményt, hogy valaha még egyszer találhat egy zugot, ahol elvárások nélkül elfogadják, ahol bizalommal kiöntheti a lelkét. Ha képes lettem volna elhordozni őt – elkísérni, bízni a Szentlélekben –, minden pillanatnyi bűnével-nyomorával együtt, anélkül, hogy meg tudnám (vagy akár csak meg akarnám) változtatni („gyógyítani”), és megmarad köztünk a kapcsolat, talán mégiscsak esélyem lett volna segíteni neki. És ezáltal – igen! – nyilván sokkal nagyobb szolgálatot tettem volna az egyháznak is... Szívből sajnálom, hogy nem így történt.

Az a tapasztalatom, hogy a „segíteni akarás” nagyon sok kárt képes okozni. Hosszabb időbe telt, amíg észrevettem magamban ennek a kudarcnak a voltaképpeni okát: azt tudniillik, hogy mennyi agresszivitás, teljesítménykényszer, elérni/megváltoztatni akarás (egyszóval szeretetlenség) volt a vele kapcsolatos „jobbító szándékom” mögött.

4.

Persze számos olyan eset is őrzök, amelyekben az előbbinél jobban tudtam kezelni a bennem meglévő hajlamot az erőszakosságra, a befolyásolásra. A legtöbb papnövendékkel előfordul például – mi sem természetesebb ennél! –, hogy a hivatásukra való készület során megszerelmesednek. Az én praxisomban voltak olyanok, akik közülük túllendültek a válságon; mások más életutat választottak és elhagyták a papnevelő intézetet. Idővel nagy gyakorlatra tettem szert az ilyen „esetek” kísérésében. Immár belső higgadsággal tudok kérdéseket feltenni a témával kapcsolatban. Azt hiszem ilyenkor nem csak szabad, de egyenesen ajánlatos, sőt szükséges is, feltéve, hogy szabadon tudom őket hagyni, hogy meghozzák a saját döntésüket. (A szem-

besítés itt azt szolgálja, hogy a vezetett jobban megismerje önmagát, és felismerje, hogyan hatnak a tettei, ám visszajelezni csak annak szabad, aki visszajelzést kér, azt elfogadja, vagyis meg akarja ismerni önmagát és tetteinek következményeit.) Végül mégiscsak megragadta őket valami, ami hosszú éveig a papi hivatásra való készület útján tartotta őket, erre nem árt emlékeztetni (például rákérdezve, mi volt az)! Ugyanakkor ilyen helyzetekben általában képes vagyok megállni, hogy úgymond „helyettük döntsek”.

Viszont ebben a folyamatban is van egy szakasz, amiben nehezemre esik kitartani a pusztá meghallgatásban, pedig nagyon fontos, hiszen az a szakasz is része a folyamat dinamikájának. Ahhoz ugyanis, hogy valaki papnövendékként elhagyja a szemináriumot (papnevelő intézetet) óriási mennyiségű pszichés energiára, belső erőre van szükség. Az ehhez a lépéshez szükséges energiát nagyon gyakran csak azon az áron képes az illető mozgósítani, hogy igazságtalanul szidni kezdi az egyházat, amelynek pedig rendszerint sokat köszönhet (anyagiakban, szellemiekben és lelkiekben egyaránt). El kell ismernem, hogy ezt az igaztalan szidalom-áradatot még egy kicsit ma is nehéz hallgatnom... (Aki számára nem ismerős: tényleg vannak helyzetek lelkivezetés közben, amikor szemrebbenés nélkül meghallgatni a másikat hihetetlenül nehéz; ezt a szemrebbenés nélküli meghallgatást éveken át kell tanulni, gyakorolni.) Mert bizony a meghallgatás (elviselés, hallgatni tudás) begyakorlása elengedhetetlen, végső soron pedig igen gyümölcsöző is. A nehéz szakaszon ugyanis egyszerűen túl kell esni. Ez az ára annak, hogy utólag – akár évek vagy évtizedek múltán – valaki az önállóság olyan fokára jusson, hogy már elfogulatlanabbul (és gyakran igazi hálával) tudjon visszaemlékezni arra, amit átélt, akár jó volt, akár rossz.

A lelkivezetést nem lehet „megtanulni” és nem tudhatjuk, mikor csináltuk „jól”. Talán jelei mégis lehetnek annak, ha valami „sikerül”. A német pszichológus Bert Hellinger azt tartja, hogy ha jól csináltuk, a kliense fellélegzik. Tehát vannak testi jelek: ha valaki fellélegzik, felemeli a fejét, kihúzza a vállát, tiszta szemekkel néz rád, vagy éppen mély hallgatásba kezd, mert valamit megértett, vagy valami megérintette. Vagy egyszerűen csak azt mondja: köszönöm szépen, most elég volt ennyi.

De elkanyarodtam. A témához visszatérve: az a tapasztalatom, hogy a lelkivezetés során nagyon sokszor lehet találkozni olyan helyzetekkel, amiket helytelenítünk. Döntéseket hoznak, amikkel nem értek (és nem is érhetek) egyet, szokásokat követnek, amiket nem tartok (és nem is tarthatok) ideálisnak – mégsem tudom őket megváltoztatni. Nagyon nagy szerepe van ilyenkor, hogy megszületik-e bennem az a (szemlélődő) magatartás, amivel el tudom hordozni a másikat – *bárki* legyen, és *bármit* tegyen is –, anélkül, hogy meg tudnám, vagy akár csak meg is akarnám(!) változtatni. Ugyanis egyedül csak egy ilyen feltétel nélkül elfogadó közeg adhat teret az illető számára a valódi növekedéshez. És – paradox módon – energiát is ahhoz, hogy önmagán túllépjen és a Lélek erejében növekedjék. Csakis így segíthetem ahhoz, hogy a *saját* életét élje – hiszen ehhez mindenkinek joga van. Félve mondom ki, mégis meggyőződésem: még a saját hibáinak, sőt bűneinek elkövetése árán is! Ennek megengedéséhez persze eleinte nagyon nagy önfegyelem szükségeseltetik. Később pedig

már egyre inkább csak higgadság, bizalom, figyelem, ráhagyatkozás, belső csend, és a szenvedésre való készség. A lelkivezető ilyenkor utánozhatja leginkább Őt, a hosszan tűrő és irgalmas Istent, akinek követségében jár...

5.

Talán még egy példa – ez is elég elrettentő... Nemrég mesélte valaki, hogy édesanyja csak nagy nehézségek árán tudta őt megszülni. Az eset külföldön történt, ahol a kórházakban – nem úgy, mint akkoriban nálunk – kórházlelkész is működött. A szülés után a szolgálatban lévő pap meglátogatta az anyukát. A rövid lelkipásztori beszélgetésükből – amit végképp nem nevezhetek lelkivezetésnek – hamar az is kiderült, hogy a fiatal nő nincs férjnél. Erre aztán ez a derék kollégám – akinek a jó szándékában nincs okom kételkedni – valahogy ezt találta mondani: „Hát akkor nem csoda, hogy ilyen nehézségek adódtak a szülés körül: nyilván ez volt Isten büntetése.” Lehet, hogy nem „büntetést” mondott, csak „figyelmeztetést” – nem emlékszem már pontosan... Az viszont biztos, hogy ennek az anyukának abban a pillanatban megszakadt az istenkapcsolata, és azóta sem állt helyre. Sőt nem csak neki, de a lányának is, aki azóta szerencsésen felnőtt, és maga is egyházellenes szellemben neveli a saját gyerekeit. (Amin nem is csodálkozom...) Szóval – íme, bizonyosság – vannak szavak, amiknek a hatása három generáción is átível – sőt talán sokszor még annál is tovább hat. Úgy tűnik, léteznek mondatok, amik hetediziglen képesek rombolni, hacsak valami csoda nem történik. Csendes reménységem, hogy az illető, azzal, hogy elmesélte ezt a történetet egy egyházi embernek (adott esetben nekem), tett egy lépést a gyógyulás útján... Szemmel láthatólag örült is neki, felszabadult tőle. Főleg talán annak köszönhetően, hogy nem kezdtem mentegetőzni, sem botránkozni. Még csak kimagyarázni sem próbáltam a kimagyarázhatatlant... Egyszerűen csak próbáltam őrizni az ítékezés nélküli külső-belső csendet, és együttérzőn meghallgatni őt. Nem volt egyszerű. Ami segített, hogy könnyű volt kihallottam a szavaiból a vádak mögött meghúzódó rejtett fájdalmat. Hiszem, hogy erre kell figyelni a gyógyulás érdekében; mert az – az élő Isten kegyelméből – magától történik. Hacsak nem állunk útjába, nem vágunk közbe, nem szembesítjük a másikat a saját (esetleg jogos) elvárásainkkal (hiszen a házasságkötésnek meg kell történnie!).

Ha jobban belegondolok, eddigi élettapasztalataim szerint soha nem használt, amikor úgymond „erőszakkal” (például verbális erőszakkal vagy rábeszéléssel) próbáltam valakit jó útra terelni. Pedig volt vagy 5–6 eset, amikre konkrétan emlékszem: „kifelé” udvaroló papnövendékek, házastársukat megcsaló férfiak és feleségek, aktív promiszkuitásban élő, homoszexuális kapcsolatokat fenntartó személyek, és hasonló esetekben korábban tettem ilyesmire kísérletet. S ha sikerült volna, talán akkor sem lehetnék nyugodt az „eredmény” felől. Talán most már jobban értitek, miért berzenkedem: részben ezek a kudarcélményeim mondatják velem – illetve ezek is csak megerősítik, hogy a dolog minden fájdalma és kockázata ellenére sem helyes (és legtöbbször lehetetlen is), ha felnőtt és autonóm embereket megpróbálunk úgymond *önmaguktól* megóvni. Egy dolgot tehetünk (és nyilván tennünk is kell): ha kérdezik, és ha mi is elérkezettnek látjuk az időt, elmondhatjuk a véleményünket. Azt, amit

emberi léttapasztalataink és alkalmasint a kinyilatkoztatás is alátámaszt (ám vigyázat: bibliai idézetekkel gyakran egymással homlokegyenest ellentétes dolgokat is alá lehet támasztani!). A lelkivezetésben – s ez volt a kiinduló tézisem – szerintem a leghelyesebb hozzáállás a másik feltétel nélküli elfogadása és az isteni gondviselésbe vetett bizalom. A reménység abban, hogy Isten *mindenből* képes *jót* – sőt *nagyobb jót!* – kihozni. S hogy az őt szeretőknak minden a javukra szolgál (vö. Róm 8,28).

6.

Összefoglalva: az a véleményem, hogy a lelkivezetői helyzetben a másik embert *teljesen* fel kell szabadítanom, hogy azt tehesen, amit a maga részéről a legjobbnak tart, vagy amit tenni tud. A kapcsolatot sem szabad az ő döntéseitől vagy cselekedeteitől függővé tennem, *bármilyen* döntésről vagy cselekedetről legyen is szó. A kérdés persze kényes: köztudomásúan az angolszász világban – és hatására egyre inkább Európában is – a jogalkotás egyre érzékenyebb a pedofília bűnére. Ez az érzékenység odáig megy, hogy bizonyos helyzetekben a jog előírja a segítő foglalkozásúaknak, hogy megszakítsák a beszélgetést ezzel vagy egy hasonló mondattal: „Figyelmeztetnem kell, hogy ha folytatja az elbeszélést, fel kell önt jelentenem”. Ez azonban felveti azt az aggályt, vajon ezzel az eljárással az állam nem nyomul-e be valamiképpen olyan térbe is – az emberi kapcsolatok olyan mélyrétegeibe –, ahol nincs helye. A gyónási helyzetet valamiképpen ide sorolom. A gyónási titok intézményének (amellyel külön kellene foglalkozni, mert annyira fontos, de most nem teszem) szerintem kívül kell állnia a világi jog által szabályozott területen. Olyan védett térnek kell maradnia, ahol az ember Isten előtt áll és egyedül ő előtte felel. Példa erre sok szent – Nepomuki Szent Jánostól Mórús Szent Tamásig –, akik a gyónási titok vértanúi lettek.

A direktív lelkivezetést azonban egyértelműen tévútnak tartom. Rossz lelkiismeretet kelt, az azon alapuló erényes élet pedig kényszerrel operál, vagyis megerőszkolja a lelket és nem vezet szabadsághoz. Márpedig egyedül szabad szeretetből fakadhat valódi erkölcsi magatartás. Úgy látom, hogy ha én mondom meg más helyett, hogy mi a jó és mi a rossz, akkor nem segítem őt a felelősségvállalásban. Csakhogy aki nem vállalja a felelősséget a tetteiért, az nem válik erettebb emberré. Akit direktív módon vezetnek, az mindig hivatkozhat önmaga fölött álló tekintélyre. Aki azonban cselekvését külső tekintély véleményéhez igazítja és rá hivatkozik, az nem változik, hanem csak alkalmazkodik. Ahelyett, hogy (ön-)kritikussá és szabaddá válna, más háta mögé bújkál.

A Lélek szabaddá tesz és élte (vö. Jn 6,63); ezzel szemben az elvárások, a kívülről jövő nyomás merevséghez vezetnek, és a lelket (a Lelket is) korlátok közé szorítják. Hiszen mi is a célja a lelkivezetésnek? Az én értelmezésemben az, hogy a „vezetett” személy egyre inkább felelősséget vállaljon a saját tetteiért, sőt az egész életéért is. Hiszen ennyit jelent Isten színe előtt egzisztálni.

Elvárások és fenntartások *nélkül* (nondirektív módon) kísérni valakit – ez számomra az irgalmas Isten szeretetének képviselője a lelkivezetői kapcsolatban.

A Károlyi-biblia hasonmás kiadása

Március 5-én bemutatták Vizsolyban a vizsolyi biblia hasonmás kiadványát. A reformáció jubileumi esztendejében a magyar biblia bölcsőjének nevezett településen előadások is elhangzottak.

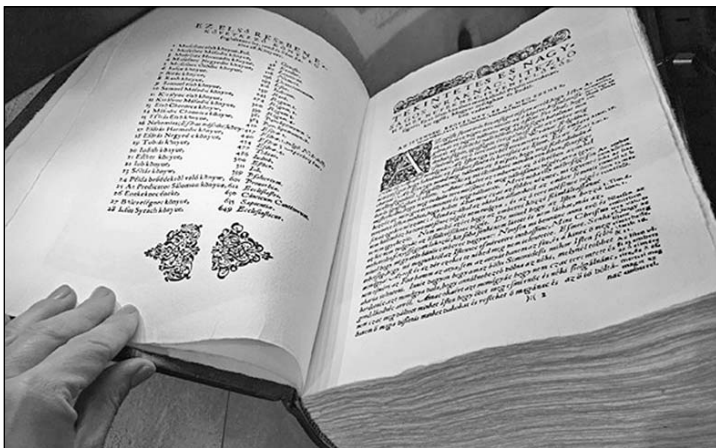
Az 1590-ben Vizsolyban megjelent első teljes magyar nyelvű Szentírást és annak fordítóját, Károlyi Gáspárt méltatta Kovács Zsolt Levente helyi lelképásztor Vizsolyban, a bibliavasárnapon, amelyen a református közösségek a Kárpát-medencében megemlékeznek a Szentírásról és könyörögnek a bibliamisszió ügyéért.

Kovács Zsolt Levente szerint az „Isten ajándéka mindez, ezért e helyen, a Biblia falujában különleges okunk van a hálaadásra” – mondta. Károlyi Gáspár és fordítótársai érdemeiről szólva kiemelte, hogy a magyar nyelvű bibliakiadás szellemi felemelkedést, oktatási, művészeti, társadalmi és életszemléletbeli változásokat indított el nemzetünk életében.

A bibliavasárnapi ünnepségen D. Szebik Imre, nyugalmazott evangélikus püspök, a Bibliatársulat elnöke hirdetett igét, de rendhagyó módon tudományos előadásokat is hallgathattak a közelmúltban felújított református templomban. Szabó András egyetemi tanár, irodalomtörténész, a vizsolyi biblia kutatója beszámolt arról is, hogy ma már minden kétséget kizáróan nevesíthető néhány, a fordításban segédkező kolléga, mint például Türi Máttyás abaújszántói lelkész. Az egyháztörténetileg kiemelkedő esemény csúcspontja a vizsolyi biblia hungarikum hasonmásának bemutatása volt, amely során Vincze László papírmerítő mester beszélt a hatalmas kihívást jelentő nyomdai munkálatokról.

Elmondta, hogy a kézműves technológiával előállított könyv limitált példányszámban jelenik meg, mindösszesen ötszáz darabot nyomtatnak – éppúgy, mint az eredetiből –, lapjai merített papírból, míg borítója marhaborból készül, mintegy 2400 oldalas, 14 kilogrammos kiadvány.

(MH)

Testben élünk

A Bodó Márta által szerkesztett kötetben egyházi és világi személyek, teológusok, papok, szerzetesek, orvosok, pszichológusok, költők, táncművészek beszélnek a test(iség)ről, szerelemről, családról, egészségről, betegségről, szenvedésről.

Benyik György katolikus pap, teológus tanulmányának kérdése: *Testellenes a kereszténység?* A szerző az Ószövetségből kiindulva egészen napjainkig vizsgálja az ezzel kapcsolatos vélekedéseket, bőségesen idézve a Szentírásból, az egyházatyák műveiből és egyéb dokumentumokból. Összegzése: a kereszténységnek voltak ugyan testellenes korszakai és irányzatai, de alapvetően az egészséges testi és lelki-szellemi élet felépítésére serkentette a híveket. A szélsőségesen testközpontú gondolkodás veszélye, hogy „elvonja a figyelmet a lelki értékekről, és a pillanatok, a pillanatnyi jó érzésnek élő fogyasztó lénné degradálja az eredetileg Isten képmására alkotott embert”. Ezzel a személy „theomorf” létéről a pusztán testi emberre terelődik a figyelem. Ebben a kontextusban nem ellenség a lelki és a vallási tevékenység, hanem egyenesen fölöslegesnek látszik.

Bodó Márta irodalomtörténész, a *Keresztény Szó* és a *Vasárnap* katolikus lapok főszerkesztője többek között Kosztolányi Dezső, Szilágyi Domokos, Borbély Szilárd szövegein keresztül vizsgálja, hogyan jelenik meg a test témája a magyar irodalomban (*A vágy tárgya, a tudás helye: testek a magyar irodalomban*). Ez a téma olyan értelemben tabu, hogy a társadalmi közbeszéd nem tud róla szalonképesen szólni, ezért igyekszik hallgatni és megbotránkoszik, ha valaki áttöri a hallgatás falát. „A magyar irodalmi testek ráadásul többnyire női testek férfiszemszögből.” Bodó Márta kifejti: az idézett férfiszervezők két kiemelt léthelyzetben, a szerelemben és a betegségben mutatták meg, hogy mit gondolnak a testről. Mint minden férfiember, „az élet titkában, a születésben és a halálban ők, az alkotó emberek is nő(k)re vannak utalva”. A szerző kiemeli, hogy Jézus születését egy nő igenje tette lehetségessé, „majd az anyává levő fiatal lány az örömét rögtön egy másik nővel osztotta meg, s az ujjongott az élet fa-

kadásának hírére; Jézus halálát előkészítendő egy nő olaja és könnye mosta a lábát; halála után a nő, az anya karjaiban nyugodott; feltámadásának egy nő volt a tanúja, holott egy nő tanúságtétele korábban nem is számított”.

Kolcsár Melinda belgyógyász, aki mindennap megtérő kereszténynek vallja magát, a sokat idézett mondásból – *Ép testben ép lélek?* – kiindulva rámutat, hogy az idézet pontatlan és részleges formája az eredetileg megfogalmazott gondolatnak, amely a római szatirikus költőtől, Juvenalistól származik, és helyesen így hangzik: „Imádkozunk azért, hogy ép lélek legyen ép testben”. Juvenalis ezt a római polgárok erkölcsi hanyatlását látva írta, abban bízva, hogy Róma bukása elkerülhető, ha polgárainak életvitеле megjavul. Kolcsár Melinda szerint napjainkban is időszerű ez a figyelmeztetés, „hiszen sokat kell imádkoznunk hitünk, egyházunk, népünk, magyarságunk, kultúránk megmaradásáért, és hogy építő-cselekvő emberként ki-ki a maga helyén részt tudjon ebben venni”. Valóban arra van szükségünk, hogy ép lélek legyen ép testben. A fordítottja nemcsak pontatlan, hanem téves is, hiszen csupán a test épsége semmiképpen sem rejt magában lelki épséget is. „Ahol romlik a lélek, mindennek a romlását maga után vonja: először a testét, aztán a családot, majd a nagyobb közösségét. Imádkozva a lélek épségét szolgálja az ember, szeretve le tud mondani a másik javára, azután jöhet a kocogás...”

Biológia és metafizika szerves kapcsolatáról beszél a kötetben Papp Lajos nyugdíjas szívsebész (*Biológia és metafizika. Pap Lajos szívsebész gyógyításról és hitről*). Felhívja figyelmünket arra, hogy szívünk, mint a templomban az oltár, a legvédettebb helyen van a mellkasban, a „bejáratoktól” távol. Nem véletlen az ismert magyar mondás sem: „Hallgass a szívedre!” A Teremtő ugyanis a szívünkön keresztül küld nekünk üzenetet, kevésbé az értelmünkön és a testünkön keresztül. A nemzetközi híró orvos professzor nem végzett úgy műtétet, hogy a beteg ne hitt volna annak sikerében. Minden beavatkozás előtt arra kérte a beteget, hogy ne csak benne bízson, hanem a Teremtőben is. Több évtizedes tapasztalatai alapján állítja: „Az istenhívő emberek gyorsabban és kisebb fájdalommal gyógyultak, mint az istentelenek. Sokkal több segítséget kellett adni azoknak, akik küzdöttek maguk és Isten ellen. Ám ha a gyógyulási folyamatban egyszer befogadták Istent, akkor hirtelen minden megváltozott.”

Pál Ferenc római katolikus pap naiv álláspontnak tartja, hogy amikor látjuk, hogy „Isten nélkül nem megy az életünk”, akkor hálát adunk neki, hogy vele megy (*Isten „örzésének” helye az ember. Pál Ferencsel beszélget Ozsváth Judit*). „A reális álláspont az, hogy nekünk Istennel együtt se megy. Mert ha nekünk Istennel együtt menne, akkor már nem követnénk el bűnöket, hiszen vele együtt vagyunk. Akkor az apostolok, akik Jézussal együtt voltak, ott álltak volna a kereszt alatt, hiszen Jézussal megy, nélküle nem megy.” A realitás tehát az, hogy „nekünk Istennel sem megy, de itt vessző van, és a mondat úgy folytatódik: de Istennek megy velünk.” Ezért az alapvető kérdés. „Istenem, hogy akarod, hogy menjen? Mert ha én kitűzők egy célt és azt akarom, hogy te gyere és segíts nekem, akkor valószínű, hogy vere séget fogok szenvedni.”

Elekes Szende pszichológus fejtegetéseiben (*Homo patiens: a szenvedés értelmének kérdése a pszichológiai segítségnyújtásban*) nem kívánja azt sugallni, hogy a szenvedésnek lenne bármilyen egyetemes, abszolút értelme, amely olcsó vigaszként előkapható minden esetben. A pszichológiai segítségnyújtás szempontjából elsősorban az számít, hogy a szenvedést hogyan tudja az adott személy beilleszteni világképébe, lehet-e annak bármilyen pozitív hatása az életében. A keresztény ember felismeri, hogy ha elfogadja a szenvedést, „értelmet találhat benne a Krisztus keresztyével való egyesülés révén, aki belépett a történelembe és sorsközösséget vállalt a szenvedő emberrel. A szenvedésnek értelmet kölcsönöz az a tudat, hogy jelen van benne Krisztus, aki együtt viseli a szenvedést az emberrel.” A pszichológus segítőként annyit tehet, hogy mély tisztelettel fordul a szenvedő ember felé, és támogatja őt küzdelmében, „amint az értelem után kutat.”

Darvas Piroska segítő nővér a Szent Ignác-i lelakiség szerint él szerzetesként több mint húsz éve. Számára a valóság két arcát jelenti népviseletben ropni a táncot, vagy a kápolnában meditatív lépésekbe és gesztusokba önteni az istenkeresést. A vele készített beszélgetésben vallja: a tánc mindig is a lelakiség része volt, mert az élethez visz közel, így magához Istenhez. „Isten közelségében minden ima... a táncban élet van, az életben tánc van.” (*A táncban élet van és az életben tánc van. Darvas Piroska segítő-nővérről Bereczki Silvia SA beszélget*)

A kötet minden megszólalója segít az olvasónak abban, hogy felismerje, bár gyakran megfeledkezünk erről, mindennapi életünkben alapvetően fontos, hogy törekedjünk a test, a lélek és a szellem egységének a megteremtésére, és soha ne feledkezünk el az élet transzcendens mivoltáról.

(Bodó Márta szerk.: *Testben élünk*, Verbum – Keresztény Kulturális Egyesület, Kolozsvár, 2016.)

(MK)

E számunk szerzői

Deák Hedvig OP a domonkos nővérek tartományfőnöknője

Dr. Dolhai Lajos az Egri Hittudományi Főiskola rektora

Dr. Fabiny Tamás az Északi Evangélikus Egyházkerület püspöke

Farkas Péter szociológus, egyetemi oktató PPKE

Horváth Árpád SJ a Szív újság főszerkesztője

P. Koronkai Zoltán SJ, a Miskolci Jezsuita Gimnázium iskolalelkésze

Köntös László református lelkész, a Pápai Református Gyűjtemények igazgatója

Maklár Ákos görögkatolikus parókus, a KÉSZ országos elnöke

Obbágy László nyíregyházi görögkatolikus parókus

Patsch Ferenc SJ PhD, a római Gergely Egyetem tanára

Rochlitz Bernadett a Jel című folyóirat főszerkesztője

Sárai Szabó Katalin a Ráday Gyűjtemény munkatársa

Dr. Seregély István nyugalmazott egri érsek

D. Szebik Imre nyugalmazott evangélikus püspök

Telepóczki Márta a reformatus.hu munkatársa

Dr. Zsugyel János docens Budapesti Gazdasági Egyetem

A szerkesztőbizottság:
*Alakszainé dr. Oláh Annamária, Demjén Péter,
Gróf Lajos, Papp András, Rácsok András, Sasvári István,
Várbelyi Krisztina, Zsugyel János*

Lapalapító: *Gróf Lajos*

Tipográfia: *Keglovics János*

Kiadja a Keresztény Értelmisségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *Alakszainé dr. Oláh Annamária*